

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
FILOSOFIJOS IR ANTROPOLOGIJOS KATEDRA

Virginija Ordienė

Tarpkultūrinio ugdymo ir tarpininkavimo magistro studijų programos studentė

**KRIŠNOS SAĖMONĖ RELIGINĖS BENDRUOMENĖS SOCIALINĖ ATSKIRTIS,
SOCIALINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMAS VISUOMENĖS SOCIALINIO UGDYMO
PAGRINDU**

Magistro darbas

Darbo vadovė:
Lekt. dr. I. Balčiūnienė

Šiauliai, 2013

SANTRAUKA

Virginija Ordienė

Krišnos sąmonė religinės bendruomenės socialinė atskirtis, socialinės atskirties mažinimas visuomenės socialinio ugdymo pagrindu.

Magistro darbas

Šiame magistro tyrime analizuojama ISKON socialinė atskirtis. Teorinėje dalyje apžvelgiamos socialinės atskirties apibrėžtys ir jos atsiradimo priežastys, aprašomas ISKON bendruomenės gyvenimo būdas, vertybės, ideologija. Pagrindinius veiksnius lemiančius ISKON socialinę atskirtį lemia tariamas visuomenės homogeniškumas, kadangi dabartinė Lietuva, tai nuolat gausėjanti įvairių grupių, bendruomenių, multikultūrų visuomenė, kurios nuolatos sąveikauja tarpusavyje (Mažeikis, 2006). Empyrinėje magistro darbo dalyje atlikti du tyrimai: kokybinis tyrimas – biografinis interviu su ISKON bendruomenės nariais, kiekybinis tyrimas – anketinė visuomenės apklausa, *apklausa.lt* puslapyje. Šio magistro darbo tyrimas patvirtino iškeltą hipotezę, apie tai, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių socialinė atskirtis ir yra apibrėžiama per neatitiktį visuomenės vertybėms ir tradicijoms, skirtingu – Krišnos sąmonės religinei bendruomenei būdingu, gyvenimo būdu.

Raktiniai žodžiai: ISKON, NRJ, religinė bendruomenė, socialinė atskirtis, tolerancija, marginalumas.

SUMMARY

Virginija Ordienė

ISKON social disjuncture, decrease of social disjuncture by community's social education base.

Master thesis

In this master research ISKON social disjuncture is being analysed. In theoretical part of this research, social disjuncture is being defined, its origin is reviewed, ISKON community's way of life, values and ideology are described. Main factors, that are crucial for ISKON's social disjuncture are determined by society's assumed homogeneity, because present Lithuania is known as a society full of various groups, communities and multicultures, that are always interacting with each other (Mazeikis, 2006). In empirical part of the master thesis two researches are accomplished: quality research- biographic interview with members from ISKON society, and quantity research- social survey in web page- *apklausa.lt*. This research justified the hypothesis that disjuncture of ISKON community's members is being defined inapplicably, because of different social values, traditions and ISKON community's way of life.

Key words: ISKON, NRJ, religious community, social disjuncture, tolerance,

TURINYS

ĮVADAS	6
1. SOCIALINĖ ATSKIRTIS - TEORINĖS PRIEIGOS	13
1.1. Socialinės atskirties apibrėžtys ir jos atsiradimo priežastys	13
1.2. Krišnos sąmonės bendruomenės narių socialinė atskirtis	16
2. KRIŠNOS SĄMONĖS RELIGINĖ BENDRIJA – ISKON	19
2.1. Krišnos sąmonės religinio judėjimo atsiradimas, bei augimas	19
2.2. Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos (<i>ISKCON</i>) struktūra ir tikslai	21
2.3. Tarptautinės Krišnos sąmonės religinės bendruomenės filosofija.....	23
3. BENDROS TOLERANCIJOS IR MULTIKULTŪRINIO UGDYMO TENDENCIJOS	29
3.1. Lietuvos švietimo politika tolerancijos ugdymo ir atskirties mažinimo klausimais.....	29
3.2. Kooperuotų studijų programa – tolerancijos ugdymas dialogo principu.....	31
4. TYRIMO METODOLOGIJA	33
4.1. Metodologinis, Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirtis tyrimo pagrindimas	33
4.2. Pirmasis tyrimo etapas – kokybinis tyrimas - biografinis interviu metodas.....	33
4.3. Tyrimo etapas – kiekybinis tyrimo metodas – anketavimas.....	36
5. KRIŠNOS SĄMONĖ RELIGINĖS BENDRUOMENĖS SOCIALINĖ ATSKIRTIS: TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	38
5.1. Pirmojo tyrimo etapo – biografinio tyrimo rezultatai.....	38
5.1.1. Gyvenimas prieš tapimą <i>ISKON</i> bendruomenės nariu	39
5.1.2. Tapimas <i>ISKON</i> bendruomenės nariu	42
5.1.3. Tapus <i>ISKON</i> bendruomenės narių, socialinės atskirties apraiškos.....	45
5.2. Kiekybinio tyrimo – anketavimo, rezultatai	47
5.2.1 Demografinis Respondentų socialinis portretas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietą, išsilavinimą.....	48
5.2.2. Respondentų požiūris į <i>ISKON</i> bendruomenę	51
5.2.3. <i>ISKON</i> bendruomenės narių diskriminacijos priežastys	53
5.2.4. Viešas <i>ISKON</i> bendruomenės religijos skleidimas	54

5.2.5. ISKON bendruomenės narių ėjimas svarbias pareigas valstybės tarnyboje	55
5.2.6. ISKON bendruomenės įtaka Lietuvos kultūros tapatumui	56
5.2.7. Respondentai apie valstybės socialinę politiką prieš socialinę atskirtį, ksenofobiją	57
5.2.8. Respondentai apie nacionalinę programą prieš socialinę atskirtį.....	58
5.2.9. Socialinės atskirties, diskriminavimo, tolerancijos problemų informavimo priemonės ..	59
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS	64
LITERATŪRA	65
PRIEDAI	72

ĮVADAS

Temos aktualumo pagrindimas. Užsienio ir Lietuvos mokslinėje literatūroje yra pateikiamos įvairios socialinės atskirties sampratos. Socialinė atskirtis – tai gana nauja ir neseniai sukurta sąvoka, tačiau jau plačiai vartojama įvairiose pasaulio šalyse, apibudinti modernių formų marginalizacijos ar izoliacijos procesus (Bražienė, Gusčinskienė 2004). Socialinė atskirtis, tai visuomenės atsisakymas paskirų savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų, arba jei jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos – neturėdami tam reikalingu materialinių išteklių, išsilavinimo, vertybių ir kt. Socialinė atskirtis nurodo tas socialines grupes, kurios yra menkiau integruotos į visuomenę ir kurios turi mažiau arba visai neturi galimybių dalyvauti socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame šalies gyvenime (Dobrovolskas, 2002). Socialinė atskirtis yra aktuali problema ne tik Lietuvoje bet taip pat ir galias demokratines tradicijas turinčiose visuomenėse. Individai arba jų grupės atskiriami (arba savo noru atsiskiria) nuo šeimos, aktyvios visuomeninės veiklos, darbo rinkos, materialinių ir kultūrinių vertybių, dalyvavimo pilnaverčiame sociumo gyvenime (Understanding Social Exclusion 2002). Multikultūrinė įvairovė tampa problemiška dėl netolygaus galios, išteklių ir galimybių pasiskirstymo (Kasatkina 1999).

Religinės atskirties reiškinio atsiradimui Lietuvoje lemiamos įtakos turėjo aplinkybės, pradėjusios formuotis pereinamojo laikotarpio metu, kada atsirado terpės ir galimybės kurtis NRJ (Naujieji Religiniai Judėjimai), (Pleškaitis, Glodenis 2000).

Konstitucija Lietuvoje garantuoja teisę į tikėjimo laisvę (LR Konstitucija, 26 str. 1992). Kurį apibrėžia du įstatymai: 1995 m. spalio 4 d. priimtas Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas ir tų pačių metų spalio 12 d. priimtas įstatymas dėl pastarojo įstatymo įgyvendinimo tvarkos. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 straipsnis: Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai; Valstybės pripažintos bažnyčios bei kitos religinės organizacijos turi juridinio asmens teises; Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti; Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus ir statutus; Bažnyčių bei religinių organizacijų mokslo skelbimas, kita tikiškinė veikla, taip pat maldos namai negali būti naudojami tam, kas prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams. Lietuvoje nėra valstybinės religijos (Valstybės žinios, 1995)¹. Šis Konstitucijos straipsnis užtikrina žmogaus tikėjimo laisvės įgyvendinimą ir

¹ Valstybės žinios, 1995, Nr. 89-1985

išreiškia principinę valstybės nuostatą religinių bendrijų atžvilgiu. Tyrimai ir apklausa rodo, jog žmonių, vienaip ar kitaip tikinčių anapusybe nemažėja, Europos šalyse tokių yra 60 – 80, o Amerikoje net iki 90 procentų (Peškaitis, 2004).

Šiuo metu Lietuvoje sutinkama religinė įvairovė. NRJ yra labai įvairių, savo narių skaičiumi dažnai negausių. Įstatymas ir NRJ kūrimasis, kurie iš esmės transformavo žmonių santykius ir iš visuomenės narių pareikalavo naujų adaptacinių gebėjimų (Pleškaitis, Glodenis 2000), tačiau visuomenė tokius judėjimus dažnai vertina nepagrįstai neigiamai.

Tarptautinė Krišnos Sąmonės Bendrija (ISKCON - *International Society for Krishna Consciousness*), vienijanti vaišnavizmo (krišnaizmo) pasekėjus, yra dvasinė institucija, įkurta Jo Dieviškos Malonybės A.C. Bhaktivedanta Svami Prabhupados 1966 m. liepos mėn. Nuo to laiko ISKCON išaugo į pasaulinę konfederaciją, kurią sudaro virš 10000 atsidavusiųjų, gyvenančių šventyklose, ir apie 250000 kongregacijos narių. Šio monoteistinio judėjimo misija yra kelti visuomenės gerovę, mokant žmones Krišnos sąmonės mokslo, kuris yra išdėstytas Bhagavad-gitoje ir kituose senoviniuose šventraščiuose (Peškaitis, 2004).

Tačiau *ISKCON* bendruomenę Lietuvoje galime priskirti prie socialinės atskirties grupių, dažnai dėl informacijos stokos susilaukiančios klaidingo visuomenės vertinimo. Kiekvienos demokratinės valstybės teisingai vykdoma socialinio ugdymo politika yra instrumentas, kurio pagalba galima pasiekti valstybės saugumo ir stabilumo; žmonių ir socialinių grupių teisingumo ir lygybės. 2007 m. patvirtinta Lietuvos strategija, kuri projektuoja šalies raidą, išskirdama tris prioritetus: žinių visuomenę, saugią visuomenę ir konkurencingą ekonomiką (Mikutavičienė 2009), todėl labai svarbus tampa švietimo vaidmuo.

Mokslinis ištirtumas. Socialinės atskirties tema Lietuvoje susilaukia vis didesnio dėmesio. Nepaisant to visuomenėje šis reiškinys gan paplitęs. Prie socialinės atskirties grupių galime priskirti ir kai kuriuos NRJ. Tokiu aspektu savo magistriniame darbe nagrinėsiu *ISKCON* bendruomenę. Apjungdama socialinės atskirties ir religingumo fenomeno problematiką praplėsiu kitų autorių pasisakymus ir tyrimus šiomis temomis. Naudodamasi metodologiniais instrumentais suteiksiu nagrinėjamai temai naujumo.

Įvairius socialinės atskirties aspektus plačiai nagrinėjo (Cousins, 1998; Littlewood, Herkommer, 1999; Martin, 1996; Giddens, 2005; Jordan, 1996; Poviliūnas, 2001; Vosyliūtė, 2002; Dobrovolskas, 2002; Zaleckienė, 1998; Kasatkina, 1999; Bražienė, Guščinskienė, 2004; Šaulausko, 2000). Mokslininkas B. Jordan (1996), pateikia: integracinę, skurdo, marginalumo dimensijas į socialinę atskirtį. Pagal (Gidens, 2005; Šaulauskas, 2005), socialinę atskirtį veiksniai yra trejopi - politiniai, socialiniai ekonominiai ir kultūriniai psichologiniai. (Borddieu, 1992) socialinę atskirtį apibūdina kaip skirtingų objektų ir praktikų visuminį derinį kaip, „lauką“. Socialinę atskirtį kaip neatitiktį visuomenės socialinėms normoms ir lūkesčiams tyrinėjo (Bražienė, Guščinskienė, 2004).

Socialinės kaitos tendencijos, Lietuvos visuomenėje yra susijusios su socialinės atskirties plėtojimusi (Šaulauskas, 2000). Marginalių mažumų, arba atstumtųjų socialinį sluoksnį, kaip atskirties paplitimą nagrinėjo N. Kasatkina (1999). Apie Lietuvos visuomenės nuolat augančią socialinių grupių įvairovę - įvairių bendruomeninių, subkultūrų, etninių bendruomenių, religinių sąjūdžių sąveikas tyrė (Mažeikis, 2006; Jusonytė, Mažiekis, 2007).

Religingumo fenomeną tyrė mokslininkai (Glock, 1996, Lenski, 1961; Luckmann, 1967; Bowman, 2010; Gressett, James 2010; Advilionienė, 2000; 2005; Matakaitė, 2002; Trimakas, 1997, 2000, Peškaitis, Glodenis, 2000). Religingumo svarbą visuomenės gyvenime nagrinėjo (Lenski, 1961). Šiuolaikines religingumo dimensijas ir NRJ Lietuvoje tyrė (Peškaitis, Glodenis, 2000; Advilonienė, 2000; Ališauskienė, 2008). Krišnos sąmonės religinės bendruomenės atsiradimą, bei bendruomenės tradicijas užsienyje ir Lietuvoje gilinasi (Bowman, 2010; Wuaku, 2009; Gressett, James 2010; Andrijauskas, 2004; Kviškienė, 2003; Peškaitis, Glodenis, 2000). Naujų religijų tyrimų kontekste, religijos problematiką analizavo, Ališauskienė (2008). Religinės bendruomenės patiriamą dalinę atskirtį tyrė, (Giddens, 2005; Martin, 1999; Šaulauskas, 2005; Jordan, 1996).

Lietuvos švietimo politika orientuojasi į europines demokratiškumo dimensijas, todėl, <...> didelis dėmesys pradedamas skirti kultūrinės, religinės įvairovės suvokimui, atvirumo kitoniškumui stiprinimui (Balčiūnienė, 2007). Kooperuotų studijų teorijoje orientuojamasi į demokratiškus, abipusiai naudingus, pagarbius santykius – bendradarbiavimas, kryptingas akademinis mokymasis, refleksija (Mažeikis, 2007; Mažeikienė, Balčiūnienė, 2007; Harkavy, 2004).

Hipotezė. Tikėtina, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių socialinė atskirtis ir yra apibrėžiama per neatitiktį visuomenės vertybėms ir tradicijoms, skirtingu gyvenimo būdu.

Tyrimo objektas. Krišnos sąmonės bendruomenės narių atskirtis.

Tyrimo dalykas. Krišnos sąmonės bendruomenės narių biografijos.

Tyrimo tikslas. Ištirti Krišnos sąmonės religinės bendruomenės socialinės atskirties formavimosi priežastis ir veiksnius, ugdyti visuomenės toleranciją.

Tyrimo klausimai. Magistro darbe nagrinėjama ISKON bendruomenės socialinė atskirtis, ir socialinės atskirties mažinimas visuomenės socialinio ugdymo pagrindu, yra aktuali tema, kurią patikslina šie klausimai:

1. Kokios yra teorinės tyrimo konceptai ir paradigmos?
2. Kokios *ISKON* bendruomenės narių diskriminavimo, socialinės atskirties priežastys?

3. Koku ugdymo metodu galima skatinti visuomenę pažinti multikultūras ir ugdyti jų atžvilgiu toleranciją?
4. Kaip ugdyti/šviesti visuomenę, kad būtų išvengta *ISKON* ir panašių bendruomenių galimos netolerancijos, ksenofobijos apraiškų.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išanalizuoti socialinę atskirties apibrėžtis naudojant įvairiomis Lietuvos ir užsienio mokslininkų studijomis, tyrimų rezultatais, moksline literatūra.
2. Atskleisti Krišnos sąmonės religinės bendrijos narių socialinės atskirties priežastis.
3. Atskleisti tolerancijos ir multikultūrinio ugdymo tendencijas Lietuvoje, įvertinant ugdymo galimybes, skatinančias toleranciją ir multikultūrinį švietimą visuomenėje.
4. Pateikti rekomendacijas dėl socialinės atskirties mažinimo visuomenėje, tolerancijos didinimo.

Tyrimo metodai.

Teoriniai – mokslinės literatūros analizė. Magistro darbe remiuosi nagrinėtais moksliniais tyrimais ir jų diskursais, analizuojančiais įvairias socialinės atskirties dimensijas, apibrėžtis ir socialinės atskirties atsiradimo priežastis.

Empiriniai – biografinis tyrimas. Pusiau struktūruotas interviu su Šiaulių miesto Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariais (laisvas informanto pasakojimas apie Krišnos sąmonės religinės bendruomenės vertybes, gyvenimo būdą, ritualus ir jaučiamą visuomenės narių ignoravimą, papildytas keliais konkrečiais klausimais, padedančiais surinkti duomenų apie atskirtį).

Kiekybinis tyrimo metodas – anketinės apklausos metodas. Šis kiekybinis tyrimas gali būti apibūdinama, kaip statistinė duomenų analizė. Visas pasaulinis mokslas kiekybinę analizę laiko standartine procedūra, būtina rimtam moksliniam tyrimui (Šaparnis, 2000). Šiuo tyrimu siekta iširti visuomenės požiūrį į *ISKON*, nuostatas, reikmes, interesus, motyvacija ir kt. (Tijunėlienė, Virbalienė 2006).

Tyrimo struktūra ir apimtis:

1. Biografinis tyrimas buvo atliekamas 2013 m. Kovo – balandžio mėnesiais. Tyrime dalyvavo 11 Šiaulių Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių. Vieno susitikimo trukmė nuo 50 min. iki 2,5 val. Biografinio interviu metu buvo pateiktas vienas klausimas su keliomis gairėmis, kurių pagrindinis tikslas yra paskatinti dalyvius atsakyti į pateiktą klausimą, kuriuo buvo siekiama

kuo plačiau atskleisti *ISKON* bendruomenės socialinės atskirties priežastis, patirtis, kuo mažiau nukrypstant nuo temos. (Fernandez, Llorente, 2007), ir leidžiančius daryti apibendrinimus.

2. Gautos medžiagos analizavimas, kategorizavimas. Naudotas atvirojo kodavimo metodas, išskiriant esmines ir antrines kategorijas (Glaser, 1997; Ramanauskaitė, 2002; Tidikis, 2003; Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė 2008). Išskirtos tiriamojo lauko kategorijos, pagrindžiamos teksto analizės (content analizės) duomenimis. Gauti analizės rezultatai grindžiami nagrinėto teksto turiniu. Kokybinė turinio analizė – metodologinis tekstų nagrinėjimas šių tekstų rėmuose, remiantis metodologiškai pagrįstais analizės principais (Kardelis, 2002).

3. Kiekybinis tyrimo metodas – anketavimas. Šiuo tyrimu buvo siekta atskleisti visuomenės požiūrį į *ISKON*, kaip socialinės atskirties apraiškas Lietuvoje. Tyrimas buvo atliktas 2013 m. Kovo – Balandžio mėnesiais. Anketa buvo patalpinta į internetinės apklausos puslapį – *apklausa.lt*. Tyrime dalyvavo 147 respondentai: 64,2% moterų, 35,8% vyrų (žr. 2 pav. psl. 51).

4. Atviri anketos atsakymai, buvo interpretuoti, gauti atsakymai skirstomi į kategorijas (Charles 1999). Daug dėmesio buvo skiriama tyrimo atsakymams nagrinėti, kurie buvo tiriami remiantis statistikos skaičiavimo metodais (įverčių, procentų). Duomenų grafiniam apdorojimui buvo naudojama SPSS programa.

Tyrimo etikos principai.

Vykdam tyrimą buvo vadovautasi etikos principais (Oberle, 2002; Kumar 2005; Kardelis, 2002; Bitinas, Rupšienė, Židžiūnaitė, 2008):

1. Laisvo apsisprendimo principas.
2. Tyrimo dokumentų konfidencialumo ir anonimiškumo principas.
3. Tyrimo dalyvių teisė žinoti, kas bus daroma su tyrimo metu gautais duomenimis principas.
4. Tyrimo dalyvių orumo ir pagarbos jiems išlaikymo principas.

Darbo struktūra ir imtis.

Magistro darbą sudaro: įvadas, penkios dalys, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, priedai. Pirmoji, antroji ir trečioji tai teorines tyrimo dalys, teoriniai konceptai ir apibrėžtys. Ketvirtoje magistro darbo dalyje – pagrindžiama tyrimo metodologija ir metodai, charakterizuojami kokybinio ir kiekybinio tyrimo etapai. Penktojoje darbo dalyje – pristatomi tyrimų rezultatai, jų analizės ir interpretacijos. Magistro darbe panaudoti 98 literatūros šaltiniai. Darbo apimtis 87 puslapiai.

SĄVOKŲ PAAIŠKINIMAS

Bendruomenė – žmonių grupė, kuri dalijasi ta pačia erdve, panašiomis patirtimis ir (arba) panašiais interesais². Darbe bendruomenė suvokiama kaip tam tikroje religiją išpažįstančių, gyvenimo būdą propaguojančių žmonių grupė.

Dimensija - matmuo, dydis, tūris.

Diskriminacija - situacija, kai vienam asmeniui taikomos prastesnės sąlygos, nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti taikomos kitam asmeniui dėl rasės ar etninės priklausomybės 1) teisių sumažinimas arba atėmimas tam tikrai kategorijai asmenų dėl kokių nors požymių. 2) asmens teisių ribojimas arba atėmimas dėl rasės, tautybės, religijos, amžiaus, lyties ar pan.³

Patyriminis ugdymas – ugdymas, kurio sudėtinė dalis yra - konkreti patirtis, jos aptarimas ir įvertinimas, išvados ir taikymas kasdieniniame gyvenime.

Ksenofobija – terminas ksenofobija yra vartojamas siekiant apibūdinti baimę ar akivaizdų nepasitenkinimą užsieniečiais, nepažįstamaisiais ar asmenimis, besiskiriančiais nuo didesnės visuomenės dalies.⁴

Komunitarizmas – paremtas solidarumo su kitais bendruomenės nariais jausmu, ir socialumas, kuris pagrįstas materialine nauda ir racionalumu (Weber).

Metodas - tikslo siekimo, veikimo būdas, veiklos tvarka, sąmoningai naudojama kokiam nors tikslui pasiekti.

Marginalus asmuo – tai tas kuriam aplinkybės lėmė gyventi tarp dviejų skirtingų kultūrų, visuomenės normų (Taljūnaitė, 2000). Sociologinės sąvokos apibrėžimo aspektu marginalumas - tarpinė, ribinė individo ar grupės padėtis visuomenėje, atsirandanti dėl nepakankamo individo ar grupės įsitraukimo į socialinį gyvenimą dėl ribinės socialinės padėties visuomenės sluoksnyje, tarp sluoksnyje ar klasėje. Tuo požiūriu marginalai yra mažiausiai tarp dviejų “socialinės įtampos laukų”. Iš vienos pusės marginalai yra susiję su ta faktine tikrovės puse, kuri įvardijama kaip socialinė probleminė, asociali ar net nusikalstama, iš kitos pusės formaliu tikrovės požiūriu jie yra normalus socialiniai individai, turintys Žmogaus teises ir laisves, garantuojamas Lietuvos Respublikos Konstitucija ir tarptautine teise.⁵ Darbe marginalus asmuo, marginalumas suvokiamas, pagal M. Taljūnaitės apibūdinimą.

Neformalus ugdymas - ugdymas orientuojamas į praktinių įgūdžių lavinimą bei asmenybės tobulinimą.

² Leonavičius, J. (1993). Sociologijos žodynas. Vilnius.

³ V. Vaitkevičiūtė (Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius ,2001).

⁴Mano teisės .lt Prieiga per internetą < <http://www.manoteises.lt/index.php?lang=1&sid=490>> žiūrėta [2013 05 12].

⁵ Ten pat.

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas.

Informalus ugdymas – tai kiekvieno asmens individualus, natūralus ugdymasis vykstantis kasdienių patyrimų metu. Jis nėra struktūruotas ir vyksta savaime.

Socialinė atskirtis – padėtis, kai tautinė mažuma ar atskiri jos nariai neturi arba turi ribotas galimybes dalyvauti šalies ekonominiame, politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Stigma – koks nors žmogaus fizinis, psichologinis ar socialinis nukrypimas, ryškiai išsiskiriantis tam tikroje kultūroje.

Stigmatizacija – visuomenės neigiamas individo arba socialinės grupės išskirimas pagal kokį nors požymį.

Tolerancija [lot. *tolerantia* – kantrybė] – priešingos negu mūsų nuomonės, požiūrių, tikėjimo, įsitikinimų gerbimas, pakanta.⁶

Tolerancija – pakantumas etninėms, rasinėms, religinėms ar kitoms grupėms ir jų nariams.⁷

Tyrimas – veikla, skirta kuriai nors tikrovės sričiai pažinti.

Ugdymas – mokymas, lavinimas, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų formavimas.

Ugdymo programa – įvairiai formalizuota švietimo programa (modulis), kurios turiniu, perteikimo būdais ir metodais siekiama numatyto rezultato.

Ugdytinis – pedagoginio veikimo objektas ir subjektas.

Utilitarizmas – etikos teorija, galutiniu tikslu laikanti visų žmonių laimės maksimizavimą ir kančios minimizavimą.

⁶ V. Vaitkevičiūtė (Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius ,2001)

⁷Nacionalinė kovos su netolerancija, rasizmu, ksenofobija ir homofonija programa. Prieiga per internetą: <3<http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0115862.doc> > [žiūrėta 2013 04 03].

1. SOCIALINĖ ATSKIRTIS - TEORINĖS PRIEIGOS

1.1. Socialinės atskirties apibrėžtys ir jos atsiradimo priežastys

Socialinė atskirtis – tai gana nauja ir neseniai sukurta sąvoka, tačiau jau plačiai vartojama įvairiose pasaulio šalyse, apibudinti modernių formų marginalizacijos⁸, multikulturizacijos, ar izoliacijos procesus. Laukas Socialinės atskirties sąvoka yra santykinė ir priklauso nuo konkretaus „lauko“ (Bourdieu, 1992). P. Bourdieu „laukas“ yra nusakomas kaip struktūrizuotų padėčių ir socialinių ryšių visuma. Ja pabrėžiamas asmens ir visuomenės santykių problematiškumas. Akademinė diskusija apie socialinę atskirtį Vakarų mokslinėje literatūroje pradėta XX a. šeštajame ir septintajame dešimtmetyje. Ši sąvoka pirmą kartą buvo pavartota 1974 m. Prancūzijoje - aptariant socialinio draudimo neapsaugotų žmonių kategorijų: marginalų, įvairių mažumų bendruomenių, marginalų – psichiškai ir fiziškai neįgalių, delinkventinio elgesio, piktnaudžiaujančiu alkoholiu ar narkotikais, vienišų tėvų ir kitų „asocialių“ žmonių situacija. Europoje pirmiausia socialinės atskirties sąvoka pasirodė mokslininkų darbuose, o devintojo dešimtmečio pabaigoje pradėta plačiai vartoti visoje Europos Sąjungoje bei Jungtinėse Amerikos Valstijose. Socialinės atskirties samprata apima išplėstinę sampratą kuri yra susijusi su socialinės politikos analize, socialinės tvarkos ir socialinės integracijos idėjomis (Dobrovolskas, 2002; Poviliūnas, 2004). Socialinė atskirtis yra apibrėžiama kaip multidimensinė, multikultūrinė, tai išsami ir dinamiška sąvoka (Littlewood, Herkommer 1999). Socialinės atskirties mokslinės literatūros analizėje (Cousins, 1998; Martin, 1996; Giddens, 2005; Whelan, 1995; Jordan, 1996; Bohnke, 2002; Dobrovolskas, 2002; Taljūnaitė, 2000; Brazienė, Gudžinskienė, 2004; Poviliūnas, 2003; Rimkutė, 2003; Vosyliūtė, 2002; ir daugelis kitų), kalba apie tai, kad skirtinguose visuomenėse akcentuojami skirtingi aspektai: Vokietijos visuomenėje akcentuojamas ir išskiriamas dalyvavimas darbo rinkoje aspektas, Prancūzijoje – solidarumo ir pilietinės visuomenės aspektai. Jungtinėse Valstijose ir Jungtinėje Karalystėje vyrauja užribio klasės sąvoka, Lietuvoje – socialinė atskirtis apibrėžiama kaip „visuomenės atsisakymas savo narių“, ir vienas dažniausiai akcentuojamų socialinės atskirties aspektų yra skurdas. Lietuvos mokslininkas A. Dobrovolsko (2002), teigia, kad socialinė atskirtis, tai visuomenės atsisakymas atskirų savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingu materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan., nesavanoriškas nutolimas nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių. Socialinė atskirtis nurodo tas socialines grupes, kurios yra menkiau integruotos į visuomenę ir kurios turi mažiau arba visai neturi galimybių dalyvauti socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame šalies gyvenime (Poviliūnas,

⁸ Marginalus asmuo, tai tas kuriam aplinkybės lėmė gyventi tarp dviejų skirtingų kultūrų, visuomenės normų, jis susiduria su sunkiais išbandymais (Taljūnaitė, 2000).

2001). Socialinė atskirtis pasak R. Bražienės, J. Guščinskienės (2004) yra apibrėžiama per neatitiktį visuomenės socialinėms normoms ir lūkesčiams. Individų socialinės atskirties priežastis gali būti asmenų marginalizacija. Marginalizacija – tai yra toks visuomeninis procesas ir jo padariniai, kurie lemia ir apibrėžia piliečių nebuvimą sudėtine „normalios“ visuomenės dalimi (Vosyliūtė, 2002). Marginalus asmuo, tai tas kuriam aplinkybės lėmė gyventi tarp dviejų skirtingų kultūrų, visuomenės normų, jis susiduria su sunkiais išbandymais (Taljūnaitė, 2000). Lenkų mokslininkės O.Ciesielskos (2004) teigimu, socialinę atskirtį kaip procesą sudaro keturi etapai: pirminė atskirtis – gyvenimo būdo pakeitimas – pripratimas – antrinė atskirtis.

Socialinės atskirties apibrėžimai, sąvokos atskleidžia kultūrinių skirtumų ir socialinės atskirties ryšį – dominuojančios socialinės – kultūrinės normos ir prielaidos, ypač nereflektuojamos, sudaro sąlygas socialinei atskirčiai ir marginalizacijai. Užsienio literatūroje (Giddens, 2005; Martin, 1999; Jordan, 1996), apibrėžiami socialinę atskirtį įtakojantys veiksniai tokie kaip: pajamos ir vartojimo išlaidos, kurios susijusios su galėjimu įsigyti prekių ir pasinaudoti teikiamomis paslaugomis, socialinės infrastruktūros paslaugų stoka, kaimo gyventojų pasyvumas, socialinės sąveikos ir integracijos bendruomenės nebuvimas. Lietuvos mokslininkų darbuose, dažniausiai akcentuojami panašūs socialinę atskirtį formuojantys veiksniai: nepakankamos pajamos, nedarbas, priklausymas tam tikrai socialinei grupei, gyvenamoji vieta, išsilavinimo lygis, sveikatos būklė, amžius, lytis.

Pasak B. Jordan (1996), R. Bražienės, J.Gudžinskienės (2004), bendriausia prasme, įvairiuose visuomenėse socialinė atskirtis traktuojama ir suprantama kaip:

- 1) Įvairiausių visuomenės grupių atskyrimas nuo galimybės dalyvauti pagrindiniuose visuomenės plėtros procesuose;
- 2) Visuomenėje egzistuojantis pilietinių teisių apribojimas tam tikroms žmonių grupėms, nesavanoriškas nutolimas nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių;
- 3) Visuomenės atsisakymas savo narių (pvz. ligonių, narkomanų, marginalų), jei jų gyvensena neatitinka visuomenės nuostatų arba jie ilgai negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami reikiamų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan.
- 4) Procesas, kai veikiant tam tikriems faktoriams, individai negali naudotis jiems iš prigimties suteiktomis galimybėmis.

Socialinė atskirtis yra universali – pagrindiniai veiksniai lemiantys socialinę atskirtį, yra trejopi – politiniai, socialiniai ekonominiai ir kultūriniai psichologiniai (Giddens, 2005; Šaulauskas, 2005), ir kurių atsiradimo priežastys yra:

- 1) Politinės. Fundamentalių politinių (Žmogaus), socialinių ir ekonominių teisių ribojimas. Priežastys: nedemokratiška politinė sankloda; (neveiksni) liberali demokratija.

- 2) Socialinės – ekonominės. Mažos pajamos, paslėpta bei dalinė bedarbiystė, dideli socialinio mobilumo mastai. Priežastys: radikali socialinė kaita; (neveiksni) socialinė politika; socialinė laisvos rinkos diskriminacija.
- 3) Kultūrinės – psichologinės, tai gali būti – stigmatizmas, bejėgiškumas, menkinimas, ignoravimas. Priežastys: (senos ir naujos) diskriminacinės nuostatos ir (neveiksni) kultūros politika.

A. Giddens (2005), teigia, kad socialinės atskirties sąvoka pabrėžia procesus ir atskirties veiksmus, kur atskirtyje esantys negali naudotis tomis galimybėmis, kuriomis naudojasi dauguma visuomenės narių, ir individai priversti derintis prie gyvenimo stiliaus teikiamų įvairių galimybių pasirinkimo. Pasak mokslininkų – C. Cousins (1998), C. Martin (1996), Europos sąjungos komisijos naudojamas socialinės atskirties terminas išskiria du mokslinius požiūrius: Jungtinės karalystės skurdo tyrimai, kur yra akcentuojami išteklių paskirstymo tarp individų netolygumus, ir prancūziškoji tradicija kuri akcentuoja nepakankamą, nepilnavertį socialinį dalyvavimą, galios ir socialiniu ryšių trūkumą. Šių abiejų aspektų kombinacija leidžia suformuluoti platesnę socialinės nelygybės perspektyvą ir sampratą. EUROSTAT (Europos komisijos agentūra) socialinę atskirtį traktuoja kaip daugiamačią reiškinį, kuris stabdo žmogaus įsitraukimą ir pilnateisį dalyvavimą visuomeniniame gyvenime (Whelan, 1995). Sociologas B.Jordan (1996), pateikia šias Anglijoje išskiriamas dimensijas į socialinę atskirtį:

- 1) Integracinė dimensija, kuri kaip socialinės integracijos elementą akcentuoja užimtumą, nes jis apima pajamas, identitetą, pagarbą sau, socialinius ryšius ir apskaitimą informacija;
- 2) Skurdo dimensija, kuri socialinės atskirties priežastimis nurodo žemas pajamas ir nepakankamus materialinius išteklius;
- 3) Marginalumo (užribio) dimensija, kuri atskirtuosius apibūdina kaip deviantus, kurių gyvenimas neatitinka visuomenės moralinių ir kultūrinių standartų, jie yra dalis tų, kurie atstovauja skurdo kultūrai. Socialinės atskirties sampratą ir jos suvokimas priklauso ne tik nuo valstybės politikos bet ir nuo atskirų asmenų, kurie domisi, tiria šį reiškinį.

Marginalumas, kurį šiame darbe suprantame, kaip individo vertybių, motyvų „išbarstymą“, kuris pasireiškia kaip tradicinės kultūros nunykimas, ar nuvertėjimas perėmimas kitos kultūros individo požiūriu, (Grigas, 2010), kaip ir multikultūrizmas kuris plačiąją prasme apima rasės, etniškumo, kalbos, seksualinės tapatybės, lyties, amžiaus, socialinės klasės, išsilavinimo, religijos bei kitas kultūrinės dimensijas (American Psychological Association, 2002). Prancūzų sociologo P. Bourdieu (1992), teigimu, skirtingos socialinės grupės gyvena skirtinguose pastoviuose pasauliuose, kuriantys savitą realybės jauseną. Čia tam tikru ypatingu būdu siejasi vartojami daiktai ir jų vartojimo būdai. Pasirinktą gyvenimo būdą P. Bourdieu (1992) apibūdina kaip skirtingų objektų ir praktikų visuminį derinį kaip „lauką“.

Dabartinė Lietuvos visuomenė tai nuolat auganti socialinių grupių įvairovė, kurių sąveikos matomos tarp įvairių bendruomeninių, subkultūrų, etninių bendruomenių, religinių sąjūdžių, įsivaizduojamų bendruomenių interesų (Mažeikis, 2006). A. Jusonytė, G. Mažiekis (2007) teigia, kad „visi jie turi savo socialinės ir kultūrinės įvairovės viziją, <...>, konkuruoja vieni su kitais, pereina iš vienos grupės į kitą ir taip keičia savo tapatumą, bendruomeninę ar subkultūrinę orientaciją, socialinio orumo ir garbingumo supratimą. Kartais ši kaita, tapatybės gynimas, <...> sukelia tarpetninius, tarpsubkultūrinius, tarpbendruomeninius konfliktus, nesutarimus“, ir griaua Lietuvos visuomenės iliuziją apie visuomenės homogeniškumą. Pasak Dž. Donauskaitės (2008), Lietuvos visuomenė jaučiasi gana homogeniška ir neretai linkusi išlaikyti savo vieną lytiškumą – „K. Žibas: imigrantų dar nepažįstame. Bet jau bijome“. Tačiau homogeniškumo iliuziją Lietuvoje nuolat griaua viešai matomi ar sunkiau pastebimi įvykiai – nuo rasistinių išpuolių gatvėje iki kasdienės tam tikrų grupių diskriminacijos: Pavyzdžiui, per 2010 metus Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba nagrinėjo aštuonis skundus dėl religijos bei įsitikinimų.⁹

Lietuvoje visuomenės socialinėje struktūroje oficialiai išskiriamos įvairios marginalinės žmonių grupės (Kasatkina, 1999), tarp kurių yra ir religinės mažumos t.y. Krišnos sąmonės bendruomenė ir jos nariai. Prancūzų sociologo P. Bourdieu (1992) teigimu, „kolektyvinė klasifikacija pasiekama sujungiant individualias klasifikacijas, arba tiksliau, individualias strategijas, priskirtas ir priskiriančias, kurių dėka veikėjai klasifikuoja save“, čia tam tikru ypatingu būdu siejasi vartojami daiktai ir jų vartojimo būdai.

1.2. Krišnos sąmonės bendruomenės narių socialinė atskirtis

A. Gidenso manymu, moderniam pasaulyje, kuriam būdingi nuolatiniai pasikeitimai, krizė tampa normaliu dalyku; ji – pastovi individų būsena ir tokie tyrinėtojai, kaip (Bourdieu, 1992; Das, 2002; Charlesworth, 2000), teigia, kad atsisakius socialinio kentėjimo sampratos, užkertamas kelias tikrų, kasdieniškų, subjektyvių žmogiškų patirčių pažinimui, rizikuojama prarasti gebėjimą atpažinti žmonių gyvenimus griauančias jėgas ir kartu prisidėti prie esamos socialinės tvarkos, skatinančios skausmą ir kančias, įtvirtinimo ir palaikymo.

Marginalių religinių bendruomenių socialinė izoliacija t.y. atskirtis yra bendra. Kadangi kiekvienas bendruomenės narys plėtoja savo jausmus, požiūrį, simbolius, netgi jo paties žodžiai, kurie geriausiu atveju tik iš yra dalies suprantami kitiems (Kasatkina, 1999; Vosyliutė, 2002). Religinės atskirties reiškinių atsiradimui Lietuvoje lemiamos įtakos turėjo aplinkybės, pradėjusios

⁹ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos duomenys [žiūrėta 2012 05 15]. <<http://www.lygybe.lt/news.php?strid=1101&id=46900>>

formuotis pereinamojo laikotarpio metu, kada atsirado tarpės ir galimybės kurtis NRJ (naujieji religiniai judėjimai), kuris iš esmės transformavo žmonių santykius ir iš visuomenės narių pareikalavo naujų adaptacinių gebėjimų (Pleškaitis, Glodenis, 2000).

Mūsų visuomenės socialinėje struktūroje oficialiai išskiriamos įvairios marginalinės žmonių grupės (Kasatkina 1999), tarp kurių yra ir religinės mažumos t.y. Krišnos sąmonės bendruomenė ir jos nariai. Kalbant apie tapsmą Krišnos religinės bendruomenės nariais, reikia akcentuoti, kad tai ne tik statinė gyvenimo situacija, bet ir dinamiškas procesas. Tapsmas Krišnos religinės bendruomenės nariu parodo, kaip individas jau patyrė pirminę socialinę atskirtį (Cieselka, 2004), jis netenka namų aplinkos, būna nesuprastas šeimos arba nepritampa daugumos visuomenėje, ir įsitraukia į Krišnos sąmonės religinę bendruomenę, pakeičia gyvenimo būdą, arba atranda sau priimtinas gyvenimo tiesas, vertybes. Ilgainiui nutolsta nuo pilietinio dalyvavimo, daugiau ar mažiau atsiriboja nuo pareigų ir atsakomybės, tampa ir paženklinti marginalumu. Pirminė atskirtis – tai šeimos, aplinkos, vertybių praradimas, nematymas prasmės, nusivylimas visuomene, ar esama religija, gyvenimo prasme. Praradimas bendrumo, nematymas gyvenimo prasmės, ar savirealizacijos stoka. Tai leidžia žmonėms išsaugoti savo savastį, suteikia saugumo ir jaukumo jausmą. Tai įtakoja normalią žmogaus raidą, neigiamai veikia individo fizinę ir psichinę būklę, stabdo kultūrinę raidą, jėgų regeneraciją. Jie praranda socialinę interakciją tapatumą, kultūrinius ženklus, emocinį ir moralinį stabilumą. Individai lieka šalia visuomenės, dažnai, kaip atstumtieji „– kitokie“ (Valantiejus, 2007). Paskui seka gyvenimo būdo pakeitimas – tai patekimas į kitokią, nepažįstamą individui situaciją, kuriai jis nebuvo pasiruošęs. Prasideda naujos situacijos apibrėžimas, naujų vertybių priėmimas. Šiame etape formuojasi kitokie gyvenimo refleksai ir gyvenimo būdas. Pripratimas – tai individo adaptacija prie kitokio gyvenimo būdo, perėmimas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės doktrinas ir vertybes, tapimas Krišnos sąmonės bendruomenės nariu. Šiame etape pastebimas savęs identifikavimas, kaip Krišnos sąmonės bendruomenės nariu. Antrinė atskirtis – visiškas arba dalinis santykio su visuomene ir jos institucijomis nutraukimas, individo įsitvirtinimas kitoje plotmėje. Krišnos sąmonės bendruomenės nariai nepatiria visiškos atskirties, jų atskirtis yra dalinė, susijusi su visuomenės daugumos baimėmis, ir ignoravimu.

Religinės atskirties reiškinio atsiradimui Lietuvoje lemiamos įtakos turėjo aplinkybės, pradėjusios formuotis pereinamojo laikotarpio metu, kada atsirado tarpės ir galimybės kurtis NRJ (naujieji religiniai judėjimai), kuris iš esmės transformavo žmonių santykius ir iš visuomenės narių pareikalavo naujų adaptacinių gebėjimų (Pleškaitis, Glodenis, 2000). Socialinė Krišnos sąmonės bendruomenės narių atskirtis – tai daugiamatis vyksmas, susijęs su laipsniškų jų atskyrimu nuo ankstesnės socialinės aplinkos. Pirmas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių žingsnis į atskirtį – tai savo religijos, vertybių, gyvenimo būdo pakeitimas, integraciją į Krišnos sąmonės

religinę bendruomenę, po to seka kiti socialiniai ir ekonominiai procesai, kaip šeimos praradimas, o su tuo galimas ir gyvenamosios vietos praradimas, ir visuomenės ir išstūmimas į užribį. Atskirtis yra dinamiškas procesas, turintis savo raidos etapus, pradedant pirmine atskirtimi ar atsiskyrimu ir baigiant antrine atskirtimi santykių su visuomenės institucijomis nutraukimu. Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai patiria dalinę atskirtį (Giddens, 2005; Martin, 1999; Šaulauskas, 2005).

Dažnai Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių socialinė atskirtis gali būti glaudžiai susijusi su atskirtimis kitose srityse (Jordan, 1996). *ISKON* narių atskirtis pasireiškia ir socialinių santykių, ir vartojimo, ir užimtumo sferoje. Socialinę atskirtį reikėtų suvokti, ne tik kaip individų atskyrimą nuo visuomenės, bet ir kaip jų pačių atsiribojimą nuo jos. Tokiu būdu socialinė atskirtis yra dvipusis procesas, kurs yra kompleksinis, suvokiant sąveiką tarp žmogiškojo veiksnio bei atsakomybės ir socialinių jėgų vaidmens. Socialinė Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirtis/atsiskyrimas yra dvipusis procesas: viena vertus, ją sąlygoja paties individo asmenybės struktūra ir elgsena, kita vertus – socialinė aplinka, kurioje jis gyvena. Tapsmas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariu parodo, kad individai derintis prie gyvenimo būdų teikiamų įvairių galimybių pasirinkimo (Giddens, 2000), ir netenka sau įprastos aplinkos, tampa bendruomenės nariu ir įsitraukia į Krišnos sąmonės bendruomenės gyvenimo būdą.

Socialinė Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirtis yra tiesiogiai susijusi su tapsmu Krišnos sąmonės bendruomenės nariu. Tačiau tapsmas ir socialinė atskirtis yra skirtingi socialiniai procesai: žmogus pradžioje tampa Krišnos sąmonės bendruomenės nariu ir tik vėliau patiria socialinę atskirtį.

Socialinė Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirtis – tai daugiamatis procesas, susijęs su laipsnišku jų atskyrimu/atsiskyrimu nuo socialinės aplinkos. Tyrimai rodo, kad marginalinė Krišnos sąmonės religinė bendruomenė visose šalyse dėl savo gyvenimo būdo, mitybos įpročių ritualų, spalvingos aprangos, įsitikinimų atsiskiria nuo bendros socialinės struktūros (Ciesielska, 2004). Be jokios abejonės, Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirtis susiformavo ne šiandien ir ne vakar, ji turi glaudų ryšį su Krišnos bendruomenės atsiradimu. Lenkų mokslininkės, tyrinėtojos O. Ciesielskos (2004) teigimu, socialinę atskirtį kaip procesą sudaro keturi etapai: Pirminė atskirtis, gyvenimo būdo pakeitimas, pripratimas, antrinė atskirtis.

2. KRIŠNOS SĄMONĖS RELIGINĖ BENDRIJA – ISKON

2.1. Krišnos sąmonės religinio judėjimo atsiradimas, bei augimas

Šiuolaikinės visuomenės kontekste religijos vaidmuo vis dar išlieka svarbus (Luckmann, 1967; Glock, 1996; Lenski, 1961; Bowman, 2010; Trimakas, 1997; Peškaitis, Glodenis, 2000). Kiekviena religija pasak T.L. Luckmann (1967), yra religinių simbolių sistema siejanti asmenį su egzistencijos sąlygomis, religinėmis organizacijomis, religiniais veiksmais, socialinėmis prasmėmis, ženklinantys ją kasdienybėje: pavyzdžiui *ISKON* – išskirtinė apranga, gyvenimo būdas, šukuosena. Dabartiniu laikmečiu kuriantis įvairioms religinėms bendruomenėms, galima teigti kad esama situacija susidarė laipsniškai, t.y. pasirinkimas kitos religijos, kuri pradeda suprasti asmens egzistencijos ir kad ji nukreipta į saviraišką ir savirealizaciją (Luckmann, 1967). Taigi *ISKON* bendruomenės narių, prieš tapimą *ISKON* nariais, prasmės paieškos, neapsiriboja tik tradicine katalikų bažnyčia. Ir socialiniame kontekste pakinta religinis autoritetas, įsitraukimas į *ISKON* religinę bendruomenę. Tai sąlygoja ir garbinimo vietos pokyčius: iš maldos namų persikeliamą į bendraminčių arba bendrų patirčių bendruomenės erdves. Susikūrusi bendruomenė pasak I. Leliūgienės (2011), „reiškia ryšį, apimančią bendrus įsitikinimus, tikėjimą, vertybes ir pajėgumą kovoti su bendruomenės problemomis, sujungiant žmogiškuosius išteklius toms problemoms spręsti“, o taip pat sudaro galimybes socialinei raiškai ir mažina žmonių bejėgiškumo jausmą susidūrus su problemomis, kurių gausu tiek atskiro asmens, tiek *ISKON* bendruomenės gyvenime.

ISKCON, Vakaruose ir Lietuvoje dažnai priskiriamas prie Naujųjų Religinių Judėjimų. NRJ (Naujieji Religiniai Judėjimai) grupių yra labai įvairių, savo narių skaičiumi jos itin negausios. Tačiau tyrimai ir apklausos rodo, jog žmonių, vienaip ar kitaip tikinčių anapusybe nemažėja, Europos šalyse tokių yra 60 – 80, o Amerikoje net iki 90 procentų, Peškaitis (2004). Hare Krišna judėjimo mokymo pagrindas yra senovės indų Vedų raštai, kurių ištakos pagal įvairias indologų teorijas siekia nuo tūkstančio iki kelių ir daugiau tūkstančių metų. Savo filosofija, kultūra bei praktikos formomis *ISKCON* seka nuo XV a. pabaigos Indijoje gyvuojančia *vaišnavų* dvasine tradicija, (Ketola, 2002; Wuaku, 2009; Bowman, 2010). Hare Krišna judėjimas, oficialiai žinomas kaip Tarptautinė visuomenė Krišnos sąmonės organizacija. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada (1896-1977) vienuolis iš Indijos kurio tikslas buvo rengti Vakarų visuomenėse energingas misijas, paskatinti žmones tikėjimui, asketizmui. Nuo organizacijos įkūrimo Niujorke 1966 metais, judėjimas išplito labai greitai visoje Vakarų pasaulyje, pokario amerikiečių visuomenėje. 1965 metais A. C. Bhaktivedanta Swami, Kalkutos šventasis atvyko į JAV skleisti Shri Chaitania religijos. Atkaklus emigrantas įsikūrė New Jork ir pradėjo traukti maištaujanti jaunimą naudodamas Krišnos dainas, romias pamaldas ir sakralų maistą. Bendruomenė tapo Krišnos sekta ir pradėjo aktyviai propaguoti asketizmą. 1977 metais, kai visoje JAV pradėjo atsirasti skirtingi Krišnos

centrai, prasidėjo idėjiniai nesutarimai, analizuoja mokslininkai (Gressett, James 2010). Nuo to laiko *ISKCON* išaugo į pasaulinę konfederaciją, kurią sudaro virš 10000 atsidavusiųjų, gyvenančių šventyklose, ir apie 250000 kongregacijos narių. Šiandieninis *ISKCON*'as - tai pasaulinė konfederacija, susidedanti iš daugiau kaip 300 šventyklų, dešimčių kaimo bendrijų (ūkių), mokyklų bei virš 50 vegetarinių restoranų, 70-tyje pasaulio šalių. Šio monoteistinio judėjimo kurį skelbia vieno Aukščiausiojo Dievo (sankrito kalba vadinama Krišna) garbinimą, ir būtent toks religingas Krišnos sąmonės bendruomenės narių Dievo sąmonės pripildytas gyvenimo būdas užtikrina ilgalaikį Vedų kultūros klestėjimą, tikėjimo misija yra kelti visuomenės gerovę, mokant žmones Krišnos sąmonės mokslo, kuris yra išdėstytas Bhagavad-gitoje ir kituose senoviniuose šventraščiuose (Peškaitis, 2004).

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, *ISKCON*, Lietuvoje priskiriamas netradiciniams religiniams judėjimams. Pirmieji religinės Krišnos sąmonės bendruomenės pasekėjai Lietuvoje atsirado aštunto dešimtmečio pabaigoje, apie 1979 metus. Religinis judėjimas atrado palankią dirvą ypač tarp sovietinės valdžios slegiamų inteligentų - humanitarų. Krišnos sąmonės judėjimo idėjos į Lietuvą atėjo daugiausia per Latviją bei Rusiją. Iš pradžių sovietų valdžia į Krišnos sąmonės bendruomenės pasekėjus žiūrėjo kaip į nepavojingą alternatyvą disidentiniam judėjimui, tačiau 1987 metais prasidėjo *ISKON* bendruomenės narių persekiojimas. Religinis judėjimas nebuvo sunaikintas ir jau 1987 vilniečiai galėjo stebėti pirmąsias egzotiškas bendruomenės eitynes miesto gatvėmis. Jos buvo akylai stebimos milicijos. 1989 metais, po ilgų derybų, religinis judėjimas buvo įregistruotas oficialiai. Harė Krišnos sąmonės bendruomenė Vilniuje ir Kaune registruota 1989 ir 1990 metais.¹⁰ Kurią apibrėžia du įstatymai: 1995 m. spalio 4 d. priimtas Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas ir tų pačių metų spalio 12 d. priimtas įstatymas dėl pastarojo įstatymo įgyvendinimo tvarkos. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 straipsnis: Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai; Valstybės pripažintos bažnyčios bei kitos religinės organizacijos turi juridinio asmens teises; Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti; Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus ir statutus; Bažnyčių bei religinių organizacijų mokslo skelbimas, kita tikibinė veikla, taip pat maldos namai negali būti naudojami tam, kas prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams. Lietuvoje nėra valstybinės religijos (Valstybės

¹⁰ Navickas, A. (2003). Krišnos sąmonės judėjimas. "Dialogas" Internetinė prieiga: < <http://www.religija.lt/straipsniai/religiju-ivairove/religiju-aprasymai/krisnos-samones-judejimas> > [Žiūrėta 2013 05 02].

¹⁰ Valstybės žinios, 1995, Nr. 89-1985

žinios, 1995)¹¹. 1996.06.12 ir 1996.09.02 Vilniaus ir Kauno bendruomenės buvo perregistruotos. Plečiantis bendruomenei, buvo užregistruotos Klaipėdos, Šiaulių, Visagino miestų Krišnos sąmonės religinės bendruomenės, tačiau Lietuvos Krišnos sąmonės bendruomenės valdymo organas - nacionalinė taryba, kurią sudaro bendruomenių Vilniuje ir Kaune atstovai Nacionalinės taryba kuri aptaria bendras veiklos kryptis ir bendras programas, bet nepriima sprendimų dėl centrų ūkinės ar juridinės veiklos, tai nusprendžia atskirų religinių bendruomenių vadovybės pagal savo veiklos įstatus, nusprendė jog Lietuvoje pakanka dviejų Krišnos sąmonės bendruomenės – Vilniuje ir Kaune centrų, ir Klaipėdos, Šiaulių, Visagino miestų centrų registracija nebuvo pratęsta. Vilniaus ir Kauno Krišnos sąmonės religiniai centrai turi juridinio asmens statusus. Be Vilniaus ir Kauno Krišnos sąmonės religinių centrų, kituose miestuose ir miesteliuose yra susikūrusios bendrijos, kurios nėra registruotos Teisingumo ministerijoje, kurios neturi nuolatinių susibūrimo vietų, ir neatlieka “platesnės” veiklos.

Šiuo metu Lietuvoje oficialiai veikia judėjimo narių iniciatyva įkurtas fondas „Harė Krišna: maistas kūnui ir sielai“, labdaringai maitinantis socialiai remtinus žmones, Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose. Vilniuje veikia visuomeninės organizacijos – „Vedų kultūros studijų centras“, užsiimantis švietėjiška veikla. Taip pat Lietuvoje Krišnos sąmonės pasekėjai užsiima religine veikla privačiose susirinkimų vietose bei šeimose. Susidomėjimas Rytų tautų filosofija, religijomis, tapo populiarėjančiu bėgimo nuo niūrios bei nepriimtinos tikrovės būdu, Andrijauskas (2004). Lietuvoje Krišnos sąmonės judėjimas patraukė nemažai kūrėjų: S. Gedą, T. Venclovą, V. P. Bložę, A. Dabulskį, K. Platelį, G. Patacką, D. Kajoką, R. Tamošaitį, J. Juškaitį, V. Rubavičių, A. Andriuškevičių, A. Bukontą, A. Mamontovą.

Krišnos sąmonės bendruomenės nariai Lietuvoje išsiskiria ryškia apranga, tik jiems būdinga šukuosena, savita mityba, o socialinės visuomenės dėmesį traukia spalvingos eisenos, kurių metu viešai garbinamas Harė Krišna. Dažnai gatvėje galima sutikti Krišnos sąmonės bendruomenės narių - romiai besišypsančių Krišnos pasekėjų, kurie siūlo pasivaišinti specifiniais saldumynais bei kartu bando įtikinti nusipirkti spalvingų Tarptautinės Krišnos sąmonės bendruomenės knygų.

2.2. Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos (ISKCON) struktūra ir tikslai

Pagrindinis ISKCON konfederacijos valdymo organas yra GBC (*Governing Body Commission - Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos komisijos valdymo organas*)¹². GBC turi 35 valdybos narius, kurie kiekvienais metais vyksta į Indiją, Majapuro miestą tarybos narių

¹² Governing body Commission of the international society Krishna consciousness. Prieiga per internetą: <http://gbc.iskcon.org/what-is-the-gbc/>[žiūrėta 2013 03 06].

suvažiavimą. Kiekvienais metais vyksta GBC valdančiųjų perrinkimas – pirmininko, vicepirmininko, sekretoriaus, kurie koordinuoja organizacijos veiklą. Organizacijos veikla yra valdoma rezoliucijų pagalba, kurios priimamos GBC taryboje lygiateisiu balsavimu. Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos komisijos valdymo tarybos nariai skirstomi į deputatus ir tikruosius. GBC deputatai skiriami į projektų vadovus, regionų sekretorius, šventyklų prezidentus, kurie atlieka ir užsiima formalių zonų valdymu, kurie taip pat skiria atsakingus narius už bendruomenės vystymąsi, progresavimą įvairiuose pasaulio šalyse. Tikrieji GBC nariai, tikrieji dvasiniai vadovai ir savo srities specialistai. Jų veiklos sritis siejasi su visuomene, bendravimu su bendruomenės nariais. Užduotis - vystyti dvasinę veiklą, kaip – pamokslavimas, straipsnių rašymas, knygų leidimas, dvasinis bendravimas. GBC sekretoriai, kiekvienas turi savo zoną, kurią prižiūri, kad ši nenukryptų nuo filosofinės doktrinos ir dvasinių standartų. Ir visi priimami sprendimai griežtai laikantis Šrilos Prabhupados, kuris įsteigė *ISKCON* 1970-tais metais, priesakais. Svarbiausias tarybos veiklos tikslas yra sudaryti grupes, kurios tirtų Šrilos Prabhupados knygas, literatūrą, ir išsaugotų bendruomenės filosofijos autentiškumą (Bowman, 2010; Wuaku, 2009; Gressett, James, 2010). Į Lietuvą Krišnos sąmonės bendruomenėje *ISKCON* komisijos valdymo tarybos nariai, GBC atstovai atvyksta periodiškai, bendrauja ir bendradarbiauja su Lietuvos Krišnos sąmonės bendruomenės nariais, tikrina, kad religijos sklaida, pamokslavimas vyktų kryptingai, autentiškai, pagal bendruomenės priimtas normas.

ISKON misija: „skleisti Krišnos sąmonę, kad visos gyvos būtybės Žemėje: žmonės ir kiti judantys bei nejudantys padarai – užsiimtų tarnyste Šri Krišnai pagal galimybes“ (Bowman, 2010).

1966 metais Š.Prabhupada Tarptautinės Krišnos sąmonės bendruomenės įkūrimo metu nusakė septynis judėjimo tikslus, kuriais bendruomenė ir dabar vadovaujasi (Gressett, James, 2010):

1. Tam kad atstatyti gyvenimo vertybes, pasiekti vienybę, ir taiką žemėje, reikia propaguoti dvasinį žinojimą, sistemingai šviesti visus žmones apie dvasinio gyvenimo technikas.
2. Skleisti Krišnos sąmonę, pagal Šrimad Bhagavatam, Bhagavad Gita šventraščius.
3. Išugdyti idėją, kad kiekviena siela yra Krišnos (Dievo) dalelytė.
4. Ugdyti judėjimą kongregacinio Šv. Dievo Vardo kartojimo, kurio mokė Šri Čaitanja Mahaprabhu.
5. Statyti, bendruomenei ir visuomenei šventą transcendentinių žaidimų vietą, skirtą Krišnai.
6. Suburti bendruomenės narius, išmokyti juos natūralesnio, paprastesnio gyvenimo būdo.
7. Platinti įvairią literatūrą – knygas, spaudą, pasitelkti įvairias informavimo priemones, kad būtų pasiekti aukščiau išvardinti tikslai.

2.3. Tarptautinės Krišnos sąmonės religinės bendruomenės filosofija

Krišnos sąmonės praktikuotojo dvasinis tikslas – pasiekti „dvasinės meilės“ Krišnai lygį. Krišnos sąmonės teologija kyla iš vaišnavų tradicijos induizme. Induizmo šventraščiai, Vedos yra amžinasis žinojimas, kurį senovės išminčiai atskleidė savo giliose meditacinėse būsenose. Šio religinio judėjimo šaknys yra XIV amžiaus Bengalijoje, (Bowman, 2010; Gressett, James, 2010). ISKON nariai išsiskiria ryškia apranga, tik jiems būdinga šukuosena, savita mityba, o socialinės visuomenės dėmesį traukia spalvingos eisenos, kurių metu viešai garbinamas Krišna. Dažnai gatvėje galima sutikti romiai besišypsančių jaunuolių, kurie siūlo pasivaišinti specifiniais saldumynais bei kartu bando įtikinti nusipirkti spalvingų Krišnos sąmonės judėjimo knygų.

ISKON bendruomenės narių gyvenimo būdas skiriasi dėl tam tikrų religinių nuostatų bei elgesį reglamentuojančių principų. *ISKON* nariai Krišna išpažįsta, kaip aukščiausią Dievo asmenį, ir vadovaujasi bendruomenės įkūrėjo A.C Bhaktivedanta Swami Prabhupados knygoje pateikiamomis nuostatomis, principais. Pagrindiniai Krišnos sąmonės bendruomenės narių elgesį reglamentuojantys principai¹³:

1. Krišnos sąmonės bendruomenės nariai nevalgo, mėsos, žuvies, kiaušinių, svogūnų, česnakų. Šie produktai Veduose minimi, kaip negalimi vartoti maistui.
2. Krišnos sąmonės bendruomenės nariai nevartoja jokių svaiginamųjų produktų: alkoholio, tabako, narkotinių medžiagų, kavą, kakavą, juodąją arbatą.
3. Krišnos sąmonės bendruomenės nariai nežaidžia azartinių žaidimų, nedalyvauja piniginiuose aferose.
4. Krišnos sąmonės bendruomenės nariams lytiniai santykiai leistini tik šeimoje, ir tik palikuonių pradėjimui. Kiekvienas bendruomenės narys, kiekvieną dieną kartoja 16 kartų Harė Krišna mantrą (vienas mantros ratas 108 karoliukai).

ISKON bendruomenėje, didelis dėmesys yra skiriamas mantroms, giedojimui ir garso vibravimui, kurio paskirtis išlaisvinti sąmonę. Pati mantra labai paprasta: Hare Krishna Hare Krishna / Krishna Krishna Hara Hare / Hare Rama Hare Rama / Rama Rama Hare Hare. Hare yra kreipinys, Rama – viską džiuginantis, Krishna – visų patraukliausias. Krišnos bendruomenės narių teigimu, mantros leidžia sąmonei pakilti į prigimtinių, švarų lygmenį. Krišnos religijos pasekėjams svarbi materialioji - Prathana energija / modusai, kurie dalinasi į 3 grupes: pirmasis yra *Dorybės modusas* – t. y. gana skaidrus, nematomas apvalkalas. Dorybės moduso šalininkai laikosi etiketo, yra mandagus, intelektualūs, inteligentiški, domisi dvasiniais dalykais. Save suvokia – „AŠ“ esu dvasinė būtybė. Antrasis yra *Aistros modusas* – šiame lygyje žmogaus miegą lydi sapnai. Asmuo

¹³ Lietuvos Krišnos sąmonės bendrija. Prieiga per internetą: < <http://www.krishna.lt/index.php/iskcon-mainmenu-28/19-iskcon-naryst>.>[žiūrėta 2013 03 06].

energingas, ambicingas, ryžtingas, jo sąmonė sukoncentruota į materialinę naudą. Tokiam individui dvasinio moduso prioritetai yra antraeiliai dalykai. Toks asmuo gyvena čia ir dabar ir tai yra šių dienų individo pavyzdys. Trečiasis yra *Neišmanymo modusas* – žmogus miegantis be sapnų. Toks asmuo, anot Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių, racionaliai nesprenžia gyvenimo problemų, yra tingus, depresyvus, ieško palaimos rūkydamas, vartodamas alkoholį bei narkotines medžiagas.

Anot *ISKON* bendruomenės narių, lotyniškas žodis „religija“ yra sinonimas sanskrito žodžiui „joga“. Žodis religio reiškia „vėl susijungti“, atstatyti prarastą ryšį su Dievu. Tai reiškia kad žodžiai "religija" ir „joga“ iš esmės yra sinonimai, nes jų reikšmė yra ta pati ir jie abu reiškia tą patį: ryšį tarp dalelės ir Visumos, tarp begaliniai mažo ir Begalinio, tarp gyvosios esybės ir Dievo. Šis ryšys yra amžinas, tačiau „gyvosios būtybės“, turėdamos laisvą valią ir amžiną nepriklausomybės troškimą materialiam pasaulyje, nutarė atsisakyti šio ryšio. Dėl šios priežasties Krišna ir sukūrė žemę – planetą, kurioje žmogus galėtų atstatyti ryšį su Dievu. O religinė praktika skirta tam, kad tas ryšys / santykis su Dievu būtų atkurtas. Jogas pagalba religingas asmuo gali pakilti į transcendentinį lygmenį. Joga geriausiai praktikuoti dorybės moduse. Šis procesas yra mūsų sąmonės atradimas ir jos plėtimas, tol kol mes pamatome savęs ir visa ko šaltinį - Aukščiausiąjį Dievo Asmenį, o juslių suvaldymas yra viena iš pagrindinių jogos tikslų. To pasekoje stebimas „sielos“ ir „kūno“ dualizmas Krišnos sąmonės religiniame judėjime. Siela yra materialiam - „grubiame“ kūne įkūnyta Dievo Krišnos dalelė, todėl taip pat yra amžina, pirminė ir visa žinanti. Taigi žmogus yra siela, o ne materialus kūnas, kurį sudaro grubus - žemės, vandens, ugnies, oro bei eterio elementai ir subtilus - proto, intelekto ir netikrojo „AŠ“ elementai, kūnai. Tačiau žmogaus kūnas ypatingas tuo, kad per jį įkūnyta siela atstato ryšį su Krišna.

Krišnos sąmonės religiniame judėjime yra 4 pagrindinės sąvokos:

1) *Teisingumas*, t. y. viskas kas turi savo kainą. Religijos šalininkai teigia, kad reikia būti doram, nemeluoti ir neapgaujami kitų.

2) *Neprievarta*, su kitais asmenimis ir gyvomis būtybėmis, turi būti elgiamasi taip, kaip norėtumėm, kad elgtųsi su tavimi. Mūsų visų sielos yra lygiavertės. Negalima atimti gyvybę, „suvalgyti savo artimą“ ir jokio gyvo sutvėrimo. Žmogaus organizmas nėra pritaikytas virškinti mėsą, o mėsa – transformuoja žmogaus ląsteles, sukelia vėžį bei įvairias mirtinas ligas. Mėsos valgymas subtiliam kūnui perduoda neigiamas emocijas, baimę ir stresą, tai ką patyrė skerdžiamas gyvulys. Tendencingai gyvulio patirta baimė, prievarta kaupiasi žmoguje, skatindama agresiją. Anot Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių, mėsoje yra energija kuri skatina žmogų siekti savo tikslų kitų sąskaita.

3) *Išorinė ir vidinė švara*. Krišnos sąmonės religinės bendruomenės keliasi anksti ryte - prieš patekiant saulei. Rytą, tik atsikėlus, kiekvienas bendruomenės narys prausiasi po šaltu ar

drungnu vandeniu, kadangi šiltas vanduo nuplauna per naktį sukauptą žmogaus energiją. Taip bendruomenės nariai pradeda naują dieną nesusitepę, švarūs. Po apsisvalymo procedūros seka rytinės maldos. *Vidinė švara* – atspindi „palaido“ arba „nepalaido“ gyvenimo įpročiai. Moters kūnas pasaulį jaučia devynis kartus subtiliau nei vyras. Moters kūnas yra skirtas jusliniam pasitenkinimui, dėl to moteriai yra griežtesni apribojimai (pvz. ištekėti skaisčiai). Lytinės sueities metu vyras ir moteris keičiasi savo likimais bei geno fondais. Moteris visuomet saugoja savo buvusių vyrų genus, lytinis aktas – moteriai didžiausias džiaugsmas, taip teigia Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai. Svarbiausia ir pagrindinė moters jėga – ištikimybė. Moteris visuomet turi būti globojama, gyventi emociškai šiltuose namuose, būti visuomet pavalgusi. Pagrindinė vyro jėga – atsakomybė. Vedose yra sakoma: jei vyras paėmė moterį už rankos, ją pavedė keletą žingsnių – jis jau atsakingas už tos moters ateitį. Kalbant apie šių dienų vyriškos lyties atstovus - vyrai degraduoja, praranda atsakomybės jausmą, nebesugeba pasirūpinti savo artima moterimi, vaikais ir šeima. Dar įdomus dalykas, kad pasigamintų vienas lašas sėklos / spermos, reikia šešių lašų kraujo. O kraujo disbalansas atsistato tik po mėnesio, tai reiškia, kad lytiškai santykiauti patartina vieną kartą per mėnesį. Dažniau santykiaujant palaipsniui silpnėja vyro protas, o moteris dievinanti seksą, palaipsniui tampa vyriška bei praranda savo žavesį.

4) *Asketiškumas*. Svarbu nenaudoti žalingų medžiagų, alkoholis, kaip teigia Krišnos sąmonės bendruomenės nariai, yra saldumo esencija keliaujanti krauju ir žudanti neuronus. Moteriai asketiškumas – būti ištikimais, rūpintis vaikais bei šeimos gerove.

Apžvelgus Bhagavat - Gitoje išsakomas tezes, teigiama, kad sielos, susiejusios save su grubiuoju kūnu, sąveikauja gimimų ir mirčių materialiojo pasaulio rate, t. y. Samsaroje. Siela nuolat keičia kūnus. Ypatingai maža, nematoma siela keliauja per aštuonis milijonus keturis šimtus tūkstančių gyvybės formų ir pereina penkias pakopas: augalų, vabzdžių, roplių, paukščių, žinduolių ir galiausiai apsistoja žmogaus kūne. Šis kūno pavidalų keitimo procesas vadinamas *reinkarnacija*, o priežastis lemianti šį procesą – karma, t. y. visuma visų gerų ir blogų darbų, atliktų asmens ankstesniuose gyvenimuose, kuri apsprendžia likimą būsimuosiuose gyvenimuose. Paprasčiau tariant, kaip elgiamės šiame gyvenime, tokį sekantį gyvenimą ir gausime. Anot Krišnos pasekėjų visi neigiami /blogi darbai: žmogžudystės, autokatastrofos, vagystės, nusikaltimai, išprievartavimai, karai ir kiti teigiami ar neigiami dalykai vyksta todėl, kad jie buvo iš anksto nulemti. Taigi galima sakyti, kad nėra tokio dalyko kaip atsitiktinumas, yra tik tai, ką mes sukauptume ir atsinešume iš praėjusio gyvenimo. Jei individas gyvena doroviniame moduse, jis turi galimybę pakilti į aukštesnę planetą, o jei nuodėmingai, vykdo nusikalstamą veiklą, vartoja alkoholį, narkotikus ir tabaką - gaunamas žemesnio lygmens kūnas. Ateinančiame, t. y. sekančiame gyvenime suteikiamas toks kūnas, per kurį geriausiai realizuojame savo norus. Anot Krišnos sąmonės bendruomenės narių jei valdysime mėsą galime tapti kiaulėmis, jei demonstruosime apnuogintą / nuogą kūną tapsime

medžiu, jei būsime grubūs ir žiaurūs grobuoniai ir pabaisos. Kokioje šeimoje gimstame priklausom nuo karmos, t. y. kaip pagarbiai elgėmės buvusiam gyvenime su kitomis gyvybės formomis. Anot Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių, didžiausias blogis sielai yra atgimti augalo pavidalu, nes jie mažiausiai sąmoningi ir toks kūno pavidalas yra labiausiai nutolęs nuo Krišnos. Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai teigia, kad individo mirtis didžiausias išbandymas žmogui, nes kokią sąmonę turi mirštantis žmogus, tokį sekantį gyvenimą ir gyvens.

Kiekvienas kuris laikosi aukščiau išvardintų Tarptautinės Krišnos sąmonės bendruomenės principų yra laikomas bendruomenės nariu, ir gali gauti išventinimą – iniciaciją. Pirmoji iniciacija vadinama harinama. Harinamos metu pasekėjui yra suteikiamas dvasinis vardas. Po dviejų metų dvasinio vadovo yra uždedama virvelė, ir atliekamos religinės apeigos, antrųjų apeigų metu Krišnos sąmonės bendruomenės pasekėjas tampa brahmanu. Brahmanai, kurie išsižada materialaus pasaulio tampa gonamiais ir svamiais, tada svamiai gali tapti guru. Paprastai bendruomenės nariai gyvena šventyklose ir namuose. Šventyklose gyvena nevedę Krišnos sąmonės bendruomenės nariai t.y. brahmačarai, ir vienuoliai, kurie yra davę skaitumo įžadus t.y. sansajai. Likusi, ir didesnė Krišnos sąmonės bendruomenės dalis gyvena šeimose. Krišnos sąmonės bendruomenė ne registruoja bendrijos narių, nerenka jokių mokesčių. Preliminariais skaičiavimais pasaulyje yra maždaug apie 200 tūkstančių ISKON narių, ir apie 10 milijonų mln. pasekėjų visuose kontinentuose. Lietuvoje apie 200 aktyvesnių Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių.

Maistas yra ypatingai svarbus Harė Krišnos sąmonės religinėje bendruomenėje. Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai teigia, kad maistas didžiąją dalimi svarbus dienos pamaldoms, sveikatos ir asmeniniam socialiniam asmenų gyvenimui, taip pat pabrėžiamas maisto svarbumas kaip įvairių kultūrų ir religijų sudėtinė dalis. Ypatingai religinių mažumų propaguotojai didelį dėmesį skiria maisto kokybei, bei vegeatizmui. (Nath, 2010). Dažniausiai religinių mažumų atstovai yra vegetarai - Krišnos sąmonės bendruomenės nariai yra lakto vegetarai. Vegetarizmas apibrėžia dvasingumą labiau nei vien atliekami religiniai ritualai. Jie yra įsipareigoję - Dievas, religija ir dvasinis reikšmingumas yra susijusi su kokybišku atstovavimu Dievui. Mokslininkai (Wuaku, 2009; Bowman, 2010) teigia, kad Krišnos sąmonės religinėje bendruomenėje yra matoma, apčiuopiama net biologinių rėmų nuoroda, todėl vegetariškos religinės grupės turėtų būti laikomos dvasingumo pavyzdžiu. Biologinių dvasingumo koncepciją pristatė ikūnija priešasčių klausimus susijusius su tikėjimu, sveikata. Tai garbinimas kasdienio socialinio gyvenimo veiksmų ir sąveikos bhaktų, tiek ir už jos ribų šventyklos ar bažnyčios srityje. Krišnos sąmonės bendruomenės nariams, *bio-dvasingumas* yra konceptuali priemonė, kad santykiai tarp antgamtinio tikėjimo, gamtos fizinio kūno savęs, savo aplinkos identifikavimo. Mokslininkas (Nath, 2010) atliko kokybinį tyrimą – buvo apklausti 18 atsitiktiniu būdu pasirinktų Krišnos sąmonės bendruomenės narių - religinių vegetarų. Buvo tirta kaip kuriami socialiniai dvasingumo matmenys, jų alternatyvius mitybos

įpročius ir praktiką. Mokslininkas (Nath, 2010) įrodė, kad Krišnos sąmonės bendruomenės nariams dvasingumas gali būti išreiškiamas per matomus ir liečiamus biologinius rėmus – maistą. *Bio-dvasingumo* konceptas yra santykio tarp antgamtiško tikėjimo ir natūralaus fiziologinio vystymosi produktas. Krišnos sąmonės bendruomenės/ Vaišnavų filosofija akcentuoja, kad visos gyvybės formos yra susijusios tarpusavyje per Krišną (Wuoku, 2009; Bowman, 2010). *ISKON* nariai gerbia galvijų teisę gyventi ir praktikuoja dietą – vegetarizmą, kuris siekia sumažinti smurtą, prievartą. Vegetarizmas, kaip teigia Krišnos pasekėjai – tai socialinė, ekologinė, sveikatos nauda – draugiškas aplinkai gyvenimo būdas. A.C Bhaktivedanta Swami Prabhupada *ISKON* įkūrėjas, į judėjimo misiją įtraukė teiginį „suartinti bendrijos narius, mokant juos paprastesnio ir natūralesnio gyvenimo būdo.“ Sekdami Krišnos sąmonės idealą „gyventi paprastai, mąstyti išaukštintai“. Krišnos sąmonės religinėje bendruomenėje maistas gaminimas naudojant reglamente numatytus ritualus. Maistas gaminamas tik švariomis rankomis, negalima gaminant maisto ragauti, pagamintą maistą prieš valgant reikia palaiminti, melstis.

Didelį dėmesį Krišnos Sąmonės religinės bendruomenės nariai skiria savo vaikų ne tik doroviniam, bet ir visapusiškam ugdymui, S. D. Gosvamis (2007), teigia, kad *ISKON* bendruomenės nariams „išsilavinimas yra svarbu. Be išsilavinimo niekas neturi socialinės padėties, o iš visų mūsų mokinių Krišnos sąmonėje tikimasi, kad jie taps pamokslautojais. Tad pamokslautojai turi turėti pakankamą išsilavinimą, nes jiems dažnai tenka susidurti su prieštaraujančiais žmonėmis. Reikia tęsti mokslus ir tuo pat metu reikia tęsti savo kartojimą. Tuomet nebus jokių sunkumų“. Krišnos sąmonės religinė bendruomenė nereguliuoja, kaip bendruomenės paskiri nariai lavina savo vaikus. Šeimos pašios gali spręsti, kaip ir kokiuose mokyklose, privačiose ar valstybinėse, lavinti savo vaikus, tik svarbu, kad bendruomenės nariai laikytųsi vietos įstatymo. Krišnos sąmonės religinės bendruomenės įkūrėjas, Prabhupada, siekė kurti mokyklas, gurukula, kuriuose mokytojai būtų Krišnos pasekėjai - bendruomenės nariai, kurie ugdytinius ugdytų numatytų švietimo sistemos disciplinų iš Krišnos sąmonės religijos perspektyvos. Tarptautinės Krišnos sąmonės bendruomenė norėtų, kad įvairių pasaulio šalių vyriausybės, kuriuose yra įsikūrusios bendrijos padėti jau i kurtoms tikėjimo mokykloms įgyti legalų statusą ir socialinę apsaugą. Bendruomenė teigia, kad mokykla veiktų atsižvelgiant į tos valstybės įstatymus, ir kad toks ugdymas būtų prieinamas visoms suinteresuotoms grupėms.

Krišnos sąmonės bendruomenės nariai tiki, kad vaikų auginimas, ugdymas – sakralus darbas. Tėvai pasakoja apie tai, kaip netikėtai jų vaikai pradeda suprasti Krišnos sąmonės religinės bendruomenės idėjas. Tėvai stengiasi sukurti pozityvią bendruomenės atmosferą, pradedant apvalytu pradėjimo aktą. Svarbus veiksniai auginant vaikus – bendruomenės palaikymas, dvasininkų palaikymas, harmoninga santuoka, bendros šeimos bendruomenėje veiklos. Pagrindiniai

iššūkiu buvo Vedų kultūros nebuvimas vakarų visuomenėje, laiko paskirstymas ir balanso tarp materialaus ir dvasinio gyvenimo suradimas (Rao, 2008).

Dėl nedidelio skaičiaus bendruomenės narių ši religinį judėjimą Lietuvoje priskiriame prie NRJ. Religinės vertybės, kuriomis vadovaujasi *ISKON* bendruomenės nariai, formuoja savitą gyvenimo būdą. Būtent tai lemia socialinę atskirtį, kurią patiria bendruomenės. Tačiau negatyvus visuomenės vertinimas šios bendruomenės atžvilgiu dažnai yra nepagrįstas. Sugebėjimas ugdyti žmones ir leisti jiems išreikšti save bei kurti gyvenimą ir bendruomenę, kur žmogiškumas klesti, o ne yra žalojamas, - tai vienas iš pagrindinių būdų patikrinti bet kokios mąstymo sistemos vertingumą¹⁴. Taigi, siekiant sumažinti socialinę atskirtį ir ugdant toleranciją visuomenę reikėtų plačiau informuoti apie NRJ, tokių kaip *ISKON* nuostatus ir veiklą.

¹⁴ Meier, K., Heinzmann, M., Denffer, A., (2005). Pasaulio religijos. Jotema.

3. BENDROS TOLERANCIJOS IR MULTIKULTŪRINIO UGDYMO TENDENCIJOS

3.1. Lietuvos švietimo politika tolerancijos ugdymo ir atskirties mažinimo klausimais

Šiandieninėje vis globalėjančioje visuomenėje pasireiškia kultūrų įvairovė, visuomenė tampa vis mažiau homogeniška – todėl tam tikrų individų, grupių toleravimo ir diskriminavimo problemos atsидuria mokslininkų (Walzer, 1997; Plečkaitis, 1998; Kasatkina, Leončikas, 2003) ir visos visuomenės dėmesio centre. Visuomenė savo elgesiu, požiūriais sudaro sąlygas šių grupių stigmatizavimui, netolerancijai ir diskriminacijai (Kasatkina, Leončikas, 2003). Socialinės atskirties požiūriu valstybės ir visuomenės pareiga mažinti/„švelninti“ paskirų narių/ bendruomenių socialinę atskirtį, ugdant visuomenės toleranciją, pakantumą kitoniškumui, mažinant ksenofobiją. Viešos diskusijos, politiniai sprendimai, ugdymo programos gali formuoti visuomenės nuomonę, pažiūras, elgesį. Svarbu ugdyti visuomenės nuostatą, kad, jokia diskriminacija, netolerancija, nėra priimtinas elgesys. Tolerancijos ugdymas labai aktualus dabartinėje Lietuvos visuomenėje, dėl kartu ir pastebimi nemažėjančios netolerancijos kai kurių socialinių grupių atstovų atžvilgiu (Kasatkina, Leončikas, 2003). „Įstatymuose yra numatyta, kad valdžios ir valdymo institucijos, švietimo įstaigos įpareigotos rengti ir įgyvendinti programas ir priemones, skirtas moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimui bei lygybės principo įgyvendinimui neatsižvelgiant į amžių, lytinę orientaciją, negalią, rasę ar etninę priklausomybę, religiją ar įsitikinimus“¹⁵, tuo tikslu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. 317 patvirtintą Nacionalinę antidiskriminacinę programą¹⁶ – didinti teisinį sąmoningumą, ugdyti toleranciją – pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Ugdymas, kurio tikslas formuoti nediskriminuojantį požiūrį į įvairių grupių atstovus, pasižymi tuo, kad grupės mažuma ar bendruomenės atstovų aktyviai stengiasi informuoti ir daryti įtaką daugumai.¹⁷

Asmenybės ugdymas – ilgas, kryptingas ir visą gyvenimą trunkantis procesas dažniausiai prasidedantis gimus kūdikiui ir kuris tęsiasi visą žmogaus gyvenimą (Valentinavičius, 2010). Asmenybės ugdymas tai socializacijos dalis, kuri keičia asmens nuostatas, vertybės, sampratas, todėl labai svarbu formuojant jauno žmogaus asmenybę gausinti asmens supratimą kintančiomis kultūrinėmis vertybėmis, suprantant nuolatos besikeičiančią visuomenę, ir visuomenėje vykstančius multikultūrinius reiškinius. Mokslininkų – V. Valentinavičiaus, A. Rudomanskio (2010), atliktame

¹⁵Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Prieiga per internetą: <<http://www.lygybe.lt/lt/tarnybos-leidiniai.html> [žiūrėta 2013 05 03].

¹⁶Metodinis rinkinys. Visi skirtingi – visi lygūs. Prieiga per internetą: < www.visiskirtingivisilygus.lt> [žiūrėta 2013 05 03].

¹⁷ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Prieiga per internetą: <<http://www.lygybe.lt/lt/tarnybos-leidiniai.html> [žiūrėta 2013 05 03].

tyrime: „*Tolerancija ir multikultūrinis ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose*“ atskleista, „kad pedagogai nesidomi ir nesigilina į multikultūriškumo aspektus, todėl mokinių ugdymo ir mokymo procese tų aspektų tiesiog nėra; mokiniai paliekami saviugdai ir visuomenėje vyraujančių neigiamų, stereotipinių nuostatų kitokių žmonių atžvilgiu įtakai“. Ir todėl pasak M. A. Povilionienės (2010), – Tai ir yra priežastis, kodėl Lietuvos visuomenės didžioji dalis stokoja tolerancijos, demokratijos ir yra priešiška nusiteikusi lyčių lygybės ir lygių galimybių principams. Pasak A.M. Povilionienės, Lietuvoje stinga švietimo multikultūriškumo klausimais, todėl visuomenėje gyvuoja rasizmo, ksenofobijos, homofobijos, religinio fundamentalizmo apraiškų, patyčių ir agresijos „kitokių“ atžvilgiu.

Lietuvos Mokslininkės – N.Vasiliauskaitė, R.Erentaitė, J.Reingardė, (2011), analizavo mokytojų, mokinių nuostatas ir vadovėlių turinį, vertino bendrojo lavinimo mokyklose egzistuojančias socialines, politines, multikultūrinės, kultūrinės normas, stereotipus, santykius tarp įvairių socialinių kultūrinių grupių ir jų sąveikas visuomenėje. Mokslininkės teigia, kad mokyklose yra tiesiogiai ar netiesiogiai skatinami diskriminuojantys stereotipai. Stebimi etninės, religinės diskriminacijos atvejai, ir tolerancija, multikultūriškumas suprantami siaurai, dažnai vien iš etninio aspekto, neįtraukiant nei lyties, seksualinės orientacijos, religijos ar rasės. Tai patvirtina, kad Lietuvos švietimo sistemoje nėra vietos etniniai įvairovei, ir labiau tikėtina, kad yra daromas spaudimas renkantis tapatybę (Valentinavičius, 2010), kadangi Lietuvos švietimo sistemoje yra nusistovėjusi tradicija, kad remiantis kalba, mokykla tapatinama su atskira etnine bendruomenė, tarkim „rusų“ su „tautinių mažumų“ mokykla, nors toje mokykloje moksleivių tapatybės gali būti visiškai skirtingos (Kasatkina, Leončikas, 2003). Tad šie etnokultūriniai rėmai dažnai sudaro palankias sąlygas įvairių grupių marginalizacijai ir socialiniai atskirčiai (Valentinavičius, 2010).

Tolerancija ir empatija, tai būdas įveikti agresyvumą, diskriminaciją, ksenofobiją. Tolerancijos galima mokytis visoje aplinkose supančioje individą, tuo pačiu, nemažas vaidmuo tenka universitetui. Pasak M. Jankauskaitės (2011), „mokslo kokybė yra neatsiejama nuo aukštųjų mokyklų atmosferos, galinčios skatinti arba žlugdyti asmens augimą, kuris svarbus visos akademinės bendruomenės sėkmei“. V. Valentinavičius (2010), teigia, „kad aukštojoje mokykloje prasideda

atsiribojimas nuo gyvenimo tikrovės: būsiami pedagogai negauna ar patys neieško žinių apie visuomenės rasinę, etninę, lyčių, amžiaus, religijų bei socialinių grupių įvairovę; tapę pedagogais nesidomi ir nesigilina į multikultūriškumo aspektus, todėl mokinių ugdymo ir mokymo procese tų aspektų tiesiog nėra; mokiniai paliekami saviugdai ir visuomenėje vyraujančių neigiamų, stereotipinių nuostatų kitokių žmonių atžvilgiu įtakai“. Pasak V. Valentinavičius (2010), kad universitetuose būtina formuoti pagarbos ir tolerancijos, kultūrinės įvairovės aplinką, ir „tolerancijos ir pagarbos kitam ugdymas turi būti integruotas į mokymosi turinį, taip pat toleranciją

skatinančios nuostatos turi atsispindėti informacijoje, kuri yra pateikiama ne akademinė užsiėmimų metu (Jankauskaitė, 2011; Valentinavičius, 2010). Svarbu kad ugdymo/ugdymosi procese, gaunama/pateikiama informacija atspindėtų šiandieninės socialinės įvairovės situaciją, kartu sudarant galimybes dalyvaut/pažinti atskirų multikultūrinių bendruomenių gyvenimą, tokiu būdu skatinama tolerancija ir mažinama socialinės atskirties grėsmė, ir keičiamos klaidingos nuostatos, ir visuomenėje nusistovėję stereotipai – dėl tautinių mažumų, religinių įsitikinimų, seksualinių mažumų ir kt.

Socialinės atskirties mažinimo programa universitetuose, gali būti įgyvendinama kooperuotų studijų pagalba.

3.2 Kooperuotų studijų programa – tolerancijos ugdymas dialogo principu

C.A.S.E. – *Citizenchip and Service Education* – „Pilietiškumo ir tarnavimo lavinimas“, Lietuvoje vadinamos – Kooperuotos studijos¹⁸ (service – learning), – tai iš JAV yra atkeliavęs mokymosi metodas. Šio naujo metodo tikslas – stiprinti visuomenės bendruomenių socialinį kapitalą, didinant įvairialypę kooperaciją. Kooperuotų studijų metodas, daugiausia siejamas su patirtiniu mokymu, remiasi populiaria pragmatizmo filosofija, akcentuojant pažinimą įgyjamą per veiklą, pagrindiniais autoriais laikomi J.Dewey, R.Rorty (Mažeikis, Šidlauskienė, 2003). Pragmatizmas akcentuoja teorijos ir praktikos modusą, siekia ir skatina žmonių/visuomenės psichologinę, fizinę, materialinę ir socialinę geroves. Pagrindiniai klasikinio pragmatizmo reikalavimai, i kuriuos orientuojasi kooperuotų studijų ugdymo metodas: 1) Mokslas turi akcentuoti praktinę naudą konkrečių žmonių grupių ar asmenų gyvenimui; 2) Nagrinėjamos žmonių veiklos – sėkmingumo požiūriu; 3) Objektivių tiesų paieškos mažai naudingos, kadangi pasaulis, ir viskas aplink nuolat kinta; 4) Moksliniai metodai, teiginiai, teorijos instrumentalūs, todėl juo reikia nagrinėti iš praktinio požiūrio (Mažeikis, 2003).

Kooperuotų studijų teorijoje taip pat orientuojamasi į demokratiškus, abipusiai naudingus, pagarbius santykius – tarnavimas visuomenei arba bendradarbiavimas, kryptingas akademinis mokymasis, refleksija (Mažeikis, 2007; Mažeikienė, Balčiūnienė, 2007, Harkavy, 2004). Kooperuotos studijos mokymo/mokymosi metodas, kuris įtraukia ugdytinius į savarankiškas studijas, informacijos paieškas, įsisavinimą siejant su patirtiniu ugdymu, refleksija. Lietuvoje šis metodas inovatyvus, ir pradėtas taikyti tik prieš kelerius metus, vykdant projektus KOOPERIA, CIVICUS, ŠU ir VD universitetuose (Mažeikis, 2007; Mažeikienė, Balčiūnienė, 2007).

Visuomenės įvairovė globalizacija skatina įvairių inovatyvių mokymo metodų paieškas, jų pritaikomumą ir kelia vis didesnius tarpkultūrinio suprantamumo, perkeliavimo reikalavimus,

¹⁸ Kooperuotų studijų metodo terminas įvestas profesoriaus G.Mažeikio (2003).

(Laisvas, dialoginis, tarpkultūrinis perkeliavimas yra susijęs su edukacinių, kultūrinių, socialinių sistemų lyginamąja analize, interpretacijomis, kas skatina supratimą). Tuo pačiu auga ir hermeneutinės pedagogikos, socialinio konstruktyvizmo su kuria labai glaudžiai siejasi Kooperuotų studijų metodas, svarba. Socialinis konstruktyvizmas, hermeneutikos pedagogika kuriais remiasi kooperuotos studijos, tai mokėjimas ugdyti/formuoti žmonių kompetencijas, įsitraukiant į bendruomenės gyvenimą, ir kad supratimas „kito“ atsitinka tik partnerystės ar dialogo proceso metu (Mažeikienė, 2008). Kitas/ kitoks įgalina suprasti, savo ir kito savitumą/išskirtinumą. O ypač Lietuvoje vyrauja homogeniškas diskursas, o bendruomeniniai sąjūdžiai skatina skirtumus, tarpkultūrinį bendravimą, dialogiškumą, kuo kooperuotų studijų metodas Lietuvoje ir yra patrauklus.

Kooperuotų studijų modelis teorijoje dažnai pateikiamas, patirtinio mokymosi modeliu, kaip patirtis yra sujungiama su apmąstymu, refleksija, kuris pereina į aktyvų suvokimą praktikoje (Mažeikis, 2003; Mažeikienė, Balčiūnienė, 2007; Vandzinskaitė, 2010; Kolbo, 1984). Refleksija būtina kooperuotų studijų metodo dalis, kuri virsta ugdymoju poveikiu. Ugdytojas/dėstytojas perkelia objekto/ bendruomenės supratimą tuo pačiu praplečiant ar transformuojant buvusį „žinojimą“, supratimą, kuris yra tobulinamas nuolatinėmis refleksijomis. Taip nuolat kartojasi pažinimo procesas kuris vyksta *hermeneutinio rato* principu (Mažeikienė, 2008; Sotirou, 1993).

Kooperuotų studijų metodas taip pat akcentuoja tarnystę/bendradarbiavimą dalyvavimą bendruomenėje, tuo pačiu ugdant/ugdantis atsakingumo, komandinio darbo, atstovavimo. Kooperuotos studijos (*service-learning*) skatina ne tik pažinimą, bet taip pat ir gebėjimų ugdymą dalyvavimo bendruomenėje pagalba. Kooperuotų studijų metodas, labai tinkamas inovatyvus metodas, kuris priartina mokymosi aplinką, prie realios gyvenimiškos aplinkos (Mažeikis, 2007).

Kooperuotos studijos metodas remiasi ilgamete utilitarizmo bei komunitarizmo JAV patirtimi, tai mažųjų bendruomenių tradicijų, vertybių, simbolių pripažinimu, toleravimu. Tuo tarpu Lietuvos visuomenės patirtis mažųjų bendruomenių atžvilgiu yra visiškai priešinga, kuomet vyravo „traumatinė istorinė atmintis, bendruomeninių vertybių devalvacija, nekritinio individualizmo raida posovietiniu laikotarpiu, tautiškumo idealų ir užslėptų individualistinių-utilitaristinių nuostatų konfliktas“ (Mažeikienė, 2008). Ir tai reiškia, kad Lietuvoje tarpkultūriškumo patirtis yra labai ribota, gana homogeniškos atminties struktūros, pakankamai vienalytė (Mažeikis, Lenkauskaitė 2007). Dabartinėje Lietuvos visuomenėje atsirandant vis daugiau marginalių bendruomenių, „atminties struktūrų, simbolių pasaulių ir simbolių organizacijų (Mažeikis, 2007)“, būtent todėl šis Kooperuotų studijų, ugdymosi metodas aktualus ir perspektyvus dabartinėje Lietuvos visuomenėje.

4. TYRIMO METODOLOGIJA

4.1. Metodologinis, Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirtis tyrimo pagrindimas

Tyrimas susidėjo iš dviejų etapų. Pirmajame etape buvo atliktas kokybinis tyrimas – biografinis interviu. Pirmame etape t.y. atliekant kokybinį/biografinį tyrimą buvo siekta ištirti apklausiant Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narius, ar jie patiria socialinę atskirtį, per neatitiktą visuomenės vertybėms, tradicijoms, skirtingu ISKON bendruomenės gyvenimo būdu.

Antrame tyrimo etape pasirinktas kiekybinis tyrimas – anketinės apklausos metodas. Šiuo tyrimu buvo siekiama ištirti visuomenės požiūrį, nuostatas, į socialinę atskirtį, toleranciją „kitokiems“, Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narius. Individo biografija - kaip praeities atkūrimas, kuris yra išreiškiamas verbaline pateikimo forma. Todėl svarbu remtis simboliniu interakcionizmu, kuris teigia kad reikšmės, kurias daiktai perteikia žmonėms, yra svarbios pačios savaime. Simboliniam interakcionizmui reikšmės yra socialiniai dariniai, kūriniai arba daiktai, kurie formuojami apibrėžiant sąveikaujant žmonių veiklą. Toks simbolinio interakcionizmo požiūris suteikia labai savitų bruožų, turinčių gilią potekstę. Simbolinis vartojimas yra abstrakčiausia sfera, pasižyminti kintančia žymeklio ir žyminio, daikto ir jam priskirtos reikšmės santykių sistema (Blumeris 1969).

4.2. Pirmasis tyrimo etapas – kokybinis tyrimas - biografinis interviu metodas

Pasirinktas kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas, siekia visapusiškai suprasti tiriamąjį fenomeną (Leonavičius, 2004). Kokybinio tyrimo tikslas yra suprasti tiriamąjį asmenį, motyvus, jo elgesį, socialinės ir psichologinės aplinkos poveikį jam (Kardelis, 2005). Kokybinis tyrimas pabrėžia tyrėjos siekį atskleisti Krišnos sąmonės bendruomenės narių atskirties reiškinius tomis prasmėmis, kurias jai suteikia tiriamieji – Tarptautinės Krišnos sąmonės bendruomenės nariai. Šis tyrimas nereikalauja didelių finansinių išteklių, analizuojamą problemą leidžia nagrinėti platesniu aspektu, leidžia matyti reiškinio vystymosi dinamiką, leidžia gauti įvairiapusę informaciją, Tidikis (2003). Kokybiniame tyrime tyrėjas savo dėmesį koncentruoja kasdienę patirtį ir sąveiką su kitais žmonėmis, reiškiniais, įvykiais išreikštą žodžiais, pasisakymais, pasakojimais apie savo gyvenimą (Tidikis 2003; Kardelis 2005). Kokybinis tyrimas apibūdinamas kaip sistemingas, nestruktūrizuotas atvejo situacijos ar įvykio tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį paaiškinimą (Kardelis, 2005; Tidikis, 2003). Kokybiniame tyrime tyrėjas savo

dėmesį koncentruoja į subjektą, jo veiksmus, kasdienę patirtį ir sąveiką su kitais žmonėmis, išreikštą žodžiais, pasisakymais, pasakojimais apie savo gyvenimą (Tidikis, 2003). Kokybinis tyrimas, analizuojant gautus duomenis, tyrėjui duoda „lankstumo“, (Kardelis, 2005; Šaparnis 2000), leidžia pasinaudoti duomenų įvairove ir tokiu būdu gauti reikšmingų rezultatų. Kokybinis tyrimas leidžia iškelti geresnes, ilgalaikes teorijas, nagrinėja sudėtingesnius klausimus, kurie yra svarbūs tiek edukologiniams, tiek socialiniams mokslams. Tyrėjas pasirinkęs kokybinius metodus, jis pradeda tyrimą remdamasis savo socialine ir tyrėjo patirtimi, tik išankstinėmis žiniomis apie objektą ir turi tikslą pažinti vykstančius procesus tikrovėje, o po to šią išaiškintą realybę teoriškai analizuoti (Tidikis, 2003).

Pirmame tyrimo etape siekiant atskleisti Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirtį, pasirinktas biografinis interviu. Biografinis interviu, anot (Fernandez, Llorente 2007), susideda iš vieno atviro dialogo su keliomis gairėmis, kurių pagrindinis tikslas yra paskatinti dalyvius atsakyti į pateiktą klausimą, kuo mažiau nukrypstant nuo temos. Biografinio interviu vienas yra pokalbis, o ne formalus interviu scenarijus, kuris yra konstruojamas iš tyrimo dalyvio dabartinės socialinės pozicijos ir gyvenimo situacijos lygiai taip pat kaip ir iš interviu situacijos, kai tyrimų dalyviai pasakoja savo istoriją ir patirtį, jie tai daro iš skirtingų pozicijų, kuriuose galima atpažinti kultūrinius scenarijus teigia (Wagner, Wodak 2006).

Tyrimo objektas yra Krišnos sąmonės religinės bendruomenės atskirtis. Krišnos sąmonės bendruomenės narių atskirties reikšmė formuojant, ir konstruojant Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių tapatumą, Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių biografijos yra pagrindinis instrumentas, kadangi pasak (Bitinas ir kt., 2008) biografinis tyrimas atskleidžia kiekvieno individo asmens patirtis, atskleidžiančias įvairius gyvenimo posūkius ir posūkių momentus - taip pat leidžiantis pamatyti Krišnos sąmonės religinės bendruomenės atskirtį visuomenėje.

(Bergeris, Luckmann 1999), kasdieninis gyvenimas yra tikrovė, kurią individai interpretuoja, ir kuri yra subjektyviai prasminga, kaip vientisas pasaulis, kad individo biografija yra suvokiama, kaip visuomenės objektyvios istorijos epizodas. Tačiau tuo pačiu pasaulio objektyvumą ir sukuria pats žmogus, patvirtindamas dialektinį ryšį tarp savęs kaip kūrėjo ir socialinio pasaulio. Kiekvienas žmogus, apmąstydamas savo gyvenimo patyrimus, įspraudžia juos į tam tikras prasmes, turinčias nuoseklią biografijos schemą, pati biografija yra reflektuojama visuma, kurioje atskiri veiksniai suvokiami, ne kaip izoliuoti įvykiai, bet kaip susijusios subjektyviai prasmingos pasaulio dalys (Berger, Luckman, 1999). Todėl kiekviena Krišnos sąmonės bendruomenės nario papasakota biografija, ir jų pasirinktas pasakotos istorijos pradžios taškas yra pradžia kaip tampama Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariu. Tuo pačiu kiekvienas individas turi išlaikyti savo patirtį atmintyje, kaip atpažįstamus, ir neužmirštamus darinius, kad individo gyvenimas įgytų prasmę

teigia (Giddens, 2000). Gyvenimo prasmė pasak (Berger, Luckman 1999), būtų svarbi ne tik pačiam individui tačiau ir visam socialiniam pasauliui galinčiam perimti individo patirtį. Todėl Krišnos sąmonės bendruomenės narių papasakotos biografijos, kuriuose atsispindi Krišnos sąmonės religinės bendruomenės atskirtį įgauna prasmę ne tik patiems individams tačiau ir akademinėi, ugdomajai, socialinei sričiai.

Biografinis tyrimas, taip pat leidžia nustatyti patirčių rinkinį kiekvieno asmens gyvenime, išryškinant svarbiausius gyvenimo procesus bei unikalius ir bendrus bruožus kiekvieno ir drauge visų asmenų gyvenimuose, bei leidžia suprasti subjektyvias individų reikšmes, bei jas aprašyti (Bitinas ir kt., 2008). Individas nagrinėjamas kaip unikali asmenybė, savaip suvokianti socialinę tikrovę, ir suteikianti jai tam tikrą prasmę, išreiškiamais individo samprotavimu bei elgesiu (Tidikis, 2003). Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių, biografijos, ir jose pateikiamos prasmės apie rekonstruojamą tapatumą, bet bendruomenės narių ugdymą individualios, bet taip pat leidžiančios pamatyti, bendrumą, skirtumus, o kartu ir objekto sudėtingumą.

Biografinio interviu buvo pradedamas pagrindiniu klausimu: papasakokite nuo pradžių, kas įtakojo, ir kas nutiko, Jūsų, gyvenime, kad tapote Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariu? Interviu buvo pradedamas šiuo klausimu siekiant įgalinti tyrimo dalyvius papasakoti savo gyvenimo istoriją nuo to gyvenimo taško, kurį tyrimo dalyviai laiko svarbiausiu bei atskleisti tuos gyvenimo įvykius, kurie jų manymu yra svarbiausi jų gyvenimo kelyje. Siekiant gilesnio dalyvių požiūrio buvo paruošti papildomi klausimai: Kokią įtaką turėjo socialinė atskirtis – prieš ir po tapimo Krišnos sąmonės bendruomenės nariu? Lenkų mokslininkės, tyrinėtojos, O. Ciesielskos (2004) teigimu, socialinę atskirtį kaip procesą sudaro keturi etapai: pirminė atskirtis – gyvenimo būdo pakeitimas – pripratimas – antrinė atskirtis.

Interviu buvo atliekamas laikantis pagrindinių etikos principų (Kumar 2005; Kardelis, 2002; Bitinas, Rupšienė, Židžiūnaitė, 2008):

1. Laisvo apsisprendimo principas.
2. Tyrimo dokumentų konfidencialumo ir anonimiškumo principas.
3. Tyrimo dalyvių teisė žinoti, kas bus daroma su tyrimo metu gautais duomenimis principas.
4. Tyrimo dalyvių orumo ir pagarbos jiems išlaikymo principas.

Tyrimo dalyvavo vienuolika Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių. Buvo taikyta patogioji ir „sniego gniūžtės atranka. Patogioji atranka taikyta tyrimo pradžioje, kada yra pasirenkamai žinomi, ar lengviausiai prieinami tyrimo dalyviai. „Sniego gniūžties“ atranka taikoma, kai tyrimo dalyviai siūlo savo pažįstamus žmones, kurie gali dalyvauti tyrime. Iš viso vienuolika tiriamųjų – Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai. Tyrimo dalyvių amžius ir išsilavinimas ir lytis įvairi: 5 vyrai, 6 moterys; amžius nuo 21 iki 56 metų. Tyrimo remiamasi

Bertaux teorinio prisotinimo principu: imtis papildoma bei renkami duomenys tol, kol surinkta informacija ir naujų tyrimo dalyvių biografijų modeliai ima kartotis (Kasatkina, 2005).

Analizuojant gautus tyrimo duomenis naudojamas kontent analizės metodas (angl. content analysis). Kontent analizės metodo esmė – išskirti prasminius vienetus (Kardelis, 2002). Dirbama su tekstu kaip su pagrindine analizės medžiaga. Gauti analizės rezultatai grindžiami nagrinėto teksto turiniu. Kokybinė turinio analizė – metodologinis tekstų nagrinėjimas šių tekstų rėmuose, remiantis metodologiškai pagrįstais analizės principais (Kardelis, 2002): 1) teksto skaitymas ir pagrindinių frazių, sakinių, žodžių, bei kategorijų išskyrimas; 2) kategorijų skaidymas į elementus; 3) prasminių elementų skaidymas į subkategorijas; 4) kategorijų įtraukimas į tiriamojo reiškinių kontekstą. Kokybinės turinio analizės metodas taikomas analizuojant Krišnos sąmonės bendruomenės narių ugdymo sampratas ir sąveikas, kuriuose atsispindi išanalizuoto objekto atskirties dimensijas.

4.3. Tyrimo etapas – kiekybinis tyrimo metodas – anketavimas

Antras Krišnos sąmonės religinės atskirties tyrimo žingsnis buvo siekta atskleisti visuomenės požiūrį į ISKON, kaip socialinės atskirties apraiškas Lietuvoje. Šie duomenys buvo lyginami su anksčiau išnagrinėtais teoriniais teiginiais – kad socialinė atskirtis, tai daugiamatis reiškinys, kuris stabdo žmogaus įsitraukimą ir pilnateisį dalyvavimą visuomeniniame gyvenime (Whelan, 1995; Jordan, 1996). Socialinė atskirtis pasak R. Bražienės, J. Guščinskienės (2004) yra apibrėžiama per neatitiktį visuomenės socialinėms normoms ir lūkesčiams. Socialinė atskirtis priežastis gali būti asmenų marginalizacija. Marginalizacija – tai yra toks visuomeninis procesas ir jo padariniai, kurie lemia ir apibrėžia piliečių nebuvimą sudėtine „normalios“ visuomenės dalimi (Vosyliūtė 2002). Antras tyrimo etapas atliktas pasirinkus kiekybinį anketinės apklausos metodą. Šis kiekybinis tyrimas gali būti apibūdinamas žodžiu „kiek“ – t. y. statistiniai duomenys, statistinė duomenų analizė. Visas pasaulinis mokslas kiekybinę analizę laiko standartine procedūra, būtina rimtam moksliniam tyrimui (Šaparnis, 2000). Dažnai ištirti socialinėms problemoms apibrėžti kiekybiniuose tyrimuose naudojama apklausa, kaip teigia mokslininkas Kardelis (2002), socialiniuose sferoje apklausa, anketavimas yra plačiai paplitęs populiarus ir patikimas tyrimo metodas. Apklausa yra populiarus metodas, kai tyrimo objektas yra individualios ar visuomeninės sąmonės elementai, kai norima ištirti respondentų vertybines nuostatas, reikmes, interesus, motyvacija ir kt., (Tijunėlienė, Virbalienė 2006). Kokybiškai parengta anketa, kurios turinys suderintas su tyrimo problema, objektu, tikslais ir uždaviniais, leidžia surinkti informacija kiekybiniam tyrimui.

Anketa, kurios klausimyną sudaro penkiolika klausimų: 5 – 11 klausimai yra apie Krišnos sąmonės religinės bendruomenės atskirtį, ir jos raišką visuomenėje, buvo patalpinta į internetinės apklausos puslapį – *apklausa.lt.*, tai internetinė sistema, kuri yra skirta kurti ir atlikti apklausas. Šioje svetainėje galima sudaryti internetinę anketą ir išplatinti ją respondentams. Anketos klausimai turi būti pateikiami paprasta, suprantama forma.¹⁹ Anketinėje apklausoje gali dalyvauti kiekvienas, kas turi prieigą prie interneto.

Ši anketinė apklausa leido sužinoti visuomenės dalies požiūrį į socialinę atskirtį, Krišnos sąmonės religines bendruomenę ir jos narius. Anketa susideda iš informacijos apie respondentą, informacijos apie jų požiūrį į Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narius, taip pat informacijos atskleidžiančios ISKON socialinės atskirties priežastis. Anketoje naudojami uždari, pusiau atviri ir atviri klausimai. Anketos klausimai sudaryti remiantis mokslinėje literatūroje siūlomomis rekomendacijomis, kiekybiniuose tyrimuose tyrėjas, prieš pradėdamas tyrimą, remiasi tam tikra koncepcija, hipotezėmis, kurias reikia patikrinti, matavimo priemonėmis, kuriomis numato išmatuoti daugybę objektų, požymių, įvykių reikšmę (Tidikis 2003; Rudzkienė 2005).

Tyrimas buvo atliekamas, Kovo ir Balandžio mėnesiais. Tyrimo metu naudota atsitiktinė žmonių atranka, kuri pagrįstai laikoma patikimesnė už tikslinę (Tidikis, 2003); kadangi kiekvienas turėjo galimybę pakliūti į imtį. Tyrime dalyvavo 147 respondentų. Atviri anketos atsakymai, buvo interpretuoti. Daug dėmesio buvo skiriamas tyrimo atsakymams nagrinėti, kurie buvo tiriami remiantis statistikos skaičiavimo metodais (įverčių, procentų). Jei tyrėjas numato galimą klausimų kategoriją, gauti atsakymai gali būti skirstomi iškart į kategorijas (Charles 1999). Duomenų grafiniam apdorojimui buvo naudojama SPSS programa.

¹⁹ <http://apklausa.lt/tour>

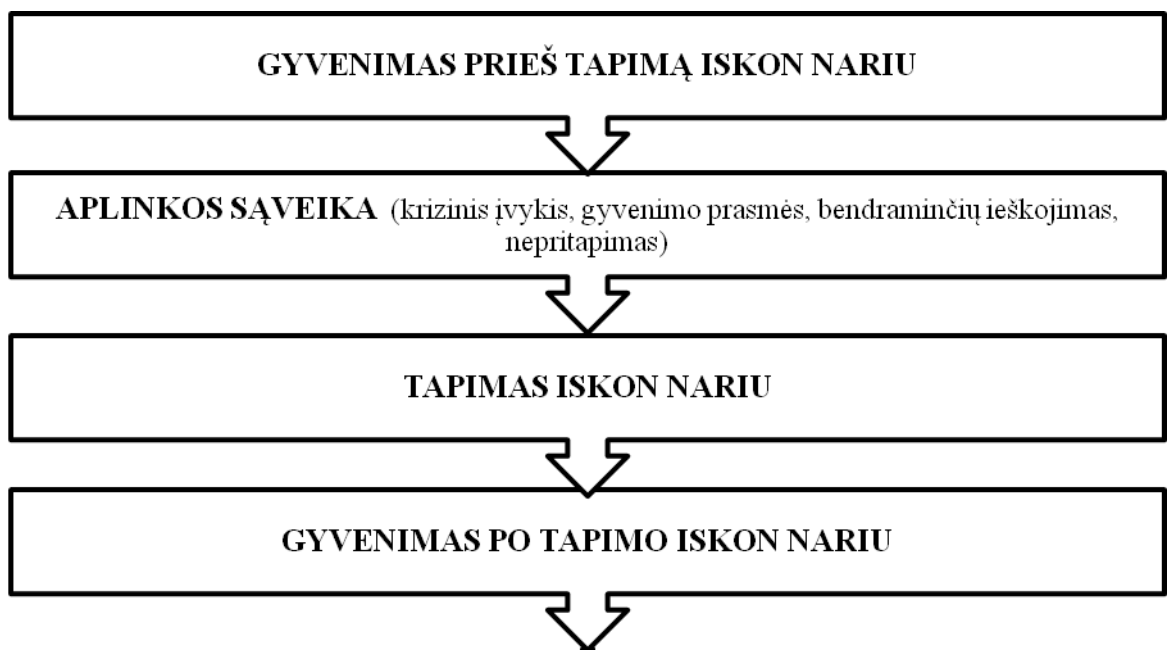
5. KRIŠNOS ŠAMONĖ RELIGINĖS BENDRUOMENĖS SOCIALINĖ ATSKIRTIS: TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Šioje magistro darbo dalyje yra apibendrinami kokybinio/biografinio ir kiekybinio/anketavimo tyrimo duomenys. Tyrimų pagalba buvo siekta atskleisti Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių socialinės atskirties priežastis, veiksniai.

5.1. Pirmojo tyrimo etapo – biografinio tyrimo rezultatai

Biografinio/giluminio interviu tyrimo pagalba buvo siekiama iširti, kas įtakojo keisti gyvenimo būdą, tampant Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariais. Pagrindinės interviu gairės: ISKON bendruomenės narių kintančios vertybės, nuostatos, prasmės paieška. Biografiniai interviu su Krišnos sąmonės bendruomenės nariais atskleidė, kad kiekvienas *ISKON* bendruomenės narys atskleidžia kolektyvinę patirtį, identitetą susiformuojančius jų socialinėje sąveikoje (Kraniauskienė, 2000, 2004). Atliekant interviu buvo stengiamasi įgyvendinti „aktyvaus ir metodiško klausymosi santykį“, kurį ne kartą yra akcentavęs P. Bourdieu (1996). Interviu metu ne visada buvo lengva suprasti, ką informantai jaučia kasdieniniame gyvenime, buvo pasakojamos gyvenimo istorijos, kurios atskleidė įvairias patirtis, asmeninius išgyvenimus, įvairius savęs ieškojimus.

Pagal *ISKON* bendruomenės narių praeities rekonstrukcijas, pagrindinius gyvenimo posūkius, galima sugrupuoti gyvenimo įvykius į schemą, pagal eiliškumą, apibrėžiančią *ISKON* narių bendras gyvenimo tendencijas.

ISKON bendruomenės narių gyvenimo istorijos atskleidė informantų požiūrius į religiją, vertybes, ritualus. Aptariami jų gyvenimo „lankstai“, identiteto kitimas, kiekvieno informanto savęs suvokimas socialinėje erdvėje, individuali patirtis aptariant socialinę atskirtį.

5.1.1. Gyvenimas prieš tapimą ISKON bendruomenės nariu

Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių gyvenimus, dar prieš taptat ISKON bendruomenės nariais, veikė aplinka kurioje gyveno, įvairūs gyvenimiški įvykiai, sunkumai, krizės, nepritapimas pakeitė jų gyvenimus, mąstymus, ir paskatino paieškoms. Asmens gyvenimo permainos, paieškos, noras rizikuoti, ieškojimas prasmės atveria asmenines krizes (Giddens, 2000). Pirminė atskirtis (Cieselka, 2004), kurią patyrė ISKON nariai, prieš taptami bendruomenės nariais, tai nematymas prasmės nusivylimas visuomene, esame religija, savirealizacijos stoka. Tai įtakoja normalią žmogaus būvį, praranda socialinę interakciją, tapatumą, emocinį ir moralinį stabilumą (Valantiejus, 2007).

Gyvenimas prieš tapimą ISKON bendruomenės nariu (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Prasminių kontekstų, teiginių pavyzdžiai
Nežinomybė	Prasmės ieškojimas	<p>„<...>man šis laikotarpis buvo ilgas ir skausmingas, atsakymų į savo klausimus aš nerasdavau<...>Mano išorinis gyvenimas buvo apibrėžtas gimimu tam tikroje šeimoje. Aš buvau labai prisirišęs prie savo mamos, ir, galbūt, iki šiolei šis prisirišimas lieka stipriausiu mano gyvenime“(B5).</p> <p>„<...>dėl ko ir kam aš gyvenu, ko man reikia šiame pasaulyje, ir ką aš turintys padaryti, kad tai pasiekti“(M3).</p> <p>„<...>Aš suvokiau, kad nepriklausomai nuo to, kada ateis mirtis, jei visa tai, ką mes darome gyvenime, nesurišta su šia pabaiga, tuomet visas jis tampa beprasmiu. Aš pradėjau taikyti sau įvairius galimus gyvenimo variantus ir nei viename jų neatrasdavau prasmės. Atsakymo nebuvo<...>“(B5).</p> <p>„Išorinis gyvenimas ėjo pagal nustatytą tvarką: aš gerai mokiausi mokykloje, turėjau tam reikalingų gabumų. Baigęs mokyklą įstojau į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją. Sekėsi mokslai. Tuo metu gyvenau, kaip visi. Baigęs studijas įsidarbinau Vilniaus akademiniame orkestre. Vedžiau. Išėjau į sovietų armiją“(B3).</p> <p>„<...>Tai viso mano gyvenimo projekcija: tu visą gyvenimą kažką tai veiksi, o po to, galų gale, numirsi. Ir į klausimą: „o kam visa tai buvo reikalinga?“- taip ir nebus atsakymo“(B4).</p>

		<p>„<...>Tačiau sieloje buvo vis blogiau ir blogiau, gyventi nesuvokiant prasmės<...>(B1).</p> <p><...> galvojau, ar tai jau viskas? Man jau 40, ir visas likęs gyvenimas bus toks <...> (M2).</p> <p>„ <...>visas jis tampa beprasmiu. Aš pradėjau taikyti sau įvairius galimus gyvenimo variantus ir nei viename jų neatrasdavau prasmės. Atsakymo nebuvo<...>“ (B5).</p> <p>„<...>„Tačiau sieloje buvo vis blogiau ir blogiau, gyventi nesuvokiant prasmės<...>“ (M6).</p> <p>„<...>Tuomet aš supratau, kad savo gyvenimą gyvenau tik todėl, kad visi taip gyvena ir nesuvokia gyvenimo tikslo <...>“ (M 6).</p> <p>„<...> pasikeitė mąstysena – domėjausi filosofija, kabala, aš aplink vaikščiojau, gyvenime kažko trūko, blaškais, kur tave neša nesupranti <...>“ (B5).</p>
	Nėra atsakymo	<p>„<...>Ir ši kančia glūdėjo suvokime, kad aš stoviu kažkokioje tai kryžkelėje ir man nuolat reikia rinktis kelį: ten ar šen, ir aš neturiu absoliučiai teisingų kriterijų tam kad suvokti, kaip teisingai pasirinkti, kurion pusėn eiti <...>“ (M3).</p> <p>„<...>Ko aš iš tikrųjų noriu, kodėl ?“ (M1).</p>
Krizė	Nusivylimas	<p>“<...> Aš negalėjau susitaikyti su tuo, kad gyvenu beprasmi, rutinišką gyvenimą. Nežiūrint į tai, kad išoriškai viskas sekėsi puikiai: šeima, darbas, įsigijau draugų, tačiau jau po kurio laiko pajutau pasidarygėjimą savo gyvenimu ir šis vidinis išsiderinimas tolydžiai stiprėjo“ (B1).</p>
	Atsiskyrimas	<p>„<...>tuo metu, aš nebebuvo sociumo narys, neturėjau nei šeimos nei darbo, tiesiog gyvenau atsiskyrėlio gyvenimą. Dvasinėje biografijoje, šis įvykis suvaidino teigiamą vaidmenį, nes privertė mane rimčiau pažvelgti į Krišnos Sąmonę <...>“ (B2).</p>
	Kančia	<p>„<...> daug kentėjau: sveikatos aplinkybės, buvau kaip „balta varna“, lengai nebendravau, ar planetos stovėjo, nuo vaikystės man nedavė to ko man reikia, „šiškas nabivajete, na greble nastupajite“. Kentėjau, kentėjau, ir žiūri kaip žmonės meldžiasi – krišnaitų, akys, tokie švelni, patraukli, ir per bendravimą aš atėjau, ir kur yra aukščiausias standartas – pas krišnaitų yra aukštas standartas <...>“ (M5).</p> <p>„<...>aš pamenu, kad labiausiai kankinantis mano gyvenimo laikotarpis buvo iki tol, kuomet aš prisijungiau prie Krišnos sąmonės ir pradėjau kartoti mantrą. Ir ši kančia glūdėjo suvokime, kad aš stoviu kažkokioje tai kryžkelėje ir man nuolat reikia rinktis kelį: ten ar šen, ir aš neturiu absoliučiai teisingų kriterijų tam kad suvokti, kaip teisingai pasirinkti, kurion pusėn eiti <...>“ (B1).</p>
	Antagonizmas	<p>„<...> tik gimimas, senatvė, mirtis ir viskas? Darželis, mokykla, universitetas, ištekėti ir numirti, ir man prasidėjo migrena, antoganizmas“ (M5). „<...> krizė kaip buvo, gyvenimas nebeįdomus, nieko nebesinori, nejauti malonumo, pradėjau priešintis <...>“ (B4).</p>

1 lentelė. Gyvenimas prieš tapimą ISKON nariu – aplinkos sąveika.

Analizuojant informantų pasakojimus, kategorijos – „Nežinomybė“, „Krizė“; subkategorijos – „Prasmės ieškojimas“, „Nėra atsakymo“, „Nusivylimas“, „Antagonizmas“, „Kančia“, „Atsiskyrimas“, parodo informantų pirminę atskirtį (Cieselka, 2004), ir bendras informantų tendencijas kelio į Krišnos sąmonės bendruomenės narius:

„pirmas laikotarpis - gilus nepasitenkinimas, apėmęs mane jau apie 5 – 6 vedybinio gyvenimo metus. Nusivylimas, šeima, tradicine religija“ (B1).

Informantai netenka namų aplinkos, būna nesuprastas, nemato prasmės, daugiau ar mažiau patys atsiriboja nuo pareigų ir atsakomybės, tampa ir paženklinti marginalumu (Kasatkina 1999).

Pirminė atskirtis – tai šeimos, aplinkos, vertybių praradimas, nematymas prasmės, nusivylimas visuomene, ar esama religija, gyvenimo prasme. Praradimas bendrumo, nematymas gyvenimo prasmės, ar savirealizacijos stoka. A. Jusonytė, G. Mažiekis (2007) teigia, kad „visi jie turi savo socialinės ir kultūrinės įvairovės viziją, <...>, pereina iš vienos grupės į kitą. Tai leidžia išsaugoti savo savastį, jaukumą, kadangi kiekvienas bendruomenės narys plėtoja savo jausmus, požiūrį, simbolius, netgi jo paties žodžiai, kurie geriausiu atveju tik iš yra dalies suprantami kitiems (Kasatkina, 1999; Vosyliūtė, 2002).

Informantai interviu metu, tendencingai, akcentavo savianalizę (praeitį ir dabartį):

„dėl ko ir kam aš gyvenu, ko man reikia šiame pasaulyje, ir ką aš turintys padaryti, kad tai pasiekti. Man šis laikotarpis buvo ilgas ir skausmingas, atsakymų į savo klausimus aš nerasdavau. <...> „Mano išorinis gyvenimas buvo apibrėžtas gimimu tam tikroje šeimoje. Aš buvau labai prisirišęs prie savo mamos, ir, galbūt, iki šiolei šis prisirišimas lieka stipriausiu mano gyvenime“ (B5).

Informantas, (B5), akcentavo ypatingai glaudų ryšį su mama, emocinę priklausomybę. Priklausomas nuo mamos, ta prasme galia lokalizuota ne virš socialinių santykių, bet yra juose integruota. Galios santykiai yra susipynę su kitais santykiais, pvz. šeima, žinojimo santykiai, seksualumas ir t.t. pagal P. Bourdieu tai atitinka „lauko“ sąvoką P. Bourdieu (1994).

Informantų gyvenimas išoriškai niekuo neišsiskyrė. *„Išorinis gyvenimas ėjo pagal nustatytą tvarką: aš gerai mokiausi mokykloje, turėjau tam reikalingų gabumų. Baigęs mokyklą įstojau į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją. Sekėsi mokslai. Tuo metu gyvenau, kaip visi. Baigęs studijas įsidarbinau Vilniaus akademiniame orkestre. Vedžiau. Išėjau į sovietų armiją“ (B1).*

Šiame atsakyme atsispindi, kad informanto gyvenimas nebuvo kažkuo išskirtinis, gyvenimas klostėsi, kaip ir įprasta tuometiniu laikmečiu. Mokyklos baigimas, tarnyba sovietų armijoje, vedybos šeima. Pasak klasikinė biografija apibrėžia pasakotojo gyvenimą kaip asmeninio projekto atlikimą P. Bourdieu (1994).

Informantų netenkino esama padėtis, ir jie pradėjo ieškoti, kitų gyvenimo kontekstų. Kaip teigia A. Giddensas (2000), socialiniam gyvenimui tampant atviresniu bei gausėjant veiklos

kontekstų, gyvenimo stiliaus rinkimasis darosi vis reikšmingesnis formuojant asmens tapatumą ir kasdienę jo veiklą. Noras gyventi „kitaip“, rasti kitokią gyvenimo prasmę, ieškojo kitokios gyvenimo prasmės.

„ <...> Aš suvokiau, kad nepriklausomai nuo to, kada ateis mirtis, jei visa tai, ką mes darome gyvenime, nesurišta su šia pabaiga, tuomet visas jis tampa beprasmiu. Aš pradėjau taikyti sau įvairius galimus gyvenimo variantus ir nei viename jų neatrasdavau prasmės. Atsakymo nebuvo <...>“ (B1).

5.1.2. Tapimas ISKON bendruomenės nariu

Tapimas ISKON nariu – „kitokio“ gyvenimo būdo pasirinkimas, prasideda naujos situacijos apibrėžimas, perėjimas prie kitokio/naujo gyvenimo būdo, perėmimas ISKON bendruomenės doktrinas ir vertybes. Šiame etape pastebimas savęs identifikavimas – Krišnos sąmonės bendruomenės nariu, ir tada individas priskiriamas kitai kultūrai – marginalumo dimensijai (Whelan, (1995); Jordan, (1996)), kuri pabrėžia nebuvimą sudėtine „normalios“ visuomenės dalimi (Vosyliutė, 2002). ISKON bendruomenės nariai save, savo gyvenimo būdą kaip skirtingų objektų, praktikų visuminį derinį, kaip „lauką“ (Bourdieu, 1992), kurie kuria savitą realybės jauseną. Pateikiamos, informantų tapsmas Krišnos sąmonės bendruomenės nariais – kategorijos ir subkategorijos. (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Prasminių kontekstų, teiginių pavyzdžiai
Pažintis su ISKON bendruomene	Susizavėjimas	<p>„<...> svarbus mano gyvenimo įvykis kada aš sužinojau apie Krišnos sąmonę, buvo pažintis su krišnaitu. Kai gyvenau vienas, palikęs šeimą asketišką gyvenimą, netyčia užklydau į tuo metu buvusią Krišnos sąmonės bendruomenės šventyklėlę. Tai buvo prieš 20 metų“ (B5). „<...> Sekančiu etapu šiame kelyje buvo susitikimas su atsidavusiu. Tai buvo Mokytojas <...>“ (B1).</p> <p>„<...>Jis dainavo Hare Krišna Hare Krišna Krišna Krišna Hare Hare Hare Rama Hare Rama Rama Rama Hare Hare. Aš sėdėjau ir klausiausi. Džapa das buvo kažkoks keistas, neįprastas. Aš į jį žiūrėjau su didele pagarba, tikėjau juo. Ir kada jis pradėjo dainuoti Hare Krišna, aš priėmiau tai, kaip kažką nepaprastą. Jis atrodė tylus ir užsidaręs“ (B4).</p>
	Kitokie	<p>„ <...> rinkdavosi įvairūs keistuoliai, visi jie būdavo be kojinių. Tikrą krišnaitą galima buvo atskirti pagal tai, kad prie durų jis nusiimdavo ne tik batus, bet ir kojines. Pirmasis bruožas, pagal kurį pradėjau atskirti krišnaitus nuo normalių žmonių: jie visi turi būti basi <...>“ (B5).</p>

	Bio – dvasingumo konceptas – maistas	<p>„<...> Aš tapau vegetaru Džapa das per daug nieko neaiškino, tačiau kartą parodė man Bhagavad - gitą. Ši knyga padarė man ne mažesnę įspūdį, nei „Evangelija pagal Joną<...>“ (B3).</p> <p>„<...> Pradėjau mitybą keist, į vegetarizmo pusę, man patiko, pradėjau pereit į vegetarizmą, pradėjo gerėti sveikata, ir psichika pasidarė ne tokia įtempta, pradėjau į gyvenimą žiūrėti džiaugsmingiau <...>“ (B4).</p>
Prasmė	Tikslas	<p>„<...> atsiranda vidine ramybė <...>“ (M4). „<...> svarbu tikslas, pas krišnaitus, čia yra tikslas <...>“ (M4).</p>
	Atradimas	<p>„<...> kaip aš patekau, apie čia yra to ko aš ieškojau visą gyvenimą <...>“ (M5).</p> <p>„<...> Gyvenimas įgavo prasmę su krišnaizmu, yra pasitikėjimas, turi siekį, turi tikslą, stabilus gyvenimas, nejaudina išoriniai dirgikliai, nežiūri televizijos <...>“ (B4).</p> <p>„<...> aš pasijutau labai sava, ir čia aš atėjau, ir man taip gera, randu daugelį atsakymų, kas yra artima mano širdžiai <...>“ (B6).</p> <p>„<...> tačiau nuo tada, kai pradėjau kartoti mantrą, kai pradėjau bendrauti su atsidavusiais, skaityti Šrilos Prabhupados knygas, tas pojūtis visiškai dingo, ir nebėra kankinančio suvokimo, kad aš stoviu kryžkelėje ir turiu pasirinkti kelią, ir kad šis pasirinkimas priklauso nuo manęs. Atvirkščiai, mane apėmęs suvokimas, kad yra kelias ir aš juo žengiu, ir mane kažkas veda juo <...>“ (B1).</p>

2 lentelė. ISKON bendruomenės narių tapimas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariais.

Informantų tapimą ISKON bendruomenės nariu, apibūdina, kategorijos – „Pažintis su ISKON bendruomene“, „Prasmė“; subkategorijos – „Susižavėjimas“, „Bio – dvasingumo konceptas – maistas“, „Kitokie“, „Tikslas“, „Atradimas“.

Prieš 20 metų, Lietuva atgavo nepriklausomybę, tuo pačiu atsirado tarpė NRJ, A. Pleškaitis, D.Glodenis (2000), įvairioms bendruomenėms, religijoms, subkultūroms. Atsirado galimybę rinktis. Asmeninės problemos, kriziniai įvykiai, noras patirti ko anksčiau nesi patyręs ir noras keisti gyvenimą – pasuko kitu keliu. Vyra, (B5), tarsi ištiko hegemoninio vyriškumo krizė: neįvykdę visuomenės keliamų reikalavimų vyriškai giminei, pasuko į alkoholio, narkotikų liūną, pasirinko atskirtį nuo šeimos, visuomenės t.y. priėjo lemiamą momentą, kuris pakeitė jo gyvenimą A. Giddens (2000).

„Aš suvokiau, kad nepriklausomai nuo to, kada ateis mirtis, jei visa tai, ką mes darome gyvenime, nesurišta su šia pabaiga, tuomet visas jis tampa beprasmiu. Aš pradėjau taikyti sau įvairius galimus gyvenimo variantus ir nei viename jų neatrasdavau prasmės. Atsakymo nebuvo. „Kitas svarbus mano gyvenimo įvykis kada aš sužinojau apie Krišnos sąmonę, buvo pažintis su

krišnaitu. Kai gyvenau vienas, palikęs šeimą asketišką gyvenimą, netyčia užklydau į tuo metu buvusią Krišnos sąmonės bendruomenės šventyklėlę. Tai buvo prieš 20 metų“.

Tokie ISKON bendruomenės narių gyvenimo lūžis, skiriasi nuo tradicinių žinomų, kai vyrai pasineria į alkoholį, ar narkotikus. Informantai pateko į „refleksyviai mobilizuotą saviraiškos trajektoriją ir įveikiami jos padedant“ A. Giddens.

„<...> Sekančiu etapu šiame kelyje buvo susitikimas su atsidavusiu. Tai buvo Mokytojas<...>“ (B1). „<...> Jis dainavo Hare Krišna Hare Krišna Krišna Krišna Hare Hare Hare Rama Hare Rama Rama Rama Hare Hare. Aš sėdėjau ir klausiausi. Džapa das buvo kažkoks keistas, neįprastas. Aš į jį žiūrėjau su didele pagarba, tikėjau juo. Ir kada jis pradėjo dainuoti Hare Krišna, aš priėmiau tai, kaip kažką nepaprastą. Jis atrodė tylus ir užsidaręs <...>“ (B5).

Gyvenimo būdo pasirinkimas galimas iš integruotų asmens pasirenkamų gyvenimo praktikų, kurios suteikia materialią formą konkrečiam, „Aš“ tapatumui, su kuo individas norėtų susitapatinti ir kas atitinka jo sampratas, ir nuostatas. Ir pasirenkamas priimtinausias būdas iš to metu galimų pasirinkimų A.Giddens (2000): *„rinkdavosi įvairūs keistuoliai, visi jie būdavo be kojinių. Tikrą krišnaitą galima buvo atskirti pagal tai, kad prie durų jis nusiimdavo ne tik batus, bet ir kojines. Pirmasis bruožas, pagal kurį pradėjau atskirti krišnaitus nuo normalių žmonių: jie visi turi būti basi“.*

Kiekvieną Krišnos bendruomenės narį galima atskirti, pagal tam tikrus išskirtinius aprangos stilius, šukuosenas, elgesio ypatumus. Kitaip tariant pagal habitus yra internalizuotos išorės struktūros, „per įkūnijimą suindividualėjęs kolektyvumas arba per socializaciją, sukolektyvėjęs biologinis individas“ (Bourdieu, 2003).

Iš informanto galima suprasti:

„<...> Aš tapau vegetaru Džapa das per daug nieko neaiškino, tačiau kartą parodė man Bhagavad - gitą. Ši knyga padarė man ne mažesnę įspūdį, nei „Evangelija pagal Joną <...>“ (B3),

kad jis buvo praktikuojantis katalikas, buvo susipažinęs su Šventuoju raštu, tačiau įvykus gyvenimo „lūžiui“ atsisakė tradicinės religijos, integrovosi į Krišnos sąmonės religinę bendruomenę, pakeičiant savo vertybes ir gyvenimo būdą.

„<...> Aš pamenu, kad labiausiai kankinantis mano gyvenimo laikotarpis buvo iki tol, kuomet aš prisijungiau prie Krišnos sąmonės ir pradėjau kartoti mantrą. Ir ši kančia glūdėjo suvokime, kad aš stoviu kažkokioje tai kryžkelėje ir man nuolat reikia rinktis kelį: ten ar šen, ir aš neturiu absoliučiai teisingų kriterijų tam kad suvokti, kaip teisingai pasirinkti, kurion pusėn eiti. Tačiau nuo tada, kai pradėjau kartoti mantrą, kai pradėjau bendrauti su atsidavusiais, skaityti Šrilos Prabhupados knygas, tas pojūtis visiškai dingo, ir nebėra kankinančio suvokimo, kad aš stoviu kryžkelėje ir turiu pasirinkti kelį, ir kad šis pasirinkimas priklauso nuo manęs. Atvirkščiai, mane apėmęs suvokimas, kad yra kelias ir aš juo žengiu, ir mane Kažkas veda juo“.

Pakeitimas gyvenimo būdo, ritualų susijusių su Krišnos religine bendruomene, visuomenės atskirtį ar galiausiai ir patys atskiria save nuo visuomenės. Naudojant P.Bourdieu (2000), terminologiją, galima teigti, kad šie žmonės pralaimi „simbolinėje kovoje dėl atpažinimo ir žmogiškumo“.

5.1.3. Tapus *ISKON* bendruomenės narių, socialinės atskirties apraiškos

ISKON bendruomenės narių socialinės atskirties reikšimosi būdai: kultūriniai – psichologiniai skirtumai, stigmatizmas, bejėgiškumas, menkinimas, ignoravimas. Priežastys: (senos ir naujos) diskriminacinės nuostatos ir (neveiksni) kultūros politika, tai visuomenės atsisakymas atskirų savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų (Dobrovolskas, 2002). Mūsų visuomenės socialinėje struktūroje oficialiai išskiriamos įvairios marginalinės žmonių grupės (Kasatkina, 1999), tarp kurių yra ir religinės mažumos t.y. Krišnos sąmonės religinė bendruomenė ir jos nariai. Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių socialinė atskirties priežastis gali būti asmenų marginalizacija, kuri pasireiškia, kaip visuomeninis procesas, kurio padariniai lemia ir apibrėžia piliečių nebuvimą sudėtine „normalios“ visuomenės dalimi (Vosyliutė, 2002).

Pateikiamos, *ISKON* bendruomenės narių socialinės atskirties apraiškos, kategorijomis ir subkategorijomis (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Prasminių kontekstų, teiginių pavyzdžiai
Agresija	Fizinis susidorojimas	<p>„<...> Anksčiau Būdavo dažnesni užgauliojimai, netgi grasindavo fiziniu susidorojimu <...>“ (B1).</p> <p>„<...> toliau vadins „durnium“ ir spardys <...>“ (M6).</p> <p>„<...> kaip mes važiuodavom, po miestelius – trys dainuoja, aš stoviu su knygom, būna kad prieina pradeda spardyt kolonėlę, – „jūs turit 5 min., jei ne, tada mes jus sudaužom <...>“ (M4).</p>
	Patyčios	<p>„ <..> susidūriau nemažai su nepakanta, agresija, labai daug važinėju po Lietuvą <...>“ (M1).</p> <p>„ <...> jau geriau gertų būtų baliai, narkotikai, nei Krišnos sąmonė, ir tai ne iš vieno kaimyno girdėjau <...>“ (M1).</p> <p>„ <...> jei paskelbtu, Šiauliuose, kad gaus premija, arba išskeldins krišnaitus, kad galite pasakyti, kur gyvena krišnaitai - 100 procentų kaimynų paskambintų <...>“ (M2).</p> <p>„ <...> daužo kaimynai į sieną, paima kokį kočėlą ir daužo, ir taip 15 metų <...>“ (M2).</p> <p>„<...> į dieną: po du, po tris tai patyrėm labai daug visokių dalykų, prieina spardo daiktus, „nuversiu stalą“, „dink iš čia“ <...> kartais būna dar prasčiau – važiuojant matant Lietuvos liaudį, taip baisu <...>“ (M1).</p> <p>„<...>gali ateiti įspirti, apspjauti, paleisti iš rankų ką nors <...>“ (B4).</p>

		<p>„<...> moterys apspjaudžiusios, giedojom su knyguite, moteris ėjo pro šalį, o jetau, jetau – keiksmožodžių visas būrys, ir apspjaudė <...>“ (M3).</p> <p>„<...> net ir mažas vaikas paėmęs akmenį leidžia. <...> moteris, išgėrus, bet toks pyktis, tokia neapykanta. <...> netoli dvaro gimnazijos, iš mokinių yra paleidęs <...>“ (M6). „<...> vienas vaikas su įtūžiu paleido akmenį, su savo draugais <...>“ (M1).</p> <p>„<...> yra žmonės – atsistoja ir žvilgsniais nepatenkinti, Palangoj buvo incidentas, muštynės, liepė mums nešdintis, Kaune kiaušinių numetė, bet nepataikė <...>“ (M6).</p> <p>„<...> pas mus, matote, visuomenė ne tolerantiška, pas mus labai agresyvus žmonės <...>“ (B3).</p> <p>„<...> žmonių reakcijos per eisenas: prieina spjauna, kolioja, keikiasi, spardo aparatūrą <...>“ (M1).</p> <p>„<...> reikėdavo už save, labai įdomiai už save, reikėdavo pastovėti vaikams, buvo septintokas aštuntokas <...>“ (M6).</p> <p>„<...> I klasėj, reagavo normaliai, vyresni – jie buvo išdidūs, šaipėsi, tyčiojosi, stengėsi kažką daryt bloga <...>“ (M6).</p>
Diskriminacija	Atleidimas iš darbo	<p>„<...> Tą pačią dieną mane atleido iš darbo. Aš dar nedrąsiai keletą kartų bandžiau įsidarbinti kažkur kitur pagal specialybę, tačiau visi šie bandymai buvo nesėkmingi. Toliau sekę įvykiai leido man suprasti, kad tai buvo Krišnos valia. Mano gyvenimas pasikeitė“ (B1).</p> <p>„<...> ieškodama darbo, dabar aš tik sakau kad aš vegetarė <...>“ (M5).</p>
	Kitokie	<p>„<...> negatyvios reakcijos, ne mūsų kultūra tipo sekta, žiūri, kaip i kvaiilelius, keistuolius <...>“ (B5).</p> <p>„<...> mane visada laikė šiek tiek kitokia, kažkiek kitiems keista. Aišku, žmonės šokiruojasi negana vegetarai, tai dar ir kažkokie krišnaitai. Na taip, mes kitokie <...>“ (M6).</p> <p>„<...> draugų ratas pasikeitė šimtą procentų. Nusisuko draugai <...>“ (M5).</p> <p>„<...> darosi nepatenkinti, tu pasikeiti, žinoma nepatenkinti. Kitaip mąstančių nemėgsta – visi nori, kad būtų panašus į tave, nori padaryt, kad būtų panašus į tave <...>“ (B4).</p> <p>„<...> visada buvo priešiško, kažkokių, kodėl nedarai taip kaip mes, būk kaip mes <...>“ (M5).</p>

3 lentelė. ISKON bendruomenės narių socialinės atskirties apraiškos, tapus ISKON bendruomenės nariais.

ISKON bendruomenės narių socialinės atskirties apraiškas apibūdina kategorijos: „Agresija“, „Diskriminacija“; subkategorijos – „Fizinis susidorojimas“, „Patyčios“, „Atleidimas iš darbo“, „Kitokie“.

Anksčiau Būdavo dažnesni užgauliojimai, netgi grasindavo fiziniu susidorojimu <...> aš pagalvojau: „Viešpatie, tai juk nelaimingas, vargšas, pasiklydęs žmogus“. Ir tuo pat metu baimės

jausmas, kurį iki tol jaučiau jam ir jo aplinkai, išnyko, jį pakeitė gailestis. Ašėjau, mąstydamas sau: „nelaimingi žmonės. Jie patys nieko nežino, geria, jiems nesvetimos žmonių silpnybės. Viduje atsirado kažkoks laisvės pojūtis ir tas žmogus jau nebegalėjo manęs taip įtakoti, kaip jam daryti aš leidau iki tol. Ir čia aš aiškiai jaučiu Krišnos ranką, Krišnos, išgelbėjusio mane nuo priklausomybės, kurion patekau savo valia dėl savo netobulumo ir baimės“ (B1).

Informanto pasakojimas parodo kad kultūrinė įvairovė tampa problemiška. Dominuojančios visuomenės grupės palaiko ir „natūralizuoja“ sau palankias kultūrinės ir socialines normas, o jų neatitinkantieji rizikuoja atsidurti „paraštėse“. Struktūriniu požiūriu socialinė atskirtis ir yra apibrėžiama per neatitiktį visuomenės socialinėms normoms ir lūkesčiams (Bražienė, Guščinskienė 2004). „<...>Tą pačią dieną mane atleido iš darbo. Aš dar nedrąsiai keletą kartų bandžiau įsidarbinti kažkur kitur pagal specialybę, tačiau visi šie bandymai buvo nesėkmingi. Toliau sekę įvykiai leido man suprasti, kad tai buvo Krišnos valia. Mano gyvenimas pasikeitė“.

Pasak Dž. Donauskaitės (2008), Lietuvos visuomenė jaučiasi gana homogeniška ir neretai linkusi išlaikyti savo vienalytiškumą. Būtų galima teigti, kad Lietuvos žmonės pakankamai ar net labai tolerantiški, jų praktikuojamoms religijoms ir gyvenimo būdai, kol jų praktikavimas netampa intensyvus ir matomas. Toks dominuojančių socialinių grupių santykis su informantais ne tik lemia jų socialinę atskirtį, bet ir jų pačių požiūrį į save. Visuomenės atstumtieji galiausiai ir patys atskiria save nuo visuomenės. Naudojant P. Bourdieu (2000), terminologiją, galima teigti, kad šie žmonės pralaimi „simbolinėje kovoje dėl atpažinimo ir žmogiškumo“. Dauguma iš jų išgyvena panašius išstūmimo iš visuomenės, nepakankamos integracijos ir menkos savivertės jausmus.

„<...> mane visada laikė šiek tiek kitokia, kažkiek kitiems keista. Aišku, žmonės šokiruojasi negana vegetarai, tai dar ir kažkokie krišnaitai. Na taip, mes kitokie <...>“ (M6).

Šiame etape pastebimas informantų, savęs, identifikavimas, kaip Krišnos sąmonės bendruomenės nariu. Individai lieka šalia visuomenės, dažnai atstumtieji, „kitokie“ (Valantiejus, (2007).

5.2. Kiekybinio tyrimo – anketavimo, rezultatai

Šiuo kiekybiniu tyrimu siekta atskleisti visuomenės požiūrį į Krišnos sąmonės religinės bendruomenę, bendruomenės narius, bei atskleisti tolerancijos nebuvimo ir diskriminacijos apraiškas Lietuvos visuomenėje. Apklausos klausimynas sudarytas iš trijų blokų: demografinis blokas – respondentų amžius, išsilavinimas, gyvenamoji vieta, lytis; antrasis blokas – požiūris į ISKON bendruomenės narius; trečiasis blokas – bendros tendencijos apie visuomenės toleranciją, multikultūrų, marginalų, „kitokių“ atžvilgiu. Iš viso anketoje yra 15 klausimų. Po demografinio

bloko buvo užduotas atviras klausimas, klausime buvo prašoma įvardinti, atskleisti respondentų požiūrį į *ISKON* bendruomenės narius. Požiūrio ar nuomonės atskleidimas tampa labai svarbus norint atskleisti Krišnos sąmonės bendruomenės narių socialinę atskirtį, ir jos priežastis. Analizuojant atsakymus į šį klausimą buvo remtasi kokybiniais duomenų analizės metodais, kontent analizės metodas (angl. content analysis). Kontent analizės metodo esmė – išskirti prasminius vienetus (Kardelis, 2002).

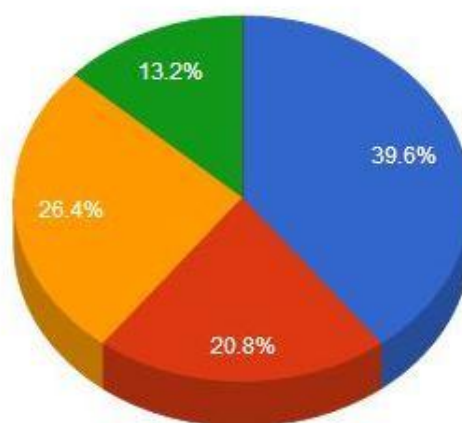
Tyrimas buvo atliekamas Kovo ir balandžio mėnesiais, tyrime dalyvavo 147 respondentai.

5.2.1 Demografinis Respondentų socialinis portretas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietą, išsilavinimą

1pav.

Jūsų amžius:

- Iki 25 m
- 26-35 m.
- 36-45 m.
- 46-55 m.
- Daugiau nei 56 m.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių.

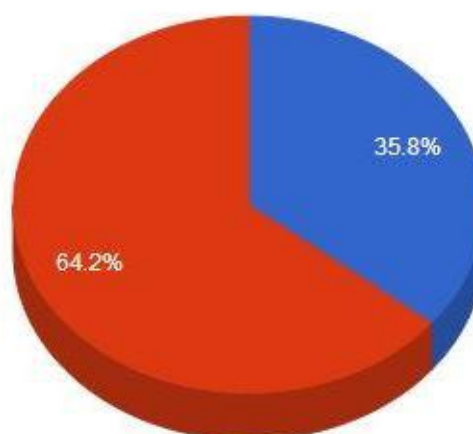
Iš kiekybiniame tyrime dalyvavusių 147 respondentų didžiausią procentą jaunuolių iki 25 metų t.y. 39,9 procento, antroje vietoje 26,4 procento pasiskirstė respondentai nuo 36 iki 45 metų, 20,8 procento atsakiusieji buvo nuo 26 iki 35 metų amžiaus, 13,2 procento respondentų amžius buvo nuo 46 iki 55 metų.

Respondentų socialinis portretas, pagal lytį

2 pav.

Lytis

- Vyras
- Moteris

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (procentais).

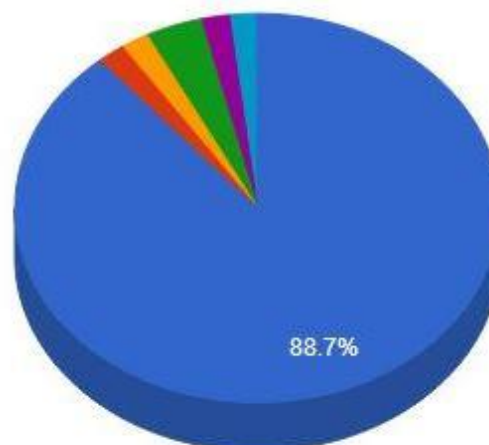
Respondentų pasiskirstymas pagal lytiškumą – tyrime dalyvavo daugiau moterų nei vyrų – 36 procentai vyrų ir 64 procentai moterų.

Respondentų socialinis portretas pagal gyvenamąją vietą

3 pav.

Gyvenamoji vieta, kurioje praleidote didžiąją savo gyvenimo dalį?

- Didmiestis
- Apskritis
- Rajonas
- Miestelis
- Kaimas
- Kita

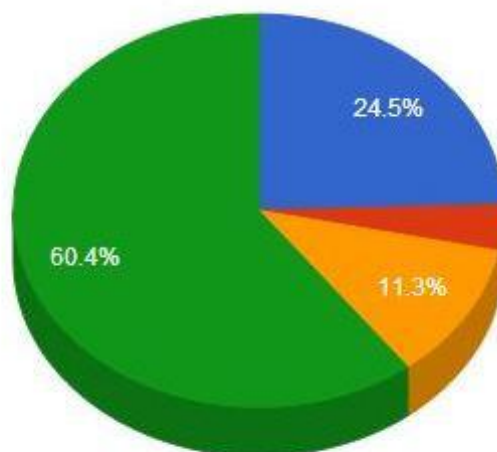
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę (procentais).

Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamą vietą gali turėti tyrimui tiesioginės įtakos, kadangi tikėtina, kad didmiesčių gyventojai turi daugiau galimybių susidurti su skirtingų kultūrų atstovais, ir tai gali įtakoti aukštesnį tolerancijos lygį kitų kultūrų atžvilgiu nei kaimų ir mažų miestelių gyventojų, kurie turi mažiau galimybių susidurti kitų religijų, ar kultūrų atstovais ir kurių aplinka yra labiau homogeniška. Todėl galima manyti, kad didesnė dalis respondentų, kurie didžiąją gyvenimo dalį praleido didmiestyje gali būti labiau tolerantiška. Didžioji dauguma respondentų, t.t. 88,7 procento, didžiąją gyvenimo dalį praleido didmiesčiuose.

Respondentų socialinis portretas pagal išsilavinimą

4 pav.

Išsilavinimas:

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (procentais).

Daugiausia respondentų dalyvavusių apklausoje turi aukštąjį išsilavinimą – 60,4 procentų. 24,5 procentai turi vidurinį išsilavinimą, su aukštesniu išsilavinimu buvo 11,3 procentų respondentų, likusieji 5 procentai respondentų, arba neužpildė laukelio išsilavinimas, arba respondentų išsilavinimas buvo žemesnis nei vidurinis išsilavinimas.

5.2.2. Respondentų požiūris į ISKON bendruomenę

Antrojo anketos bloko pradžioje buvo siekta išsiaiškinti respondentų nuostatas, požiūris, toleranciją ar tolerancijos nebuvimą ISKON bendruomenės atžvilgiu klausimu: *Koks yra Jūsų požiūris į Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narius?* (žr., 1 lentelė).

4 lentelė

Kategorijos	Subkategorijos	Prasminių kontekstų, teiginių pavyzdžiai
Neigiamos nuostatos	Smerkimas	<p>„Neigiamas požiūris. Neaiški jų veikla“.²⁰</p> <p>„Netikiu jais, sektantai“.</p> <p>„Nepatinka. Iš bendro konteksto išsiskiriantys savo išvaizda, elgesiu“.</p> <p>„Negatyvi. manau, kad jie nepritapeliai“.</p> <p>„<...> atsivertėlis (t.y. iš kito tikėjimo perėjo), tuomet netikiu ne tik jo sąmone, bet ir juo pačiu kaip žmogumi“.</p> <p>„Neigiamas, pritariu tik savo išpažįstamai religijai, t.y. Krikščionybei“.</p> <p>Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai nebus pilnavertė religinė bendruomenė visuomenėje, nes religija jokio peno sielai neatneša tu daugiau žinių negauni, smegenų plovimas, geriau eik į kursus ar knygas skaityk“.</p> <p>„Galėtų mažiau trikdyti miesto ramybę savo religinėm dainom. Didžiąją dalį žmonių tai erzina ir trukdo“.</p> <p>„<...>ėjimas ir savo įsitikinimų "šaukimas" miestų bulvaruose yra mažų mažiausiai absurdiškas reiškinys“.</p> <p>„Nesuprantu jų tikėjimo, nes visiškai tuo nesidomiu. Jų vaikščiojimai gatvėse dažnai erzina“.</p>
	Grėsmė identitetui	<p>„<...> turiu šiek tiek neigiamą nuomonę, nes jie kartais tiesiog atrodo keliantys pavojų krikščioniškajam tikėjimui prie kurio mes esame pratę“.</p>
	Kitokie	<p>„Taip pat nesuprantu jų, kai matau vaikščiojančius po miestą, dainuojančius ir taip skelbiančius savo tikėjimo žodį, man tai keistai atrodo. Pesimistiškai žiūriu į tokius žmones“.</p> <p>„<...>keistuoliai, na jie man netrugdo, nesu su jais susidūrusi, jie neitakoja mano gyvenimo, ir jų nera mano aplinkoje<...>“</p> <p>„Kaip bendruomenė man jie atrodo keisti, ne savo vietoje, netinkantys, ir iškrentantys iš bendro visuomenės supratimo. Keistos tos jų, reklamos, visuomenę propaguojant savo įsitikinimus dainom, rūbais, peticijom<...>“.</p> <p>„<...> jie man tokie, kaip netinkantys, ir ne savo vietoje, ta jų religija, keista, ne mūsų, keisti jie <...>“.</p>

²⁰ Respondentų kalba netaisyta.

	Abejingumas	<p>„Man jie netrukdo. Todėl, kad primigtynai nepersiokioja.“</p> <p>„Kaip bendruomenė man jie netrugdo, bet tik tol, kol jie laikosi savam rate nesiverždami į visuomenę propaguojant savo įsitikinimus dainom, rūbais, peticijom“.</p> <p>„Man jie netrukdo. Todėl, kad primigtynai nepersiokioja“.</p> <p>„nu yra tokie. lai buna jei jiems gerai“.</p> <p>„Neutralus, nes mažai žinau apie juos, todėl man nėra svarbu ar jie yra ar ne“.</p> <p>„<...> konkrečios kažkokios nuomonės neturiu susidariusi apie juos<...>“</p> <p>„Nieko prieš juos neturiu, kiekvienas turi teisę išpažinti tokią religiją, kokia jam priimtina“.</p> <p>„neutralus. jei nekenkia kitiems, visi turi teisę išpažinti koki nori tikėjimą“.</p> <p>„neutralus, mažai apie juos žinau“.</p> <p>„Neturiu susidariusi tvirtos nuomonės“.</p> <p>„Jokios nuomonės“.</p> <p>„Neturiu nuomonės“</p> <p>„Neutralus, todėl, kad man yra neidomu“.</p>
Teigiamos nuostatos	Tolerancija	<p>„Požiūris normalus....kiekvienas tiki tuo ..kuo nori. (svarbu, kad jų tikėjimas nebūtų peršamas per "prievartą").Kiekvienas atsirenkame mums idomią informaciją. Mūsų teisė rinktis“.</p> <p>„palankus. Esu tolerantiškas“.</p> <p>„Toleruoju, jie man netrukdo, tegu sau dainuoja ir smilkinasi“.</p>
	Įvairovė	<p>„Kuo įvairesnis pasaulis tuo geriau“.</p> <p>„nu yra tokie, lai būna jei jiems gerai“.</p>
	Tikėjimo laisvė	<p>„Teigiamas, todėl kad religija yra laisvas žmogaus pasirinkimas“.</p> <p>„Teigiamas. Todėl, kad jų tikėjimas toks pat priimtinas kaip ir bet kuris kitas. Žmonės turi turėti religijos pasirinkimo teisę ir laisvę“.</p>
	Gerumas	<p>„Teigiamas. Žmonės bandantys būti geresniais. Mano mieste šelpia vargšus maistu“.</p>

4 lentelė. Respondentų požiūris į Krišnos sąmonės bendruomenės narius: tolerancija, netolerancija, abejingumas (kategorijos, subkategorijos).

Analizuojant kategoriją – „Neigiamos nuostatos“ ir šios kategorijos subkategorijas – „Smerkimas“, „Grėsmė“, „Kitokie“, „Abejingumas“, parodo respondentų neigiamą požiūrį, netoleranciją: „Netikiu jais, sektantai“. Nemaža dalis respondentų apibendrintai teigė, ir įvardino Krišnos sąmonės religinės bendruomenės gyvenimo būdą ir religiją, kaip Lietuvos tradicinei Katalikų religijai keliamą pavojų:

„<...> turiu šiek tiek neigiamą nuomonę, nes jie kartais tiesiog atrodo keliantys pavojų krikščioniškajam tikėjimui prie kurio mes esame pratę“. „Neigiamas, pritariu tik savo išpažintam religijai, t.y. Krikščionybėi“.

Analizuojant kategoriją – „Teigiamos nuostatos“ ir subkategorijas – „Tolerancija“, parodo respondentų, nesidomėjimą, abejingumą sociumo atžvilgiu, svarbiausia, kad manęs „neliečia“ :

„Kaip bendruomenė man jie netrugdo, bet tik tol, kol jie laikosi savam rate nesiverždami į visuomenę propaguojant savo įsitikinimus dainom, rūbais, peticijom“.

Nagrinėjant kategoriją „Tolerancija“, ir subkategorijos, „Įvairovė“, „Tikėjimo laisvė“, „Gerumas“, šios kategorijos parodo, kai kurių visuomenės narių geranorišką nusiteikimą *ISKON* bendruomenės atžvilgiu, ir tik tuomet, kai respondentas neturi sąlyčio su bendruomene ar nedaro kitaip įtakos respondento asmenybei ar gyvenimui:

„Toleruoju, jie man netrugdo, tegu sau dainuoja ir smilkinasi“.

Socialinės atskirties problemos dažnai susijusios su vertybėmis (Grigas, 2001), šiuo atveju – *ISKON* bendruomenės vertybės skiriasi nuo didžiosios visuomenės dalies vertybių:

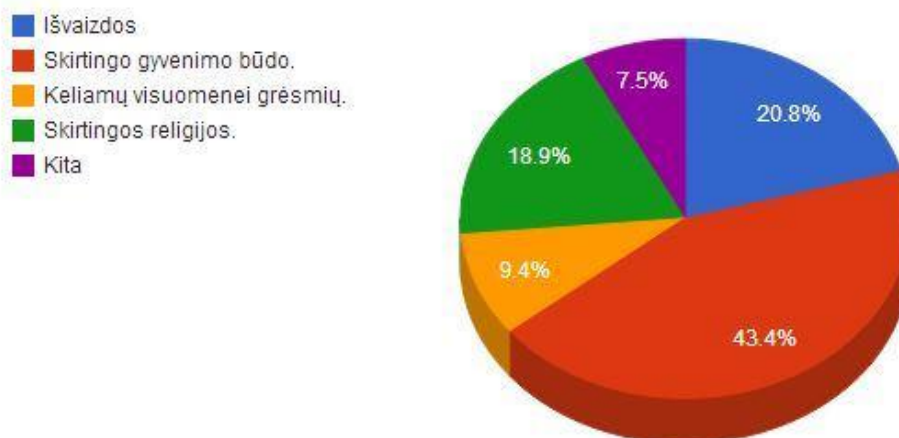
„Taip pat nesuprantu jų, kai matau vaikščiojančius po miestą, dainuojančius ir taip skelbiančius savo tikėjimo žodį, man tai keistai atrodo. Pesimistiškai žiūriu į tokius žmones“

Skirtingos vertybės visuomenėje sukelia konfliktą (Fuller, Majers, 1998). Ir kartu atsiranda netolerancija multikultūrinių bendruomenių atžvilgiu (Kasatkina, Leončikas, 2003). Socialinės atskirties procesams įtaką daro esminių pokyčių metu visuomenėje atsirandanti socialinė įtampa kurią, skirtingi individai išreiškiančias priešingus polius, priešingas socialinio vyksmo tendencijas (Grigas, 2001).

5.2.3. ISKON bendruomenės narių diskriminacijos priežastys

Šiuo klausimu: *Kaip jūs manote Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai dažniausiai diskriminuojami dėl..?*, buvo siekta išsiaiškinti *ISKON* bendruomenės socialinės atskirties, netolerancijos priežastis (žr. pav.5).

Kaip jūs manote Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai dažniausiai diskriminuojami dėl ...?

5 pav. ISKON bendruomenės narių diskriminacijos priežastys (procentai).

Respondentų pasiskirstymas pagal ISKON bendruomenės diskriminacijos priežastis. Daugiausia respondentų t.y. 43,4 procentų mano, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių atskirties priežastis yra skirtingas gyvenimo būdas. 20,8 procentų respondentų mano, kad ISKON bendruomenės nariai yra diskriminuojami dėl kitokios išvaizdos, 18,9 procentai mano, kad Krišnos sąmonės bendruomenės nariai diskriminuojami dėl išpažįstamos skirtingos nei tradicinė Lietuvos religijos, 9,4 procentai mano, kad ISKON bendruomenės nariai, bendruomenė ir gyvenimo būdas kelia visuomenei grėsmes., ir 7,5 procento pasirinko kitas priežastis.

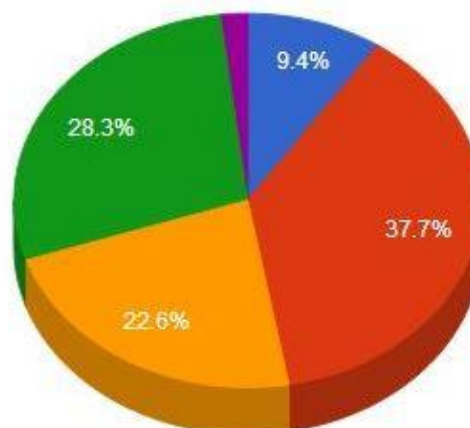
Iš diagramos matyti, kad respondentų nuomonės apie ISKON narių diskriminacijos priežastis buvo skirtingos. Didžioji dalis respondentų mano, kad Krišnos sąmonės bendruomenės nariai yra diskriminuojami dėl skirtingo gyvenimo būdo, likusieji respondentai pasiskirstė panašiai, t.y. dėl skirtingos išvaizdos, dėl keliamų visuomenei grėsmių ir dėl skirtingos religijos. Apibendrintai galima sakyti, kad kiekvieną Krišnos bendruomenės narį galima atskirti, pagal tam tikrus išskirtinius aprangos stilius, šukuosenas, elgesio ypatumus. Kitaip tariant pagal habitus yra internalizuotos išorės struktūros, „per įkūnijimą suindividualėjęs kolektyvumas arba per socializaciją, sukolektyvėjęs biologinis individas“ (Bourdieu, 2003).

5.2.4. Viešas ISKON bendruomenės religijos skleidimas

Klausimu: „Ar pritartumėte, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenė viešai skelbtų savo tikėjimą – per spaudą, radiją, televiziją?“, buvo siekta išsiaiškinti ISKON bendruomenės socialinės atskirties, tolerancijos lygį (žr 6 pav).

Ar pritartumėte, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenė viešai skelbtų savo tikėjimą – per spaudą, radiją, televiziją?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.
- Neatsakė į klausimą

6 pav. Viešas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės religijos skleidimas (procentai).

Respondentai, pagal tai ar sutiktų kad ISKON nariai savo religiją, gyvenimo būdą skleistų mass medijų informavimo priemonių pagalba pasiskirstymas. Daugiau nei 50 procentų respondentų pasisakė prieš viešą ISKON religijos skleidimą. Socialinė atskirtis pačiais plačiausiais bruožais yra suprantama kaip kuo įvairesnių visuomenės grupių atskyrimas nuo galimybės dalyvauti pagrindiniuose visuomenės plėtros procesuose (Poviliūnas 2001).

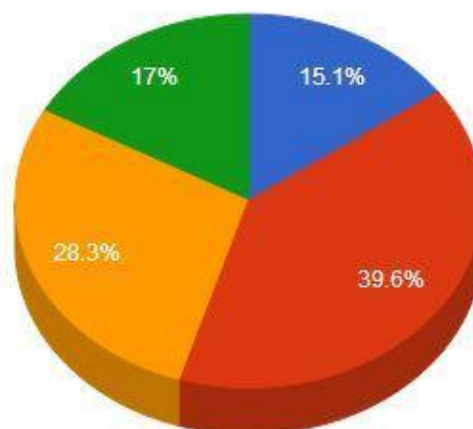
5.2.5. ISKON bendruomenės narių ėjimas svarbias pareigas valstybės tarnyboje

Klausimu: “Ar pritartumėte, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai užimtų svarbias pareigas Lietuvos valstybės tarnyboje, ar būtų seimo nariais?”, buvo siekta išsiaiškinti

ISKON bendruomenės socialinės atskirties, diskriminacijos lygį (žr.pav.7).

Ar pritartumėte, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai užimtų svarbias pareigas valstybės tarnyboje ar būtų Seimo nariais? Kodėl?

■ Visiškai sutinku.
■ Sutinku.
■ Nelabai sutinku.
■ Nesutinku.

7 pav. ISKON bendruomenės narių ėjimas svarbias pareigas valstybės tarnyboje (procentai).

Respondentai, pagal tai ar sutiktų kad ISKON bendruomenės nariai eitų svarbias valstybės pareigas pasiskirstymas. Daugiau nei 50 procentų respondentų pasisakė, kad sutiktų jei Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai eitų svarbias valstybines pareigas, bet su sąlyga:

„Kol kas neteko girdėti, kad tokios sąmonės asmuo užimtų svarbius darbo postus mūsų visuomenėje. Aš nieko prieš, jei jis kompetetingas ir išmanantis savo sritį asmuo, o tikėti gali kuom jis tik nori“.

„Manau, kad religijos kiršina žmones, todėl nesvarbu religija ir pažiūros, svarbu koks žmogus, kaip jis elgiasi su kitais ir jei jis vyriausybėje, tai neturėtų būti susiję su religija jokie sprendimai“.

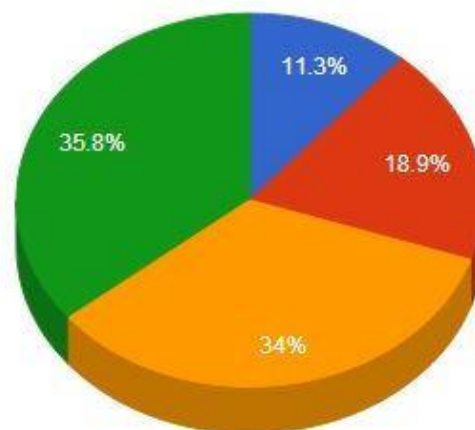
Respondentai pritartų ISKON narių dalyvavimui Lietuvos valstybės valdyme, jei asmenys užimantys valstybės postus, nebūtų šališki savo sprendimuose. Kita pusė respondentų pasisakė prieš, tai kad ISKON bendruomenės nariai užimtų svarbias pareigas valstybės tarnyboje.

5.2.6. ISKON bendruomenės įtaka Lietuvos kultūros tapatumui

Klausimu: *„Ar manote, kad Naujieji religiniai judėjimai, tokie kaip Krišnos sąmonės religinės bendruomenės kelia pavojų Lietuvos kultūros tapatumui?“ (žr. 8 pav).*

Ar manote, kad Naujieji religiniai judėjimai, tokie kaip Krišnos sąmonės bendruomenės kelia pavojų mūsų Lietuvos, kultūros tapatumui?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.

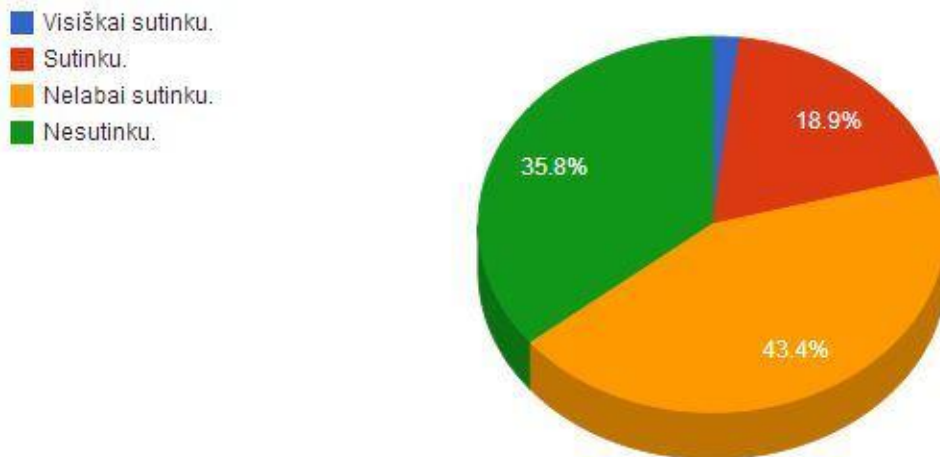
8 pav. ISKON bendruomenės įtaka Lietuvos kultūros tapatumui (procentai).

Respondentų pasiskirstymas pagal ISKON bendruomenės įtaką ir keliamą pavojų Lietuvos tapatumui pav.8. Daugiausia respondentų procentų mano, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės skirtingas gyvenimo būdas, religija kelia pavojų Lietuvos tautiniam tapatumui, 11,3 procentai labai sutinka, 18,9 procentai sutinka, 34 procentai sutinka ir abejoja. 34 procentai apklaustųjų nesutinka, kad ISKON bendruomenės nariai savo religija ir gyvenimo būdu kelia pavojų Lietuvos tautiniam tapatumui. Respondentų nuomone reikėtų, kad ISKON bendruomenė, kaip socialinės atskirties dalyvis, reiškiantis kuo plačiausiai suprastą marginalizaciją, t.y. tokį visuomeninį procesą ir jo padarinį, kuris lemia ir apibrėžia piliečių nebuvimą sudėtinė normalios visuomenės dalimi (Šaulauskas, 2000). Ir kartais tai sukelia priešišumą, kuris pasireiškia, kaip tapatybės gynimas ir sukelia tarpetninius, tarpsubkultūrinius, tarpbendruomeninius konfliktus, nesutarimus (Mažeikis, 2005).

5.2.7. Respondentai apie valstybės socialinę politiką prieš socialinę atskirtį, ksenofobiją

Klausimu: „Kaip Jūs manote, ar šiandieninė Lietuvos socialinė politika yra veiksminga, kovojant su socialine, etninių, religinių ir kitų socialinių grupių atskirtimi ir skurdu?“ (žr. 9 pav). Šiuo klausimu buvos siekta iširti ar dabartinė Lietuvos politika adekvati esamai šiandieninei socialinės atskirties situacijai.

Kaip Jūs manote, ar šiandieninė Lietuvos socialinė politika yra veiksminga, kovojant su socialine, etninių, religinių ir kitų socialinių grupių atskirtimi ir skurdu?

9 pav. Dabartinė Lietuvos valstybės politika prieš socialinę atskirtį, ksenofobiją (procentai).

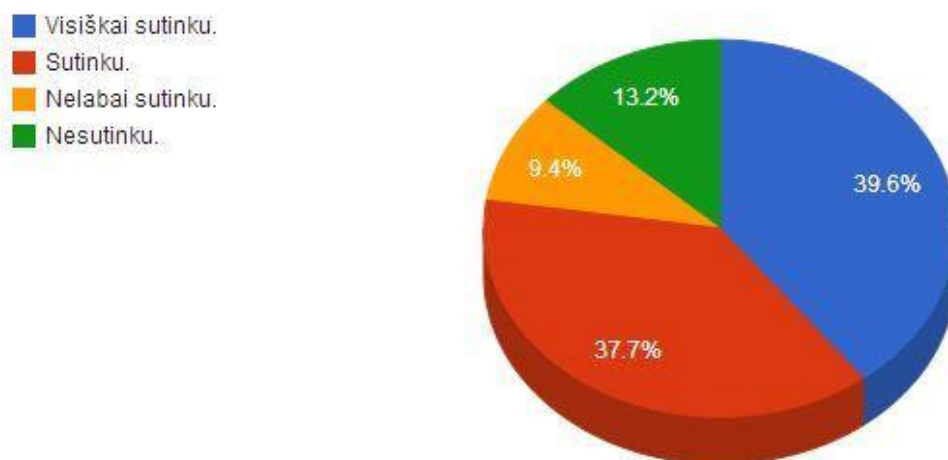
Respondentų pasiskirstymas procentais pagal Lietuvos valstybės vykdomą politiką stebimas sekančia seka: 18,9 procentų mano, kad Lietuvos politika veiksminga Lietuvos visuomenėje esančios socialinės atskirties, ksenofobijos atžvilgiu. Tačiau didžioji dauguma respondentų – kurie balsavo, *nelabai sutinku* – 43,4 procentų ir *nesutinku* – 35,8 procentų, mano, kad Lietuvos politika, socialinės atskirties, diskriminacijos ir ksenofobijos atžvilgiu yra nepakankama, kadangi vyrauja neutralus arba neigiamas požiūris į marginalus²¹. Lietuvos viešajame ir akademiname diskurse šiam reiškiniui skiriama dar per mažai dėmesio (Dobrovolskas, 2002).

5.2.8. Respondentai apie nacionalinę programą prieš socialinę atskirtį

Klausimu: „Jūsų nuomone, ar Lietuvai reikalinga nacionalinė programa prieš rasizmą, ksenofobiją ir netoleranciją?“ buvo siekta ištirti respondentų nuomonę apie socialinės atskirties, diskriminacijos lygį valstybėje (žr. 10 pav.).

²¹ Benamiai, elgetos, skurdžiai // Lietuva Europos Sąjungoje .Vilnius. Socialinių tyrimų Institutas,2005.

Jūsų nuomone, ar Lietuvai reikalinga nacionalinė programa prieš rasizmą, ksenofobiją ir netoleranciją?

10 pav. Nacionalinė programa prieš socialinę atskirtį (procentai).

Didžioji dauguma respondentų mano: *labai sutinku* – atsakė 39,6 procentai respondentų, *sutinku* – 37,7 procentai respondentų, *nelabai sutinku* – atsakė 9,4 procentų respondentų. *Nesutinku* – atsakė 13,2 procentai respondentų. Tai reiškia, kad absoliuti dauguma apklaustųjų išvelgia esant valstybėje socialinės atskirties, ksenofobijos, netolerancijos problemą, ir nacionalinės programos pagalba, problemos sprendimo būdą. Daugumos santykis su mažumomis, dažnai remiasi stereotipais bei išankstinėmis nuostatomis ir kyla iš nesaugumo bei baimės, nukreiptos į „kitokį“. Ši baimė dažnai tampa atstūmimu, priešišku arba prievarta prieš žmones iš kitų šalių ar tuos, kurie priklauso mažumoms (Gidens, 2005). Nepaisant gana neigiamo požiūrio į marginalines grupes, kultūrinės mažumas, respondentai pritarė kad visi Lietuvos visuomenės nariai nepriklausomai nuo savo socialinės padėties, rasės ir tautybės, religinių įsitikinimų, lyties ir amžiaus turi turėti lygias galimybes visuomenėje, puoselėti kultūrinės, socialinės ir kitokias tradicijas, ir tam būtų reikalinga nacionalinė programa prieš socialinę atskirtį, ksenofobiją, diskriminaciją ar tolerancijos stoką.

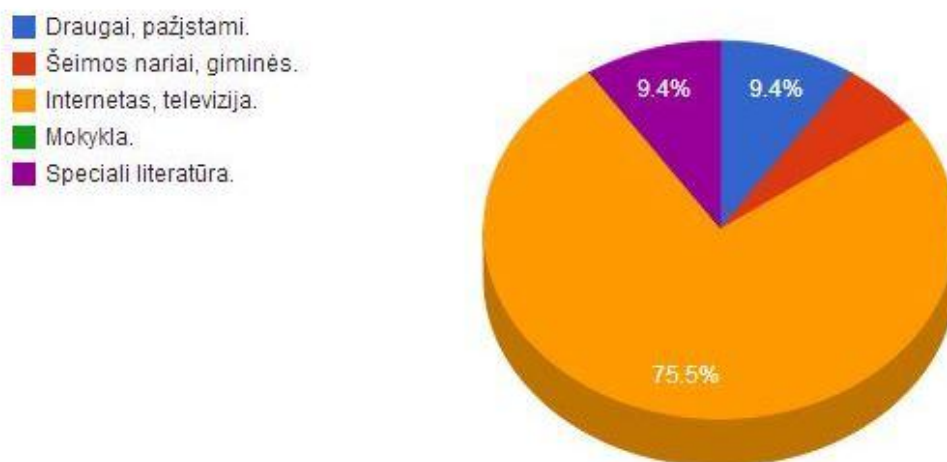
5.2.9. Socialinės atskirties, diskriminavimo, tolerancijos problemų informavimo priemonės

Klausimu: „Iš kur daugiausia gaunate informacijos, apie tolerancijos ir diskriminacijos situaciją Lietuvoje?“, buvo siekta sužinoti, kokių mass medijos priemonių pagalba pasiekia

respondentus informacija apie diskriminacijos, socialinės atskirties, tolerancijos problemas (žr. 11 pav.).

11 pav.

Iš kur Jūs daugiausia gaunate informacijos apie tolerancijos ir diskriminacijos situaciją Lietuvoje?

11 pav. Socialinės atskirties, diskriminavimo, tolerancijos problemų informavimo priemonės (procentai).

Respondentai daugiausia informacijos gauna iš mass medijos priemonių, t.y. iš interneto, televizijos už tai pasisakė 75,5 procentai respondentų. Po 9,4 procentus pasiskirstė respondentų atsakymai apie informacijos gavimą iš draugų, artimųjų ir specialios literatūros. Kaip matyti diagramoje (11pav), respondentai daugiausia informacijos apie socialinę atskirtį, toleranciją, bei diskriminaciją gauna iš masinių informavimo priemonių: televizijos, interneto.

Vertinant respondentų atsakymus, kiekybinis tyrimas atskleidė, kad visuomenės netoleranciją sąlygoja, mažas informuotumas, informacijos trūkumas, stereotipai, stigmatizmas. Respondentų atsakymai, ir turimos nuostatos, įgalina teigti, kad *ISKON* bendruomenės atskirtis, yra nepakankamo kad ugdymo ir socializacijos rezultatas. Tyrimas atskleidė, kad būtina šviesti visuomenę, ugdyti toleranciją *ISKON* ir kitų bendruomenių, grupių, multikultūrų, bendruomenių, „kitokių“ individų atžvilgiu. Būtina, mažinant stigmą ir diskriminaciją ugdyti visuomenės toleranciją atsakingumą, rengiant visuomenės informavimo kampanijas. Švietimas turi apimti ne tik ugdymo įstaigas bet ir madss medijos priemones.

IŠVADOS

- Socialinė atskirtis – sąvoka, plačiai vartojama įvairiose pasaulio šalyse, apibudinti modernių formų marginalizacijos, multikulturizacijos, ar izoliacijos procesus. Ja pabrėžiamas asmens/bendruomenės ir didžiosios visuomenės dalies santykių problematiškumas. Socialinės atskirties apibrėžimai, sąvokos atskleidžia kultūrinių skirtumų ir socialinės atskirties ryšį – dominuojančios socialinės – kultūrinės normos ir prielaidos, ypač nereflektuojamos, sudaro sąlygas socialinei atskirčiai ir marginalizacijai.
- *ISKON* socialinė atskirtis – tai daugiamatis vyksmas, susijęs su laipsnišku jų atskyrimu nuo ankstesnės socialinės aplinkos ir tai ne tik statinė gyvenimo situacija, bet ir dinamiškas procesas. Socialinė *ISKON* narių atskirtį/atsiskyrimą sąlygoja paties individo asmenybės struktūra ir elgsena, kita vertus – socialinė aplinka, kurioje jis gyvena. Socialinė *ISKON* narių atskirtis yra tiesiogiai susijusi su tapsmu Krišnos sąmonės bendruomenės nariu. Tačiau tapsmas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariu ir socialinė atskirtis yra skirtingi socialiniai procesai: žmogus pradžioje tampa Krišnos sąmonės bendruomenės nariu ir tik vėliau patiria socialinę atskirtį, taip ilgainiui nutolsta nuo pilietinio dalyvavimo, daugiau ar mažiau atsiriboja nuo pareigų ir atsakomybės, tampa ir paženklinti marginalumu.
- Lietuvoje ir Vakaruose *ISKCON* dažnai priskiriamas prie naujųjų religinių judėjimų (NRJ). Hare Krišna judėjimo mokymo pagrindas yra senovės indų Vedų raštai, kurių ištakos pagal įvairias indologų teorijas siekia nuo tūkstančio iki kelių ir daugiau tūkstančių metų. Nuo organizacijos įkūrimo Niujorke 1966 metais, judėjimas išplito labai greitai visoje Vakarų pasaulyje, pokario amerikiečių visuomenėje. 1965 metais A. C. Bhaktivedanta Swami, Kalkutos šventasis atvyko į JAV skleisti Shri Chaitania religijos. Krišnos sąmonės praktikuotojo dvasinis tikslas – pasiekti „dvasinės meilės“ Krišnai lygį. Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai Lietuvoje išsiskiria ryškia apranga, tik jiems būdinga šukuosena, savita mityba, o socialinės visuomenės dėmesį traukia spalvingos eisenos, kurių metu viešai garbinamas Harė Krišna.
- Ugdymo požiūriu Lietuvos švietimo įstaigos dalyvauja ir turi dalyvauti visuomenės socializacijos procese – didinti teisinį sąmoningumą, ugdyti toleranciją – pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu ne tik kaip formaliojo ugdymo dalyvės, bet ir kaip informaliojo, šalia kitų tradicinių institucijų – mass medių, šeimos ir kt.
- Kooperuotų studijų programoje orientuojamasi į patirtinį mokymą, kuris remiasi populiaria pragmatizmo filosofija, akcentuojant pažinimą įgyjamą per veiklą, kas reiškia,

demokratiškus, abipusiai naudingus, pagarbius santykius – tarnavimas visuomenei arba bendradarbiavimas, kryptingas akademinis mokymasis, refleksija. Lietuvoje vyrauja homogeniškas diskursas, o bendruomeniniai sąjūdžiai skatina skirtumus, tarpkultūrinį bendravimą, dialogiškumą, kuo kooperuotų studijų metodas Lietuvoje ir yra patrauklus.

- Atlikus kokybinį/biografinį tyrimą, išryškėjo, kad pagal *ISKON* bendruomenės narių praeities rekonstrukcijas, pagrindinius gyvenimo posūkius, galima sugrupuoti gyvenimo įvykius į schemą, pagal eiliškumą, apibrėžiančią *ISKON* narių bendras gyvenimo tendencijas: Gyvenimas prieš tapimą *ISKON* – Aplinkos sąveikia – Tapimas *ISKON* – Gyvenimas po tapimo *ISKON* nariu.
- Išanalizavus informantų pasakojimą prieš tapimą *ISKON* bendruomenės nariais, Informantų netenkino esama padėtis, ir jie pradėjo ieškoti, kitų gyvenimo kontekstų. Dabartiniam socialiniam gyvenimui tampant atviresniu bei gausėjant veiklos kontekstų, gyvenimo stiliaus rinkimasis darosi vis reikšmingesnis formuojant asmens tapatumą ir kasdienę jo veiklą. Noras gyventi „kitaip“, rasti kitokią gyvenimo prasmę.
- Išanalizavus – „Tapimas *ISKON* bendruomenės nariu“ kategorijas: „Pažintis su *ISKON*“, „Prasmė“; subkategorijas: „Kitokie“, „Susižavėjimas“, „Tikslas“, „Atradimas“, atsiskleidė, kad pasirinktas gyvenimo būdas yra iš integruotų asmens pasirenkamų gyvenimo praktikų, kurios suteikia materialią formą konkrečiam, „Aš“ tapatumui, su kuo individas norėtų susitapatinti ir kas atitinka jo sampratą, ir nuostatas. Ir pasirenkamas priimtinausias būdas iš to metu galimų pasirinkimų.
- Išanalizavus – *ISKON* bendruomenės narių socialinės atskirties apraiškas, tapus *ISKON* bendruomenės nariais kategorijas: „Agresija“, „Diskriminacija“; subkategorijas – „Fizinis susidorojimas“, „Patyčios“, „Atleidimas iš darbo“, „Kitokie“, atsiskleidė, kad *ISKON* bendruomenės narių egzistavimas tampa problematiškas, gana homogeniškoje Lietuvos valstybėje. *ISKON* bendruomenės nariai patiria netoleranciją, agresiją, diskriminaciją iš „dominuojančios“ visuomenės grupės.
- Atlikus kiekybinį tyrimą – anketavimą, išryškėjo, kad dauguma respondentų identifikuoja *ISKON* bendruomenės narius, pagal išorinius požymius: aprangą, ir jų gyvenimo būdą. Dauguma respondentų išreiškė neigiamą nuomonę apie *ISKON* bendruomenės narius. Respondentų atsakymai atskleidė, kad visuomenės netoleranciją sąlygoja, mažas informuotumas, informacijos trūkumas, stereotipai, stigmatizmas. Respondentų atsakymai, ir turimos nuostatos, įgalina teigti, apie nepakankamas/netolerancija yra ugdymo ir nepakankamos socializacijos rezultatas.
- Dalis Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narius įvardino, kaip keistuolius, dalis, kaip keliančius grėsmę Lietuvos tautiniam tapatumui, ir tradiciniai religijai. Didelė tikimybė, kad

respondentų nuomonę suformavo vienokia ar kitokia patirtis, o taip pat, žiniasklaidoje ir visuomenėje propaguojami stereotipai.

- Nepaisant, kad respondentai išsakė neigiamą požiūrį į *ISKON* bendruomenę, jie pritaria tam kad reikalinga valstybinė programa prieš netoleranciją, diskriminaciją ir ksenofobiją, kad nepriklausomai nuo savo rasės, socialinės padėties, įsitikinimų ir kt., visi Lietuvos piliečiai turi turėti lygias galimybes.
- Atlikus tyrimus iškelta hipotezė pasitvirtino, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narių socialinė atskirtis ir yra apibrėžiama per neatitiktį visuomenės vertybėms ir tradicijoms, skirtingu (Krišnos sąmonės religinei bendruomenei būdingu) gyvenimo būdu.

REKOMENDACIJOS

Remiantis magistro darbo teorija ir atliktais tyrimais, galima pateikti šias rekomendacijas tolerancijos, multikultūriniam ugdymui, ir socialinės atskirties mažinimui visuomenėje.

- Išsklaidyti Lietuvos valstybės homogeniškumo iliuziją: ugdyti visuomenėje ir ugdymo įstaigose kultūrų, religijų, rasinės įvairovės sampratą. Informuoti/supažindinti ugdomuosius su kultūrų įvairove, kitų kultūrų atstovais, ir jų gyvenimo būdu. Įvairūs moksleivių/studentų mainų projektai.
- Griauti stereotipinį matymą apie multikultūriškumą, kad skirtingos bendruomenės, rasės, ar skirtingi religiniai įsitikinimai kelia grėsmę Lietuvos tautiniam tapatumui. Į kiekvieną individą žiūrėti, kaip į asmenybę, turintį asmeninę patirtį, žinių, kurie gali būti vertinga informacija pažinimui. Silpninti stereotipizavimą ir išankstinės nuostatos galimybę.
- Diskriminacijos, ksenofobijos, netolerancijos prevencija turi būti įgyvendinama jau pradinėse mokyklose. Skatinti visos visuomenės pažinimą apie multikultūriškumą, keičiant viešoje erdvėje kuriant „neigiamas“ sampratas, į „teigiamas“ sampratas, mass medijos priemonėmis. Skleisti informaciją apie socialinės atskirties problematiką Lietuvos visuomenėje, siekiant šviesti visuomenę apie diskriminacijos, ksenofobijos žalą visuomenės ir individo gyvenimui.
- Mokyklose, universitetuose organizuoti ir įgyvendinti susitikimus su kitų kultūrų, skirtingų religijų, rasių atstovais ir taikyti pažinimo būdus „iš vidaus“. Skatinti bendravimą ir bendradarbiavimą su multikultūrinių bendruomenių atstovais esančiais atskirties rizikoje.
- Ugdyti empatiją ir toleranciją multikultūriškumui. Mokyti „mes“ ir „kiti/kitokie“ santykio/dialogo – mokėjimas pažinti, priimti, pripažinti ir skatinti įvairovę tai gerų santykių pagrindas. Toks rezultatas gali būti pasiekiamas sąveikaujant ugdymo įstaigoms, sociumui ir šeimai.

LITERATŪRA

1. Advilionienė, Ž. (2005). *Religinis tapatumas ir religingumas posovietinėje Lietuvoje*. Sociologinis žvilgsnis. Filosofija. Sociologija, 4.
2. Ambrukaitis J., Ruškus J. *Adaptuotos bei modifikuotos ugdymo programos: taikymo efektyvumo veiksniai // Specialusis ugdymas*. – 2002, 2.
3. Andrijauskas A. (2004). *Lietuva: tarp dviejų pasaulių. Kultūros, filosofijos ir meno profiliai (Rytai – Vakariai – Lietuva)*. Vilnius: Kultūros filosofijos ir meno institutas.
4. Barker E. *New Religious Movements: A Practical Introduction*. London: HMSO, 1989.
5. Bartusevičienė, I., Rupšienė, L. (2010), *Studentų pasiekimų periodinis vertinimas kaip socialinio aktyvumo ugdymo prielaida mokymo/mokymosi paradigmu kaitos sąlygomis (socialinės pedagogikos studijų programų atvejis)*. Socialinis ugdymas . 2010. Nr. 12.
6. Beresnevičius. G. (1997), *Religijų istorijos metmenys (studija)*. Vilnius: Aidai, 1997. 2-asis papildytas ir pataisytas leidimas.
7. Bnakti Vikaša Svami (2008), *Krišnos sąmonės pradžiamokslis*. Kauno Vedų kultūros centras 2008.
8. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda.
9. Bourdieu, P., Wacquant, Loic J. D. 2003. *Įvadas į refleksišią sociologiją*. Vilnius: Baltos Lankos.
10. Bourdieu, P. (1996). „*Understanding*“, *Theory, Culture & Society*, 13.
11. Bražienė, R., Guščinskienė, J. (2004), *Socialinės atskirties modeliai Lietuvoje*. Filosofija. Sociologija. Nr. 4.
12. Beresnevičius. G. (2003), *Religijotyra: vadovėlis 11 klasei*. Vilnius: Tyto alba, 2003.
13. Berger, P. L., Luckman, T. (1999). *Socialinės tikrovės konstravimas. Žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai.
14. Burns. K., (2009). *Rytų filosofija*. Vilnius: Margi raštai.
15. Ciesielska, O. M., (2004). *Pietno nieprzypisania*. Poznan: Uniwersytet im. A. Mickiewicza.
16. Cole, A. (1994). *Doing life history research in theory and in practice*. New Orleans, LA.
17. Cousins, C. (1998). *Social exclusion in Europe. Paradigms of social disadvantage in Germany, Spain, Sweden and the United Kingdom*. Policy and Politics.
18. Charles, C.M. (1999). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius: Alma litera.
19. Charlesworth, S. J. (2000). *Phenomenology of Working Class Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (1994). *Handbook of qualitative research*. Thousands Oaks: Sage.

21. Dobrovolskas. A. (2002). Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje. Prieiga per internetą: www.lrinka.lt/Pranesim/Dobrovolskas.ppt [žiūrėta 2012-05-25].
22. Das, V., (2002). *Sufrimientos, teodiceas, prácticas disciplinarias y apropiaciones*. International Journal of Social Science.
23. De Corte E., (1996). *Active learning within powerful learning environment*. Impuls, 1996.
24. Donauskaitė, Dž. (2008). Atgimimas. (Nr. 27).
25. Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (1994). *Handbook of qualitative research*. Thousands Oaks: Sage.
26. Foucault, M. (1998). Disciplinuoti ir bausti: Kalėjimo gimimas. Vilnius. Baltos lankos, 1998.
27. Fernandez, A.O., Llorente, T.P. (2007). *Researching about Professional Identity from a Biographic-Narrative Perspective: The Use of the Life Histories*. The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences.
28. Fuler, P., Majers, P. (1998). Istoria socialnoj problemy. Konteksty sobremennosti. Kazan.
29. Grigas R. (2001). Tautinė savivoka. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas. Vilnius: Rosma.
30. Giddens. A. (2005) *Sociologija. – Poligrafija ir informatika*. Vilnius.
31. Giddens. A. 2000. *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius: Pradai.
32. Glaser, B. G. (1997). *Theoretical Sensitivity: Advances in the Methodology of Grounded Theory*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
33. Glodenis. D. (2000) Informacijos centrai Lietuvoje: Naujųjų religinių tyrimų ir informacijos centras. // „Religija ir teisė pilietinėje visuomenėje“: tarptautinės konferencijos medžiaga. V., 2000.
34. Glodenis. D. (1999) *Religijos Lietuvoje: duomenys apie nekatalikiškas religijas, konfesijas, religines organizacijas bei grupes*. Šiauliai. 1999 .
35. Jordan, B. (1996). *A Theory of Poverty and Social Exclusion*. Cambridge: Polity Press.
36. Jakimavičiūtė, I. (2008). Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Biografistikos samprata Lietuvos ir užsienio tyrėjų darbuose.
37. Kasatkina N. (1999). E. V. *Stonequisto marginalinis žmogus // Etniniai procesai šiuolaikinėje visuomenėje*. Kaunas: VDU.
38. Kasatkina, N. (2005). *Biografinio metodo taikymo patirtis*. Filosofija. Sociologija.
39. Kraniauskienė, S. (2000). *Biografinis metodas: dvi teorinės metodologinės kryptys*. Sociologija. Mintis ir veiksmas.
40. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
41. Littlewood, P. and Herkommer, S. (1999). *Identifying Social Exclusion. Some problems of meaning. Social Exclusion in Europe*. Aldershot: Ashgate
42. Mažeikienė, N. (2008). *Kooperuotų studijų sociokultūrinė adaptacija Lietuvoje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
43. Mažeikis, G. (2003). *Kooperuotos studijos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

44. Mažeikis, G., Šidlauskienė, V., Karvelienė, R. (2003). *Kooperuotos studijos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
45. Mažeikis, G. (2004). *Kooperuotų studijų vadovas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
46. Mažeikis, G. (2007). *Kompetencijų ugdymo sistema taikant kooperuotų studijų metodą*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
47. Merkys, G. (1999). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiauliai: ŠPU.
48. Martin, C. (1996). *The Debate in France over Social Exclusion*. Social Policy and Administration.
49. Ming Liu, W. (2005). *The Study of Men and Masculinity as an Important Multicultural Competency Consideration*. Journal of Clinical Psychology. 2005, 61 (6).
50. Peškaitis A. Savaitraštyje „Dialogas“ (2004-02-27 Nr. 9 (602)).
51. Poviliūnas, A. (2001). *Žmogaus socialinė raida. Vadovėlis aukštosioms mokykloms*. Vilnius.
52. Poviliūnas A. (2001). *Pilietinė visuomenė// Žmogaus socialinė raida*. Vilnius: Homo liber.
53. Plummer, K. (1983). *Documents of lifethe: An introduction to the problems and literature of a humanistic method*. London: George Allen and Unwin.
54. Rudzkienė, V. (2005). *Socialinė statistika*. Vilnius, MRU leidybos centras.
55. Ruškus J., 2000, *Specialiųjų pedagogų rengimo metodologinės kontroversijos neįgaliųjų ugdymo paradigmos kaitos kontekste*. Specialusis ugdymas. Nr. 4. Šiauliai.
56. Salazar, C. F. (2006). *Conceptualizing Multiple Identities and Multiple Oppressions in Clients' Lives*. Counseling & Human Development.
57. Šaulauskas M. P. (2000). *Socialinė atskirtis ir pilietinė visuomenė//Socialiniai pokyciai: Lietuva, 1990/1998*. – Vilnius: Garnelis.
58. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma litera. 2001.
59. Tereškinas, A., Dryžaitė, I. (2009) *Sociologija*. Mintis ir veiksmas 2009/2(25), ISSN 1392-3358 Sociologija ir visuomenė.
60. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos skyrius.
61. Taljūnaitė, M. (2000), *Socialinės atskirties grupės kuriant gerovės valstybę*. Jurisprudencija.
62. Tidikis, R.; Peškaitis, J.S.; Šedbaras, S. (2003). *Magistrų baigiamųjų darbų rengimas ir gynimas : metodiniai nurodymai*.- Vilnius: LTU leidybos centras.
63. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos skyrius.
64. Vosyliūtė, A. (2002). *Varguomenė: būtis ir egzistenciniai išgyvenimai*. Filosofija. Sociologija. Nr.2 .
65. *Valstybės žinios*. (1995). Nr. 89-1985.

66. Vaitkevičiūtė, V. (2001). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius.
68. Whelan, B., Whelan, C. T. (1995). *In what sense is poverty multidimensional. The Measurement and Analysis of Social Exclusion*. Bristol: Policy Press.
69. Zaleckienė, I. (1998). *Asmuo, visuomenė ir valstybė. Socialinė atskirtis/ Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje*. Vilnius: LSFL.
70. Žydžiunaitė, V. (2006). *Taikomųjų tyrimų metodologinės charakteristikos: mokomoji knyga*. Vilnius: LR Švietimo ir mokslo ministerija ir pedagogų profesinės raidos centras.
71. Žydžiunaitė, V. (2008). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Kaunas: Technologija.

Straipsniai ir internetiniai šaltiniai

72. Balčiūnienė I. *Religinio ir pilietinio ugdymo suderinamumas ir papildomumas. 2007. daktaro disertacija*[http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20081121_161244-06894/DS.005.0.01.ETD [žiūrėta 2013 03 20]].
73. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos duomenys. Prieiga per internetą: <http://www.lygybe.lt/news.php?strid=1101&id=46900> [žiūrėta 2012 05 15].
74. Jemal Nath (2010), *God is a vegetarian': The food, health and bio-spirituality of Hare Krishna, Buddhist and Seventh-Day Adventist devotees* Health Sociology Review (2010) 19(3): 356–368. [Žiūrėta 2012 m. Sausio 20 d.] Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=746e47ad-661e-4ac0-b664-0070b6817ca6%40sessionmgr10&vid=9&hid=14>
75. E. Bruke Rochfor (1995), *Family structure, Commitment and involvement in the Hare Krishna Movement* Jr Middlebury College, sociology of religion 1995, 56:2, psl. 153 - 175 Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=746e47ad-661e-4ac0-b664-0070b6817ca6%40sessionmgr10&vid=17&hid=14> [Žiūrėta 2012 01 02]
76. S. Rodney; P. Ashvin (2008), *Hare Krishnas in Singapore: Agency, State, and Hinduism. (cover story)*. Journal of Social Issues in Southeast Asia; Apr2008, Vol. 23 Issue 1, p. 63-85, 23p Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=18&sid=98869f5e-09c5-4926-b4e8-b0ee54dcfe76%40sessionmgr4&bdata=JnNpdG U9ZWhv c3 Qtb Gl2Z Q%3d%3d#db=a9h&AN=330636> [Žiūrėta 2011 12 12.].
77. Gressett, M. James (2010), *From Krishna cult to American church: The dialectical quest for spiritual dwelling in the modern Krishna movement in the West*. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, Vol 70(12-A), 2010. pp. 4717. Publisher:US: ProQuest Information & Learning. Prieiga per internetą: <http://gradworks.umi.com/33/85/3385932.html>. [Žiūrėta 2011 12 28].

78. Weiss Arnold S., Comrey Andrew L. (1987) *Personality Characteristics of Hare Krishnas*. Journal of Personality Assessment; Fall87, Vol. 51 Issue 3, p399, 15p Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=7&hid=18&sid=98869f5e-09c5-4926-b4e8bb0ee54dcfe76%40sessionmgr4&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=6379040> [Žiūrėta 2012 01 01].
79. Dajak, Lakshmi Rao (2008) *Parenting experiences of Hare Krishnas in North America: A qualitative study*. U Louisiana At Monroe, US. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, Vol 68(8-A), 2008. pp. 3609. [Žiūrėta 2012 Sausio 20d]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=126&sid=c4ea5f4a-9af2458786f4c9cf1cf1b6d3%40sessionmgr104&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=lfh&AN=39010394>
80. Kristin Johnston Largen (2011) *God at Play: Seeing God Through the Lens of the Young Krishna*. Journal of Theology; Fall2011, Vol. 50 Issue 3, p253-261, 9p Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=125&sid=848da44e-fe64-427b-a755-845728d72402%40sessionmgr112&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=65152866> [Žiūrėta 2012 01 20].
81. Hilary Silver, Social Exclusion: *Comparative Analysis of Europe and Middle East Youth, Middle East Youth Initiative Working Paper* (September 2007). Prieiga per internetą: <http://www.shababinclusion.org/content/document/detail/558/1>. [Žiūrėta 2013 03 05].
82. Robert M. Bowman (2010) *Cults and New Religious Movements An Annotated Bibliography*. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=746e47ad-661e-4ac0-b664-0070b6817ca6%40sessionmgr10&vid=17&hid=14>. [Žiūrėta 2012 Sausio 20d].
83. Gavin Flood, Tracy Pintchman (2007) *The Month of Kārtik and Women's Ritual Devotions to Krishna in Benares, in The Blackwell Companion to Hinduism* (ed G. Flood), Blackwell Publishing Ltd, Oxford, UK. doi: 10.1002/9780470998694.ch16 Prieiga per internetą: <http://www.getcited.org/pub/102436702>. [Žiūrėta 2011 12 28].
84. Kimmo Ketola (2002) *An Indian Guru and His Western Disciples Representation and Communication of Charisma in the Hare Krishna Movement*. Academic dissertation to be publicly discussed, Helsinki 2002. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=746e47ad-661e-4ac0-b664-0070b6817ca6%40sessionmgr10&vid=5&hid=14>. [Žiūrėta 2011 Gruodžio 28d].
85. Albert Kafui Wuaku (2009) *Hinduizing from the Top, Indigenizing from Below: Localizing Krishna Rituals in Southern Ghana*. Journal of Religion in Africa 39 (2009) 403-428 brill.nl/jra Department of Religious Studies, Florida International University, 11200 SW 8th Street, University Park, DM 309A, Miami, FL 33199, Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?>

- vid=6&hid=125&sid=848da44e-fe64-427b-a755845728d72402%40sessionmgr112&bdata=JnN pd GU9Z Whvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=hlh&AN=45230506 USA>. [Žiūrėta 2011 12 29].
86. Sprindžiukas, A. (2007) *Diskriminacija dėl religijos ir įsitikinimų Lietuvoje*. Lietuvoje religines bendruomenes tyrė „Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centro“ tyrimų vadovas doc. dr. Andrius Sprindžiūnas. Prieiga per internetą: <http://www.mature-project.eu/materials/Annex_4_Summariesofsociologicalstudies.pdf> [Žiūrėta 2012 Sausio 20d.].
87. Advilonienė, Ž. (2005). *Religinis tapatumas ir religingumas posovietinėje Lietuvoje. Sociologinis žvilgsnis*. FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA. 2005. Nr. 4. P. 12–20. Prieiga per internetą: <http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Filosofija/0504_04_Fil.pdf>. [Žiūrėta 2012 Sausio 20d.]
88. Advilonienė, Ž. (2005). *Religijos, kaip socialinės institucijos, samprata*. Sociologija. Mintis ir veiksmai 2005/2. Prieiga per internetą: <http://www.ku.lt/sociologija/files/2005_nr.02.118-127.pdf>. [Žiūrėta 2012 01 20].
89. Grigas, R. (2010). Lietuvos nacionalinės tapatybės bruožai: „krizės asmenybė“ ir jos tipai. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2010/99/grig7-13.pdf>>. [Žiūrėta 2013 05 20d.].
90. Matakaitytė, S. (2002). *Individualus religingumas ir kasdienis gyvenimas*. Prieiga per internetą: <<http://www.elibrary.lt/resursai/LMA/Filosofija/F-37.pdf>>. [Žiūrėta 2012 Sausio 20d.].
91. Ališauskienė, M. (2008) *Lietuvos Gyvenimo meno draugija naujųjų religijų tyrimų kontekste*. FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA. 2008. T. 19. Nr. 2, p. 55–63. Prieiga per internetą: <<http://www.minfolit.lt/arch/16501/16649.pdf>>. [Žiūrėta 2012 01 20].
92. Dvorkin, A. (2003) Išversta knyga, *Sektos totalitarinių sektų apžvalga*. [Prieiga per internetą: <http://www.blaivus.org/UserFiles/blaivi_karta/11.1.%20Bendroji%20informacija%20ir%20dokumentai%20lietuvi%C5%B3%20kalba/133dvorkin.pdf>. Žiūrėta 2012 Sausio 20d.].
93. Understanding Social Exclusion. (2002). Prieiga per internetą: <<http://sticerd.lse.ac.uk/case/publications/casebriefs.asp>>. [žiūrėta 2012 05 29].
94. Девятко, И. Ф. *Методы социологического исследования*. Екатеринбург, 1994. [Prieiga per internetą: <<http://www.nir.ru/socio/articles/devyatko.htm>>. Žiūrėta 2011 m. Gruodžio 28 d.].
95. Baublytė, A. Bagdavičius, J. (2006). „Studentų požiūris į naujuosius religinius judėjimus (sektas)“ Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2006~D_20060531_16291313906/DS.005.0.01.ETD>. Magistro darbas. [Žiūrėta 2011 12 28].
96. Nacionalinė kovos su netolerancija, rasizmu, ksenofobija ir homofonija programa. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0115862.doc>> [žiūrėta 2013 04 03].
97. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Prieiga per internetą: <http://www.lygybe.lt/lt/tarnybos-leidiniai.html> [žiūrėta 2013 05 03].

98. Valentinavičius, V. (2010). *Tolerancija ir multikultūrinis Ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose*. Vilnius. Prieiga per internetą: <[http://www.google.lt/url?sa=t &rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.lygybe.lt%2Flygybe%2Fdownload%2F54%2Fvisas%2520leidinys.pdf&ei=fd6PUaPJCo_4sgbipIGoDA &usg=__AFQjCN_E-iT8Ya32l0V_CNy_z6dObuY2S_7xw&sig2=__hW7MAPL_Cx_jrblKic_9ZJtJA__&bvm=6340616,d.Yms](http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.lygybe.lt%2Fflygybe%2Fdownload%2F54%2Fvisas%2520leidinys.pdf&ei=fd6PUaPJCo_4sgbipIGoDA&usq=__AFQjCN_E-iT8Ya32l0V_CNy_z6dObuY2S_7xw&sig2=__hW7MAPL_Cx_jrblKic_9ZJtJA__&bvm=6340616,d.Yms)> [žiūrėta 2013 05 03].

PRIEDAI

1 priedas

Iliustracijos Nr.	Pavadinimas	Puslapis
1 lentelė	Gyvenimas prieš tapimą ISKON nariu – aplinkos sąveika.	38
2 lentelė	ISKON bendruomenės narių tapsmas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariais.	41
3 lentelė	ISKON bendruomenės narių socialinės atskirties apraiškos, tapus ISKON bendruomenės nariais.	44
4 lentelė	Respondentų požiūris į Krišnos sąmonės bendruomenės narius	52
1 paveikslas	Respondentų pasiskirstymas pagal amžių	49
2 paveikslas	Respondentų pasiskirstymas pagal lytį	50
3 paveikslas	Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę	50
4 paveikslas	Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą	51
5 paveikslas	ISKON bendruomenės narių diskriminacijos priežastys	54
6 paveikslas	Viešas Krišnos sąmonės religinės bendruomenės religijos skleidimas	55
7 paveikslas	ISKON bendruomenės narių ėjimas svarbias pareigas valstybės tarnyboje	56
8 paveikslas	ISKON bendruomenės įtaka Lietuvos kultūros tapatumui	57
9 paveikslas	Dabartinė Lietuvos valstybės politika prieš socialinę atskirtį, ksenofobiją	58
10 paveikslas	Nacionalinė programa prieš socialinę atskirtį	59
11 paveikslas	Socialinės atskirties, diskriminavimo, tolerancijos problemų informavimo priemonės	60

Kiekybinio tyrimo anketa

1. Jūsų amžius:

- Iki 25 m.
- 26-35 m.
- 36-35 m.
- 46-55 m.
- Daugiau nei 56 m.

2. Lytis.

- Vyras
- Moteris

3. Gyvenamoji vieta, kurioje praleidote didžiąją savo gyvenimo dalį?

- Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai
- apskrities centras (Panevėžys, Alytus, Tauragė ir kt.)
- rajono centras (Kelmė, Šakiai, Prienai ir kt.)
- miestelis (Garliava, Kazlų Rūda ir kt.)
- kaimas
- kita (nurodykite)

4. Išsilavinimas:

- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštesnysis
- Aukštasis

5. Koks yra Jūsų požiūris į Krišnos sąmonės bendruomenės narius? Kodėl?

Parašykite.....

6. Ar jūs priimtumėte į darbą darbuotoją, jei jis yra Krišnos sąmonės religinės bendruomenės narys?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku..
- Nesutinku.

7. Kaip jūs manote Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai dažniausiai diskriminuojami dėl ...? (galimi keli atsakymo variantai).

- Išvaizdos
- Skirtingo gyvenimo būdo.
- Keliamų visuomenei grėsmių.
- Skirtingos religijos.
- Kita.....

8. Ar pritartumėte, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenė viešai skelbtų savo tikėjimą – per spaudą, radiją, televiziją?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.

9. Ar pritartumėte, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai užimtų svarbias pareigas valstybės tarnyboje ar būtų Seimo nariais? Kodėl?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.

10. Ar pritartumėte, kad Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariai mokytų Jūsų vaikus mokykloje?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.

11. Ar manote, kad Naujieji religiniai judėjimai, tokie kaip Krišnos sąmonės bendruomenės kelia pavojų mūsų Lietuvos, kultūros tapatumui?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.

12. Kaip Jūs manote, ar šiandieninė Lietuvos socialinė politika yra veiksminga, kovojant su socialine, etninių, religinių ir kitų socialinių grupių atskirtimi ir skurdu?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.

Parašykite, kodėl taip manote.....

13. Jūsų nuomone, ar Lietuvai reikalinga nacionalinė programa prieš rasizmą, ksenofobiją ir netoleranciją?

- Visiškai sutinku.
- Sutinku.
- Nelabai sutinku.
- Nesutinku.

14. Iš kur Jūs daugiausia gaunate informacijos apie tolerancijos ir diskriminacijos situaciją Lietuvoje (galimi keli atsakymo variantai)?

- Draugai, pažįstami.
- Šeimos nariai, giminės.
- Internetas, televizija.
- Mokykla.
- Speciali literatūra.

15. Galbūt anketoje liko nepaliesti kai kurie, Jūsų manymu, svarbūs aspektai. Maloniai prašome išreikškite savo nuomonę tema „Krišnos sąmonės bendruomenės narių socialinė atskirtis“?

Parašykite.....

Preliminarus kokybinio tyrimo interviu klausimynas

Pagrindinis klausimas:

Kas nutiko, ar įtakojo Jūsų gyvenimą, kad tapote Krišnos sąmonės bendruomenės nariu, ir pasirinkote asketišką gyvenimo būdą?

Papildomi klausimai:

1. Kas paskatino domėtis ISKON bendruomene?
2. Kada ir kaip vyko pirmas susidūrimas su Krišnos sąmonės religine bendruomene ar jos nariais?
3. Kaip Jūs manote, kas jūsų pasirinkimui, tapti Krišnos religinės bendruomenės nariu turėjo daugiausia įtakos – Jūs pats, aplinkiniai ar kažkokios aplinkybės?
4. Kas pasikeitė Jūsų gyvenime, kai tapote Krišnos sąmonės religinės bendruomenės nariu?
5. Ar planavote savo ateitį anksčiau ir ar planuojate ją dabar?
6. Ką jaučiate dabar būdamas ISKON bendruomenės nariu?
7. Kaip Jūs įvertintumėte savo gyvenimą? Ar jūsų vertinimu, Jūs radote gyvenimo prasmę?
8. Kaip manote, kas Jūsų gyvenime yra įprasta, o kas skirtinga? Kuo Jūs tai paaiškintumėte?
9. Ar jūsų vaikai, sutuoktinis pritaria, tam kad esate ISKON bendruomenės narys?
10. Kaip vertina, Jūsų, draugai, kolegos, kad, Jūs, esate ISKON bendruomenės narys?
11. Ar darbovietėje žino, kad, Jūs, esate ISKON bendruomenės narys?
12. Kaip reaguoja Jūsų artimieji – tėvai, broliai, seserys, giminės į Jūsų pakeistą mitybą, gyvenimo būdą, religiją?
13. Ar jautėte kada savo atžvilgiu diskriminaciją ar atskirtį, dėl savo religinių pažiūrų?
14. Ar jautėte aplinkinių žmonių pagieža ir pyktį, todėl kad esate ISKON narys?
15. Ar buvo smurto atvejų ar grasinimų susidoroti, Jums ir Jūsų šeimos nariams?
16. Ar buvo patyčių, pajuokos, agresijos atvejų Jūsų vaikų atžvilgiu mokykloje?

Tyrimo dalyvių charakteristikos

Interviu Nr.	Informanto kodas	Metai	Apibudinimas
Nr. 1	B1	56 m.	Vyras, gimė Vilniuje, baigė Vilniaus Akademiją, kur įgijo aukštąjį muzikinį išsilavinimą. Įsidarbino Vilniaus Akademiniam orkestre. Vedybos, Sovietų armija. Po tarnybos grįžo į Šiaulius su šeima, (buvusi žmona šiaulietė), susilaukė dviejų dukrų. Po kurio laiko pajuto „dvasinę tuštumą“. Dvasinis lūžis, asketizmas, Krišnos sąmonės religinė bendruomenė. ISKON bendruomenės nariu yra apie 22 metus.
Nr. 2	B2	50 m.	Vyras. Išsilavinimas aukštasis – chemijos inžinieriaus profesija, šiuo metu nedirba. Vedęs, turi suaugusią dukrą. Praktikuoja ISKON gyvenimo būdą apie 6 metus.
Nr. 3	B3	54 m.	Vyras. Iki nepriklausomybės paskelbimo dirbo techninį darbą. Prarado šeimą, sunkiai sirgo, antrą kartą vedė – santuoka vėl nenusisekė, pradėjo gerti. Skleidė savo patirtį anoniminių alkoholikų klube, tuomet susipažino ir įsitraukė į ISKON bendruomenę.
Nr. 4	B4	27 m.	Vyras. Turi aukštesnį išsilavinimą, susijusį su techniniais mokslais. Pažintis su ISKON bendruomene įvyko prieš 20 metų, kadangi šeima ISKON bendruomenei priklauso 20 metų.
Nr. 5	B5	21 m.	Vyras. Šiuo metu studijuoja kolegijoje – IT. ISKON bendruomenės nariu yra apie 10 metų. Abu tėvai praktikuoja ISKON gyvenimo būdą.
Nr. 6	M1	48 m.	Moteris. ISKON bendruomenės gyvenimo būdą praktikuoja apie 20 metų. Važinėja po Lietuvą, skaito paskaitas apie sveiką gyvenimo būdą, Skleidžia ISKON bendruomenės gyvenimo filosofiją, idėjas.
Nr. 7	M2	44 m.	Moteris. Išsilavinimas vidurinis. Gyvena su tėvais. ISKON gyvenimo būdą praktikuoja apie 8 metus. Nuo vaikystės buvo silpnos sveikatos ir ieškojo jai tinkančio gyvenimo būdo su jai tinkančia filosofija.
Nr. 8	M3	48 m.	Moteris. Išsilavinimas aukštesnysis. Visa šeima – vyras ir sūnus yra ISKON bendruomenės nariai. ISKON bendruomenei priklauso apie 10 metų.
Nr. 9	M4	21 m.	Moteris. Išsilavinimas aukštesnysis. ISKON bendruomenei priklauso apie 16 metų – tėvai ISKON bendruomenės nariai.
Nr. 10	M5	31 m.	Moteris. Išsilavinimas aukštesnysis. ISKON bendruomenei priklauso apie 11 metų. Visa šeima priklauso ISKON bendruomenei.

Nr. 11	M6	47 m.	Moteris. Išsilavinimas aukštasis. ISKON bendruomenės gyvenimo būdą praktikoja apie 6 metus. Įsitraukė į ISKON bendruomenę vyro padedama.
--------	----	-------	--

Pavyzdinis interviu

Pagrindinis klausimas. Kas nutiko, ar įtakojo Jūsų gyvenimą, kad tapote Krišnos sąmonės bendruomenės nariu, ir pasirinkote asketišką gyvenimo būdą?

B1 išskyrė kelio į Krišną keletą gairių iš savo gyvenimo: *„pirmas laikotarpis - gilus nepasitenkinimas, apėmęs mane jau apie 5 – 6 vedybinio gyvenimo metus. Nusivylimas, šeima, tradicine religija“²².*

B1 interviu metu akcentavo savianalizę (praeitį ir dabartį): *„dėl ko ir kam aš gyvenu, ko man reikia šiame pasaulyje, ir ką aš turintys padaryti, kad tai pasiekti.*

Man šis laikotarpis buvo ilgas ir skausmingas, atsakymų į savo klausimus aš nerasdavau. <...> „Mano išorinis gyvenimas buvo apibrėžtas gimimu tam tikroje šeimoje. Aš buvau labai prisirišęs prie savo mamos, ir, galbūt, iki šiolei šis prisirišimas lieka stipriausiu mano gyvenime“.

Informantas akcentavo ypatingai glaudų ryšį su mama, emocinę priklausomybę. Priklausomas nuo mamos, ta prasme galia lokalizuota ne virš socialinių santykių, bet yra juose integruota.

Informanto gyvenimas niekuo neišsiskyrė. *„Išorinis gyvenimas ėjo pagal nustatytą tvarką: aš gerai mokiausi mokykloje, turėjau tam reikalingų gabumų. Baigęs mokyklą įstojau į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją. Sekėsi mokslai. Tuo metu gyvenau, kaip visi. Baigęs studijas įsidarbinau Vilniaus akademiniame orkestre. Vedžiau. Išėjau į sovietų armiją“.*

Šiame atsakyme atsispindi, kad informanto gyvenimas nebuvo kažkuo išskirtinis, gyvenimas klostėsi, kaip ir įprasta tuometiniu laikmečiu. Mokyklos baigimas, tarnyba sovietų armijoje, vedybos šeima.

Kada ir kas lėmė Jūsų pasirinkimą?

„Aš atsimenu tą nykų nusivylimą, patirtą jau pirmaisiais metais, kai sugrįžau iš Tarybinės Armijos. Nors turėjau šeimą, vaikus, darbą, aš susimąsčiau: „Viešpatie, nejaugi aš tuo užsiimsiu visą savo likusį gyvenimą!“ <...> Aš negalėjau susitaikyti su tuo, kad gyvenu beprasmį, rutinišką gyvenimą. Nežiūrint į tai, kad išoriškai viskas sekėsi puikiai: šeima, darbas, įsigijau draugų, tačiau jau po kurio laiko pajutau pasidarygėjimą savo gyvenimu ir šis vidinis išsiderinimas tolydžiai stiprėjo“.

²² Informanto kalba netaisyta, pateikiama kursyvu.

„Tai viso mano gyvenimo projekcija: tu visą gyvenimą kažką tai veiksi, o po to, galų gale, numirsi. Ir į klausimą: „o kam visa tai buvo reikalinga?“- taip ir nebus atsakymo. Tuomet aš supratau, kad savo gyvenimą gyvenau tik todėl, kad visi taip gyvena ir nesuvokia gyvenimo tikslo“.

Informanto netenkino esama padėtis, ir jis pradėjo ieškoti, kitų gyvenimo kontekstų.

„Aš suvokiau, kad nepriklausomai nuo to, kada ateis mirtis, jei visa tai, ką mes darome gyvenime, nesurišta su šia pabaiga, tuomet visas jis tampa beprasmiu. Aš pradėjau taikyti sau įvairius galimus gyvenimo variantus ir nei viename jų neatrasdavau prasmės. Atsakymo nebuvo. „Kitas svarbus mano gyvenimo įvykis kada aš sužinojau apie Krišnos sąmonę, buvo pažintis su krišnaitu. Kai gyvenau vienas, palikęs šeimą asketišką gyvenimą, netyčia užklydau į tuo metu buvusią Krišnos sąmonės bendruomenės šventyklėlę. Tai buvo prieš 20 metų“.

Kaip Jūs manote, kas jūsų pasirinkimui, tapti Krišnos religinės bendruomenės nariu turėjo daugiausia įtakos – Jūs pats, aplinkiniai ar kažkokios aplinkybės?

„Tačiau sieloje buvo vis blogiau ir blogiau, gyventi nesuvokiant prasmės. Sekančiu etapu šiame kelyje buvo susitikimas su atsidavusiu. Tai buvo Mokytojas Džapa das. Jis dainavo Hare Krišna Hare Krišna Krišna Krišna Hare Hare Hare Rama Hare Rama Rama Rama Hare Hare. Aš sėdėjau ir klausiausi. Džapa das buvo kažkoks keistas, neįprastas. Aš į jį žiūrėjau su didele pagarba, tikėjau juo. Ir kada jis pradėjo dainuoti Hare Krišna, aš priėmiau tai, kaip kažką nepaprastą. Jis atrodė tylus ir užsidaręs“.

Toks gyvenimo lūžis, skiriasi nuo tradicinių žinomų, kai vyrai pasineria į alkoholį, ar narkotikus.

„Aš tapau vegetaru Džapa das per daug nieko neaiškino, tačiau kartą parodė man Bhagavad - gitą. Ši knyga padarė man ne mažesnę įspūdį, nei „Evangelija pagal Joną“.

Iš informanto galima suprasti, kad jis buvo praktikuojantis katalikas, buvo susipažinęs su Šventuoju raštu, tačiau įvykus gyvenimo „lūžiui atsisakė tradicinės

„Kartodamas vieną ratą, aš užtrukdavau apie 15 minučių ir aš galvojau: „kad pakartoti 16 ratų, aš privalau sugaišti ištisas keturias valandas?!“ Man atrodė, kad tai neįmanoma, tačiau jau labai <...> rinkdavosi įvairūs keistuoliai, visi jie būdavo be kojinių. Tikrą krišnaitą galima buvo atskirti pagal tai, kad prie durų jis nusiimdavo ne tik batus, bet ir kojines. Pirmasis bruožas, pagal kurį pradėjau atskirti krišnaitus nuo normalių žmonių: jie visi turi būti basi“.

„Tačiau aš, tuo metu, aš nebebuvau sociumo narys, neturėjau nei šeimos nei darbo, tiesiog gyvenau atsiskyrėlio gyvenimą. Dvasinėje biografijoje, šis įvykis suvaidino teigiamą vaidmenį, nes privertė mane rimčiau pažvelgti į Krišnos Sąmonę“.

Ar jautėte kada savo atžvilgiu diskriminaciją ar atskirtį, dėl savo religinių pažiūrų?

Anksčiau Būdavo dažnesni užgauliojimai, netgi grasindavo fiziniu susidorojimu <...> aš pagalvojau: „Viešpatie, tai juk nelaimingas, vargšas, pasiklydęs žmogus“. Ir tuo pat metu baimės

jausmas, kurį iki tol jaučiau jam ir jo aplinkai, išnyko, jį pakeitė gailestis. Aš ėjau, mąstydamas sau: „nelaimingi žmonės. Jie patys nieko nežino, geria, jiems nesvetimos žmonių silpnybės. Viduje atsirado kažkoks laisvės pojūtis ir tas žmogus jau nebegalėjo manęs taip įtakoti, kaip jam daryti aš leidau iki tol. Ir čia aš aiškiai jaučiu Krišnos ranką, Krišnos, išgelbėjusio mane nuo priklausomybės, kurion patekau savo valia dėl savo netobulumo ir baimės“.

B 1 pasakojimas parodo kad kultūrinė įvairovė tampa problemiška

„<...>Tą pačią dieną mane atleido iš darbo. Aš dar nedrąsiai keletą kartų bandžiau įsidarbinti kažkur kitur pagal specialybę, tačiau visi šie bandymai buvo nesėkmingi. Toliau sekę įvykiai leido man suprasti, kad tai buvo Krišnos valia. Mano gyvenimas pasikeitė“.

Ar planavote savo ateitį anksčiau ir ar planuojate ją dabar?

„Šiandieną, žvelgdamas atgal, aš galiu teigti, kad gyvenime egzistuoja du planai: vienas paviršutiniškas, kuriame veikia išorinės priežastys, pasekmės, kažkoks gyvenimo motyvas, ir kitas, daug svarbesnis, daug gilesnis, kurį galima laikyti Krišnos valia. Jausmas, kad tai Jis mane veda per gyvenimą, nepalikdavo manęs. Nepalieka ir dabar“.

Kas pasikeitė Jūsų gyvenime?

„Kas pasikeitė mano gyvenime per visą šį laiką? Aš pamenu, kad labiausiai kankinantis mano gyvenimo laikotarpis buvo iki tol, kuomet aš prisijungiau prie Krišnos sąmonės ir pradėjau kartoti mantrą. Ir ši kančia glūdėjo suvokime, kad aš stoviu kažkokioje tai kryžkelėje ir man nuolat reikia rinktis kelią: ten ar šen, ir aš neturiu absoliučiai teisingų kriterijų tam kad suvokti, kaip teisingai pasirinkti, kurion pusėn eiti. Tačiau nuo tada, kai pradėjau kartoti mantrą, kai pradėjau bendrauti su atsidavusiais, skaityti Šrilos Prabhupados knygas, tas pojūtis visiškai dingo, ir nebėra kankinančio suvokimo, kad aš stoviu kryžkelėje ir turiu pasirinkti kelią, ir kad šis pasirinkimas priklauso nuo manęs. Atvirkščiai, mane apėmęs suvokimas, kad yra kelias ir aš juo žengiu, ir mane kažkas veda juo“.